

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

Saimaannorppapolitiikka 1907–1955

Hyljesodan kohteesta rauhoitetuksi eläimeksi

Mikko Hänninen

Suomen historia

Itä-Suomen yliopisto

Yhteiskuntatieteiden ja kauppa-
tieteiden tiedekunta

Historia- ja maantieteiden laitos

14.3.2023

Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta

Historia- ja maantieteiden laitos

Suomen historia

Hänninen, Mikko M.: Saimaannorppapolitiikka 1907–1955: Hyljesodan kohteesta rauhoitetuksi eläimeksi

Pro gradu -tutkielma, 81 sivua

Tutkielman ohjaaja, apulaisprofessori Tuomas Räsänen

maaliskuu 2023

Asiasanat: saimaannorppa, ympäristöhistoria, ihminen-eläin-suhde

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkittiin, minkälaista politiikkaa saimaannorppaan liittyen tehtiin ja miten politiikka muuttui vuosien 1907–1955 välisenä aikana. Lähdeaineistona oli Suomen valtiopäiväasiakirjat, metsästyslakien säätämistä varten laaditut komiteanmietinnöt ja saimaannorppaa koskeneet lait. Lisäksi mukaan valittiin kalastuksen, metsästyksen tai luonnonsuojelun etua ajaneita lehtikirjoituksia tai aikalaiskirjallisuutta. Nämä yhdessä loivat toisiinsa vaikuttaen käsityksen siitä, miten saimaannorppaan suhtauduttiin. Saimaannorppapolitiikan muutos kuvattiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Aikaisemmissa tutkimuksissa osoitetaan, että saimaannorppaa ei pyydetty aktiivisesti ennen 1800-luvun loppua, jolloin kaikkia Suomen hyljelajeja kohtaan julistettiin hävitysota. Kalastuksen etujärjestöt maksoivat hylkeistä tapporahaa ja vaativat, että valtion tulisi aloittaa sen maksaminen. Etujärjestöjen vaikutustyö tuotti tulosta, kun vuonna 1909 valtio alkoi maksaa hylkeentapporahoja kaikista Suomessa tapetuista hylkeistä. Saimaannorppasta maksetut tapporahat olivat 1920-luvulla välillä katkolla, mutta ne palautettiin myöhemmin. Tapporahaa maksettiin saimaannorppasta vuoteen 1947 asti, ja laji rauhoitettiin vuonna 1955.

Käytetyn aineiston perusteella tapporahan maksamista perusteltiin sillä, että norppa on haitallinen kalastukselle, koska se rikkoo pyydyksiä ja syö kaloja. Haitallisuuden korostaminen oli saimaannorppapolitiikassa vallalla lajin rauhoittamiseen asti. Saimaannorppan erityisyys huomattiin

kuitenkin jo vuonna 1905, jolloin sen suojelua vaadittiin ensimmäisen kerran. Suojelu nousi välillä esille eduskunnassakin, muttei aluksi johtanut mihinkään.

Saimaannorppa ei noussut esille eduskunnan täysistunnoissa kertaakaan vuosien 1907 ja 1955 välisenä aikana. Saimaannorppapolitiikkaa tehtiin valiokunnissa, ministeriöissä sekä valtioneuvostossa, joiden asiakirjoissa laji mainitaan muista hyljelajeista erillisenä. Tyypillisesti hylkeistä puhuttiin politiikassa yhtenä kokonaisuutena, eikä eri lajeja eroteltu. Saimaannorpan kanta oli pienentynyt merkittävästi, eikä sitä pidetty 1940-luvun lopulla kalastukselle haitallisena. Maa- ja metsätalousministeriö sai saimaannorpan rauhoittamiseen liittyen useita yhteydenottoja 1950-luvun alussa, mutta rauhoittamisen tarpeesta ei tehty varsinaista selvitystä. Ministeriö sääti asetuksella saimaannorpan rauhoittamisesta vuonna 1955.

Sisältö

1	Johdanto.....	4
1.1	Ihmisen suhtautuminen luonnonvaraisiin eläimiin	4
1.2	Tutkimusperinteen esittely	7
1.3	Tutkimuksen kysymyksenasettelu.....	10
1.4	Lähdeaineisto ja tutkimusmenetelmät	12
2	Saimaannorppa lajina ja hyljesodan kohteena.....	17
2.1	Saimaannorppa eläinlajina	17
2.2	Saimaannorpan metsästäminen ja saaliin käyttö	19
2.3	Suomen ensimmäiset hylkeentapporahat saimaannorpasta.....	22
2.4	Ensimmäinen maininta saimaannorpan suojelusta	29
3	”Muutama sana sisävesiemme hylkeistä ja niiden hävittämisestä”	33
3.1	Valtion ensimmäinen tapporahakausi 1909–1918.....	33
3.2	Kausi ilman tapporahoja Saimaalla 1919–1927	40
3.3	Luonnonsuojelulain säätäminen	44
4	Tutkijat ja paikalliset ihmiset tukemaan rauhoittamista.....	51
4.1	Tapporahat takaisin ja uuden metsästyslain säätäminen 1928–1933	51
4.2	Suuria saaliita ja sota-ajan tarvikepula 1934–1945	56
4.3	Tapporahoista luopuminen	59
4.4	Saimaannorpan rauhoittaminen	63
5	Johtopäätökset.....	68

1 Johdanto

Saimaannorppaa voidaan tänä päivänä pitää Suomen luonnonsuojelun keulakuvana, onhan laji valittu osaksi Suomen Luonnonsuojeluliiton logoa.¹ Kuitenkin vielä 80 vuotta sitten lajia pidettiin haitallisena ja siitä maksettiin tapporahoja, joilla kannustettiin lajin metsästämiseen.² Saimaannorppa on vielä nykyäänkin kiistelyn aihe, mutta 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla tapahtui merkittävä suhtautumistavan muutos, koska valtio halusi lajin hävittämisen sijaan suojella sen. Pyrin pro gradu -tutkielmallani selvittämään Suomen korkeimman tason päätöksentekijöiden suhtautumistavan muutosta, koska he päättivät lopettaa saimaannorpan metsästyksen taloudellisen ja ideologisen tukemisen siirtyäkseen suojelemaan lajia. Tutkimalla eduskunnan säätämiä lakeja sekä niiden esitöitä pyrin kuvaamaan, miten suhtautumistavan muutos näkyy poliitikkojen kannanotoissa sekä lainsäätämisyjärjestyksen mukaisissa prosesseissa ja valmiissa säädöksissä.

1.1 Ihmisen suhtautuminen luonnonvaraisiin eläimiin

Ihmisyhteisöjen mielipiteet eläinlajien hyödyllisyydestä ja haitallisuudesta ovat vaihdelleet ajan ja paikan mukaan. Timo Vuorisalon ja Markku Oksasen mukaan jaottelu periytyy toisaalta evoluutiopsykologiasta ja toisaalta ihmisen luomista instituutioista. Ensimmäinen tarkoittaa ihmisen biologisia ominaisuuksia esimerkiksi tunnistaa vaarallinen eläin tai syötävä kasvi. Ominaisuus on siten yhteinen koko ihmislajille. Instituutioilla he tarkoittavat ihmisten luomia ”keskeisiä sääntöjä ja käytänteitä, joiden avulla yhteisöt uusintavat itseään.”³ Aluksi eläimiä luokiteltiin sukupolvelta toiselle siirtyneen perimätiedon tai uskomusten perusteella, kun taas nykyään luokittelu perustuu vahvasti tieteeseen.⁴ Ilmiönä eläinten luokittelua on todettu olleen jo metsästäjä-keräilijöillä, jotka jättivät tietyt eläinlajit tai -yksilöt henkiin niiden symbolisuuden takia tai lajin kannan elinvoimaisuuden säilyttämiseksi.⁵

---

¹ Jaakkola & Vuorisalo & Peltonen 2018, 16; Suomen Luonnonsuojeluliitto 2022.

² Pohja-Mykrä 2014, 29–30.

³ Vuorisalo & Oksanen 2020, 25.

⁴ Vuorisalo & Oksanen 2020, 25, 35.

⁵ Väyrynen 2006, 37–39.

Perinteisten tapojen ja nykyisen tieteen välille mahtuu kuitenkin paljon erilaisia eettisiä periaatteita, taloudellisia syitä ja poliittisia näkökantoja, joilla eläinten luokittelua perusteltiin. Lakien säätäminen ja taloudelliset valinnat eivät perustu pelkästään tieteellisiin faktoihin, vaan niihin liittyy aina eettistä pohdintaa sekä poliittisia mielipiteitä. Historiantutkimuksessa eläinten hyödyllisyyttä ja haitallisuutta voi peilata eri aikoina vallalla olleisiin teologisiin, taloudellisiin ja filosofiisiin näkökantoihin, jotka ovat määrittäneet ihmisen ja eläimen välistä suhdetta. Ihmisen ja hylkeiden välinen suhde Itämeren alueella on perustunut kilpailuun samasta ravinnosta. Hylkeet söivät ihmisten hamuamia kaloja ja saattoivat rikkoa pyydyksiä, mikä aiheutti taloudellista vahinkoa ihmisille. Tämä johti myöhemmin tapporahojen maksamiseen ja ihmisten organisoitumiseen pyrkimyksenään hävittää tai ainakin pienentää hyljekantoja merkittävästi.⁶

Keskiajan ja sitä myöhemmän ajan filosofiassa on paljon merkitystä läntisen maailman modernin ajan käsityksiin luonnosta. Keskiajan filosofiaan ammenettiin paljon Raamatusta, mutta suurempi vaikutus myöhempään ympäristöön liittyvään arkiajatteluun on ollut aatteilla, ideologioilla ja luonnontieteellä.⁷ Kristinuskon ihmiskeskeinen luontokäsitys on peräisin siitä, että Raamatun mukaan ihmisellä on erityinen tehtävä toimia herrana ja tilanhoitajana ja siten hallita muuta luontoa.⁸ Ihmisen ja eläimen välisen eron korostaminen on ollut tärkeää metsästyksen, tuotantoeläinten sekä lihansyönnin oikeuttamiseksi.⁹ Ajatus lukee suoraan Raamatussa, mutta vasta myöhempi filosofia teki siitä valtavirtaa läntisessä ympäristöajattelussa.

Reformaation myötä jatkuvasta taloudellisesta kehityksestä tuli hyväksyttyä ja jopa tavoiteltavaa protestanttisissa maissa. Taloudelliset oikeudet ja hyödyn tavoittelu alettiin käsittää yksilön vapautteen kuuluviksi oikeuksiksi, kun aiemmin oli vallinnut katolisen kirkon taloudellinen monopoliasema. Taloudelliset oikeudet vaativat kuitenkin vastapainokseen velvollisuuksia, kuten ahkeruutta. Uudenlainen käsitys taloudesta salli markkinoiden syntymisen.¹⁰ Länsimaisen tiede-, kehi-

---

⁶ Ylimaunu 2000, 21–26.

⁷ Väyrynen 2006, 150.

⁸ Oelschlaeger 1991, 82, 348.

⁹ Thomas 1984, 41.

¹⁰ Miettinen 2021, 150–151, 165–169.

tys- ja ihmiskeskeisen luontokäsityksen taustalla voi katsoa olevan Francis Baconin ja René Descartesin filosofian, jossa ihminen voi tieteen keinoin hallita viisaasti itsensä alapuolella olevaa luontoa. Baconin ja Descartesin jälkeen ihminen on valjastanut tieteen ja tekniikan palvelemaan omia tarpeitaan, mutta samalla aiheuttanut valtavia maailmanlaajuisia ongelmia luonnolle ja samalla itselleen.¹¹ Ihmiskeskeiselle luontokäsitykselle on aina ollut kritisoijia, mutta se ei ole estänyt länsimaista ihmistä levittämästä luonnonvarojen käyttöön ympäri maailman aina 1400-luvulta lähtien.¹²

Nykyisen luonnonsuojeluaatteen taustalla on romantiikan aikana päätään nostanut sivilisaatiokritiikki jatkuvaa talouden, tieteen, tekniikan ja vallan kehittymistä kohtaan. Luonnonsuojeluaatteen taustalla on säilyttävä suhtautuminen luontoon: alkuperäinen luonto tulisi palauttaa tai vähintään siitä jäljellä oleva osa säilyttää. Romantiikan ajan filosofit ja taiteilijat hakivat luonnosta merkityksiä oman kansan erityisyydelle nousevan nationalismin hengessä.¹³ Romantiikan ajan filosofia nosti ensimmäistä kertaa modernin ympäristöajattelun aikana alkuperäisen luonnon eläimineen merkitykselliseksi.

Todellisuuden katsotaan rakentuvan sosiaalisissa tilanteissa. Tiedot ja käsitykset rakentuvat ja leviävät eteenpäin ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Tieto ja käsitykset ovat siis jatkuvassa muutoksessa, mutta toisaalta osa niistä on juurtunut syvälle yleisesti hyväksytyksi tosiasiaksi.¹⁴ Pirjo Ilvesviita on todennut, että ”eläimen asema yhteiskunnassa on riippuvainen siitä, millä tavalla kulttuuri sen konstruoi.”¹⁵ Lisäksi sosiaalinen kontrolli säilyttää ihmisen luomia eläinten luokitteluja, arvojärjestyksiä ja kategorisointeja.¹⁶ Saimaannorpan kohdalla tämä näkyy siinä, miten ensin ihmiselle haitalliseksi luokitellusta lajista syntyi keulakuva Suomen luonnonsuojelulle. Suh-

---

¹¹ Thomas 1984, 27, 33; Oelschlaeger 1991, 75, 83–87.

¹² Väyrynen 2006, 148–151.

¹³ Oelschlaeger 1991, 99; Väyrynen 2006, 270, 276–277.

¹⁴ Berger & Luckmann 1966, 43–48.

¹⁵ Ilvesviita 2005, 70.

¹⁶ Ilvesviita 2005, 70.

tautumistavan muutos vaati aikaa, jotta lajin luokittelu yhteiskunnan tasolla siirtyi lähes ääripäästä toiseen. Saimaannorppaan suhtautumista varten täytyi joko rakentaa uusi todellisuus taroituksella tai sitten se rakentui itsestään ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa.

Ilvesviidan mukaan eläinten suojelua ja kohtelua säätelevät lait ja asetukset osoittavat sen, että ihminen hyväksyy rajatusti eläimille aiheutetun kivun.¹⁷ Eläimille aiheutettu kipu oikeutetaan, jos se tuotetaan tärkeämmäksi koetun päämäärän varjolla. Ihmiselle on ominaista etsiä syytä eläimen tappamiselle, koska ihminen itsekin eläinlajina kokee toisen eläimen tappamisen ongelmalliseksi. Metsästettävien eläinten kohdalla se voisi tarkoittaa tapetun eläimen hyödyntämistä ruuaksi ja muiksi tuotteiksi tai vaihtoehtoisesti ihmisen ja sen omaisuuden suojelemista.¹⁸

1.2 Tutkimusperinteen esittely

Liitän tutkielmani osaksi ympäristöhistorian tutkimusperinnettä ja tarkemmin ympäristöpolitiikan historian tutkimusperinnettä. Ihmisen ja eläimen välisestä suhteesta on tehty historiantutkimuksia, mutta vähemmälle huomiolle on jäänyt tutkielmani ytimessä oleva lainsäädännön ja siihen liittyvän keskustelun tarkastelu osana ihmisen ja eläimen välisen suhteen sääntelyä. Eläinten ja eläintensuojelun historiasta on tehty vain vähän tutkimusta, mutta viime vuosina se on ollut voimakkaassa kasvussa oleva ympäristöhistorian osa-alue. Aiheeni liittyy sekä metsästyksestä että luonnonsuojelusta tehtyihin aikaisempiin tutkimuksiin. Käytän tutkimuskirjallisuutena aiheesta tehtyjen ympäristöhistorian tutkimusten lisäksi muita ihmisen ja eläimen suhdetta tarkastelevia teoksia. Ihmisen ja eläimen suhteen historian tarkastelu on tärkeää ymmärtääksemme tämänhetkistä ympäristöpolitiikkaa.¹⁹ Tähän tutkimusperinteeseen pyrin omalta osaltani vastaamaan.

Kansainvälisistä ympäristöhistoriantutkijoista ihmisen ja luonnon suhdetta on tutkinut Keith Thomas. Thomasin teos *Man and the Natural World – Changing Attitudes in England 1500–1800* (1984)

---

¹⁷ Ilvesviita 2005, 94.

¹⁸ Thomas 1984, 41; Ilvesviita 2005, 94–97.

¹⁹ Latva & Lähdesmäki 2020, 35.

on ihmisen luonto- ja eläinsuhteen historian klassikkoteos, jossa hän tarkastelee muiden aiheiden ohella metsästystä ja eläinten luokittelua. Thomasin lisäksi tämän tutkielman aiheeseen liittyen Max Oelschlaegerin *The Idea of Wilderness* (1991) on oleellinen teos. Oelschlaeger pohtii teoksessaan sitä, miten ihminen ja tutkijat ovat eri aikoina ymmärtäneet villin luonnon, sekä esittelee varhaisten luonnonsuojelijoiden ajatuksia.

Ympäristöhistorian alalla Suomessa on tehty kolme tutkimukseni kannalta tärkeää väitöskirjaa. Juha Ylimaunu tutki väitöskirjassaan *Itämeren hylkeenpyyntikulttuurit ja ihminen-hylje -suhde* (2000) hyljelajien metsästystä ja hylkeiden vaikutusta koko Itämeren alueen ihmisten elämään. Ylimaunu esittelee tutkimuksessaan hylkeenpyynnin lisäksi ihmisen ja hylkeen rinnakkaiseloja niin Itämerellä, Laatokalla kuin Saimaallakin. Hänen tutkimuksensa antaa tärkeää tietoa hylkeiden metsästyksestä käytännössä sekä siitä, miten ihmiset ovat eri aikoina kokeneet hylkeenpyynnin osana elämäänsä. Ylimaunu tarkastelee lyhyesti myös hylkeiden suojelua. Hän on rajannut tutkimuksellisista syistä lähdeaineistonsa ulkopuolelle hylkeitä koskevien säädösten tarkastelun, mikä on olennainen osa omaa tutkimustani.²⁰ Säädösten tarkemmalle tutkimukselle näyttää siis olevan tarvetta, johon pyrin tällä tutkielmalla osaltani vastaamaan.

Saimaannorpan osalta Ylimaunu tulee tutkimuksessaan siihen lopputulokseen, että historiallisella ajalla lajin metsästys ei ollut merkittävää. Vasta tapporahojen käyttöönotto 1800-luvun lopussa nosti kiinnostusta lajin metsästystä kohtaan. Saimaan alueen ihmiset näkivät norpan haitallisena kalastuselinkeinolle, mikä Ylimaunun mukaan oli tyypillistä ajan hengelle ja hyötyajattelulle.²¹ Tarkemmin saimaannorpan metsästyksestä kerron seuraavassa pääluvussa.

Pirjo Ilvesviidan väitöskirja *Paaluraudoista kotkansuojeluun – suomalainen metsästyspolitiikka 1865–1993* (2005) on aiheeltaan lähellä omaa tutkimustani. Hänen pääasiallisena aineistonaan ovat metsästyksen liittyvät lehdet ja kirjallisuus, mutta niiden lisäksi hän tutkii myös lakeja ja

---

²⁰ Ylimaunu 2000, 28–29.

²¹ Ylimaunu 2000, 377.

muita hallinnollisia dokumentteja. Ilvesviidan mukaan suomalaista metsästyspolitiikkaa on hallinnut eläinten luokittelu niiden haitallisuuden tai hyödyllisyyden perusteella. Luokittelun lähtökohtana on ollut eläinlajien käyttäytymisen arvioiminen ihmisen muodostamien sosiaalisten normien sisällä.²² Metsästys on perustunut luonnon hyödyntämisen sekä ihmisen resurssien suojaamiselle petoeläinten aiheuttamalta kilpailulta.

Tieteellisen tutkimuksen määrän kasvaessa 1900-luvun edetessä villieläinten taloudelliseen haitallisuuteen alettiin suhtautua Suomessa kriittisemmin. Alkoi nousta ajatuksia siitä, että lajeja tulisi sivistysvaltion periaatteiden mukaisesti suojella täydelliseltä hävitykseltä. Luonnon tasapainon ja monimuotoisuuden korostaminen yleistyi, eikä lajien täydellistä hävittämistä pidetty hyvänä asiana, vaan haitallisiksi koettujen lajien kantoja haluttiin rajoittaa täydellisen hävittämisen sijaan. Ilvesviita kutsuu 1920–1960-lukujen keskustelua petoeläimistä ”luonnonsuojeluväen ja metsästäjien väliseksi argumentaatiokamppailuksi”.²³

Mari Pohja-Mykrä tutki väitöskirjassaan *Vahinkoeläinsodasta psykologiseen omistajuuteen – Peto-konfliktien historiallinen tausta ja nykypäivän hallinta* (2014) vahinkoeläimiä ja niihin kiinteästi liittyvää tapporahajärjestelmää. Osa Pohja-Mykrän väitöskirjaa oli yhdessä Timo Vuorisalon ja Sakari Mykrän kanssa laadittu artikkeli *Hunting bounties as a key measure of historical wildlife management and game conservation: Finnish bounty schemes 1647–1975* (2005). He tutkivat Suomen tapporahajärjestelmän historiaa ja tapporahajärjestelmää osana muuta yhteiskuntaa. Haittaeläimiksi koetuista lajeista suuret petoeläimet saattoivat olla vaaraksi ihmiselle, mutta tapporahajärjestelmän päällimmäisenä syynä näyttää olleen eläinten tuottama taloudellinen haitta ihmisen elinkeinoille sekä uskonnolliset, eettiset ja ekologiset syyt.²⁴ Petoeläimiä on kristinuskossa pidetty vertauskuvana pahalle, mikä on johtanut niiden vainoamiseen uskonnollisista syistä.²⁵ Tapporahajärjestelmä on osa saimaannorpan ja ihmisen välistä suhdetta, joten sen ymmärtämi-

---

²² Ilvesviita 2005, 145–146.

²³ Ilvesviita 2005, 236–237.

²⁴ Pohja-Mykrä 2014, 25, 29–30.

²⁵ Thomas 1984, 35.

nen ja historia ovat tutkimukseni kannalta oleellisia. Pohja-Mykrän tutkimus keskittyy tapporahainstituution historiaan ja haittaeläinten kohteluun metsästyspolitiikassa. Hylkeiden hävittämistä tuettiin 1900-luvun alussa tapporahojen lisäksi käyttämällä jäänmurtajia ja ajoneuvoja hylkeenmetsästyksessä. Maataloushallitus luovutti armeijan varastoista myös ampuma-aseita hylkeenpyyntiä varten. Toisen maailmansodan aikaan hyljelajit olivat tärkeitä metsästää niistä saatavan traanin takia.²⁶

1.3 Tutkimuksen kysymyksenasettelu

Tutkimukseni tarkoitus on selvittää, miksi saimaannorppa muutettiin haittaeläimestä suojelluksi lajiksi. Tutkimukseni pääkysymys on: Miten ja miksi saimaannorppapolitiikka muuttui vuosien 1907 ja 1955 välisenä aikana?

Pääkysymystä tarkastelen kahden alakysymyksen kautta, jotka ovat:

1. Minkälaisia säädöksiä saimaannorppaan liittyen annettiin ja millaiset näkemykset sekä politiikka vaikuttivat säädösten sisältöön?
2. Mitkä ajatukset, aatteet tai yhteiskunnan muutokset vaikuttivat saimaannorppaan suhtautumiseen ja miten ne näkyivät lainsäädäntötyössä?

Rajaan tutkimukseni ajanjakson alkamaan vuonna 1907, jolloin eduskuntauudistuksen myötä siirryttiin yksikamariseen eduskuntaan ja kansanedustajat jakautuivat puolueittain eduskuntaryhmiin. Kansanedustajat tulivat laajemmalta Suomen ja yhteiskunnan eri osista kuin säätyvaltiopäivien aikana. Yksittäiset edustajat käyttivät innokkaasti aloiteoikeuttaan yksikamarisen eduskunnan ensimmäisinä vuosina, mutta heidän aloitteidensa eteneminen loppuun käsitellyiksi oli

---

²⁶ Pohja-Mykrä 2014, 29.

kuitenkin harvinaista. Heillä oli mahdollisuuksia vaikuttaa lainsäädäntöön lakiehdotuksen, eduskuntaesityksen tai anomusehdotuksen avulla.²⁷ Suomen itsenäistyttyä eduskunta-aloitteet muutettiin lainsäädännössä lakialoitteiksi, raha-aloitteiksi ja toivomusaloitteiksi.²⁸ Tutkimukseni aikarajaus päättyy vuoteen 1955, jolloin annettiin asetus saimaannorpan rauhoittamisesta.²⁹

Tutkin, millaisia hallinnollisia ohjeita, kuten säädöksiä, annettiin saimaannorppaan liittyen vuosien 1907 ja 1955 välillä. Tutkimuksen kohteena ovat säädökset ja niiden esityöt eduskunnassa. Tämän lisäksi tutkin, minkälaista keskustelua saimaannorppasta käytiin eduskunnassa sekä minkälaisena saimaannorppaan suhtautuminen näkyi kansanedustajien aloitteissa ja puheenvuoroissa. On kiinnostavaa tarkastella, miten erilaiset taloudelliset ja tieteelliset näkemykset sekä ihmisten mielipiteet saimaannorppasta näkyivät niin hyväksytyissä säädöksissä kuin kansanedustajien esille ottamisissa asioissa.

Tutkimuskysymykset liittyvät siihen, minkälaista keskustelua saimaannorppapolitiikassa käytiin 1907–1955. Tutkin norppaan vaikuttaneiden lakien ympärillä käydyn keskustelun muuttumista tuona aikana sekä valtion pyrkimystä ohjata kansalaisten toimintaa lainsäädännön keinoin suhteessa saimaannorppaan. Aikaisemmassa tutkimuksessa on vastattu yleisellä tasolla tai muiden eläinlajien osalta samankaltaisiin tutkimusongelmiin, joten saimaannorppasta käytyä keskustelua on mahdollista verrata niissä saatuihin tuloksiin.

Saimaannorppaa ei 1900-luvun alkupuolella käsitelty yleensä erillisenä lajina, vaan etenkin tutkimuksen aikajänteen alkupuolella hylkeistä puhuttiin yhtenä kokonaisuutena tarkoittaen kaikkia Suomen alueella eläviä lajeja. Tästä syystä tutkimuksessani ovat näkyvillä saimaannorpan lisäksi myös muut Suomen hyljelajit, itämerennorppa, laatokannorppa sekä harmaahylje. Saimaan alueella nykyään saimaannorppana tunnetusta lajista on käytetty hylje-sanaa ennen viimevuosikymmenten aikana yleistynyttä Laatokan alueelta peräisin olevaa norppa-sanaa.³⁰

---

²⁷ Suomen Suuriruhtinaanmaan Valtiopäiväjärjestys 20.7.1906. Suomen asetuskokoelma (AsK) 26/1906, 29–30 §; Seitkari & Tuominen 1958, 229; Klinge 1997, 444–445.

²⁸ Jääskeläinen 1973, 102.

²⁹ Asetus Saimaan hylkeen ja supikoiran rauhoittamisesta 4.3.1955. AsK 110/1955; ks. Ylimaunu 2000, 364.

³⁰ Ylimaunu 2000, 56, 62.

Tutkittavan ajanjakson loppupuolella saimaannorpasta on voinut ihmisten mielissä tulla erityinen eläinlaji, koska sotien alueluovutusten vuoksi siitä tuli ainut Suomen alueella sisävesissä esiintynyt nisäkäslaji. Luonnonsuojeluorganisaatioiden perustaminen ja verkostoituminen maailmanlaajuisesti toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina saattoi niin ikään vaikuttaa harvinaisiin lajeihin, kuten saimaannorppaan suhtautumiseen.³¹ Valitsemaani lähdeaineistoa tutkimalla on mahdollista saada käsitys siitä, näyttäytykö laji sen ainutlaatuisuuden takia erityisenä päätöksentekijöille sekä muuttiko saimaannorpan erityislaatuisuus siitä käytyä keskustelua.

1.4 Lähdeaineisto ja tutkimusmenetelmät

Tarkastelen tässä tutkimuksessa saimaannorppapolitiikkaa vuosien 1907–1955 välillä, mutta pe-rehtyminen myös ennen vuotta 1907 vallinneeseen poliittiseen ilmapiiriin saimaannorppaan liit-tyen on tärkeää. Saimaannorppaan liittyvä vuonna 1907 voimassa ollut lainsäädäntö sekä tyypil-linen suhtautumisen lajiin tulee ymmärtää, jotta pystyy huomiomaan, millaiselta pohjalta sai-maannorppapolitiikkaa tehtiin sen jälkeen. Pääluvussa 2 taustoitan vuonna 1907 voimassa ol-leen metsästyslain, sitä varten laaditun komiteanmietinnön, lehdissä julkaistujen tekstien sekä tutkimuskirjallisuuden avulla, millaista saimaannorppapolitiikkaa tehtiin vuoteen 1907 asti.

Valtiopäiväasiakirjat vuosien 1907 ja 1955 väliltä ovat tutkimukseni ensisijainen lähdeaineisto. Ne sisältävät hallituksen esityksiä, valiokunta-aineistoa, asioiden käsittelyistä eduskunnan istun-noissa tehtyjä pöytäkirjoja sekä kansanedustajien tekemiä laki- ja raha-asia-aloitteita sekä ano-musehdotuksia. Etenkin hallituksen esitykset uusiksi laeiksi tai lakimuutoksiksi sekä niiden käsit-tely valiokunnissa ja eduskunnan istunnoissa kansanedustajien puheenvuoroineen sisältävät paljon tekstiä. Tutkimukseni aiheeseen liittyen 1907–1955 välillä säädettiin useampi laki, joista esimerkiksi vuoden 1923 luonnonsuojelulakia ja 1934 metsästyslakia edeltäneet esityöt ja kes-

---

³¹ Borg 2008b, 125–127.

kustelut eduskunnassa sisältävät mielenkiintoista materiaalia lainsäätäjien näkemyksistä saimaannorppaan liittyen. Tärkeä osa lähdeaineistoa ovat komiteanmietinnöt³², jotka laadittiin metsästyslakien uudistamista varten.

Kansanedustajat tekivät vuosien 1907 ja 1955 välillä useita saimaannorppaan suoraan tai välillisesti vaikuttaneita raha-asia-aloitteita sekä anomusehdotuksia ottaa jokin asia eduskunnan käsittelyyn. Kansanedustajien henkilökohtaiset näkemykset nousevat esiin heidän tekemiensä aloitteiden lisäksi myös eduskunnan istunnoista laadituissa pöytäkirjoissa, joista voi lukea kansanedustajien pitämiä puheenvuoroja. Muilta osin valtiopäiväasiakirjat sisältävät hallituksen esityksiä sekä valiokuntien mietintöjä ja lausuntoja, jotka ovat luonteeltaan kollektiivisia näkemyksiä. Valtiopäiväasiakirjojen lisäksi tarkastelen komiteanmietintöjä. Ne syntyivät, kun jonkin lain säätämistä varten haluttiin saada tieteellistä näkemystä alan tutkijoilta. Komiteanmietintöä voi pitää osana prosessia, jonka lopputuloksena on säädetty laki.

Edellä mainitun aineiston lisäksi käytän lähteinä myös 1907–1955 kirjoitettuja tieteellisten tahojen tai edunvalvontajärjestöjen julkaisuja. Kirjoituksilla on todennäköisesti ollut vaikutusta saimaannorppaan käytyyn poliittiseen keskusteluun. Näiden lisäksi etsin esimerkkejä siitä, miten saimaannorppaan liittyneeseen lainsäädäntöön sekä poliittisiin linjauksiin ja niiden muutoksiin suhtauduttiin aikakauden metsästyksen, kalastuksen ja luontoon erikoistuneessa lehdistössä. Edunvalvontatahojen sekä lehdistön kirjoitukset osana lähdeaineistoa voi perustella sillä, että niillä on ollut vaikutusta poliittisen järjestelmän toimintaan välittämällä näkemyksiä poliitikoilta kansalaiselle sekä päinvastoin. Lehdistöllä on ollut tärkeä rooli tiedon ja ajatusten välittämisessä, koska kansalaiset saavat tiedon poliittisista päätöksistä usein uutisten ja muiden lehtikirjoitusten kautta. Poliitikkojen on taas mahdollista aistia kansan mielipiteitä lehdistön välittämänä.³³ Kansalaiset, poliitikot, lehdistö ja säädökset loivat saimaannorppapolitiikan keskinäisessä vuorovaikutuksessaan.³⁴

---

³² Tutkimuksessa käytetään termiä *komiteanmietintö*, vaikka lähteen virallinen nimi voi olla *komitean mietintö* tai *lainvalmistelukunnan julkaisu*. Lähteen tarkat tiedot löytyvät lähdeluettelosta.

³³ Katajisto 2022, 97–99.

³⁴ Sosiaalinen konstruktionismi ks. Berger & Luckmann 1966, 43–48.

Tutkimukseni on kvalitatiivinen ja metodina käytän sisällönanalyysia, jonka avulla tutkimuksen kohteena olevasta laajasta ilmiöstä on mahdollista saada selkeä kuva.³⁵ Tarkoitukseni on selittää³⁶ valtiopäiväasiakirjoissa esiintyvien ilmaisujen avulla suhtautumistavan muutosta saimaannorppapolitiikassa. Oletan suhtautumistavan muutoksen näkyvän lähdeaineistossa jollakin tavalla, koska tiedossa on, että laji muutettiin metsästettävästä suojeltavaksi 1907–1955 välisenä aikana. Hypoteesin olemassaoloa voi jo pitää teoriana, koska se ohjaa tutkijaa lähdeaineiston käytössä. Hypoteesi auttaa löytämään aineistosta tutkimuksen kannalta oleellisen materiaalin. Hypoteesi vaikuttaa myös tutkimuskysymysten laadintaan ja niihin vastaamiseen. Toisaalta pelkkä hyvin muotoiltu tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset ohjaavat etsimään lähteistä vastauksia niihin.³⁷

Lähdekritiikin ja lähdeaineiston tarkoituksenmukaisen käsittelyn varmistamiseksi tulee ymmärtää lähteiden laatu. Valtiopäiväasiakirjat on koottu tietynlaista kaavaa seuraten, joka tutkijan tulee ymmärtää. Valtiopäiväasiakirjoissa käytettyihin käsitteisiin tulee myös perehtyä. Tätä voi kutsua tutkimuksenkohteen merkitysjärjestelmän ymmärtämiseksi.³⁸ Valtiopäiväasiakirjoista ja muusta lähdeaineistosta löytyviä ilmaisuja tulkittaessa tulee huomioida aikakaudelle tyypillisten metsästyspolitiikkaan vaikuttavien tahojen intressit. Pirjo Ilvesviita kutsuu näitä tahoja ”metsästysjulkisuudeksi” erottaakseen poliitikot, yhdistykset ja muut vaikuttajat yksittäisistä metsästäjistä.³⁹ Termi on käyttökelpoinen myös omassa tutkimuksessani. Termin *metsästysjulkisuus* ohella voi käyttää termiä *luonnonsuojelujulkisuus*, joka kuvaa luonnonsuojelun ympärillä käytyä keskustelua ja siihen osallistuneita tahoja. Lähdeaineistoa luettaessa ja tulkittaessa tässä tutkielmassa tulee huomioida, että valtaosa lähdeaineistoa on syntynyt politiikassa.

Tutkijan on tärkeää tunnistaa myös oma henkilökohtainen asenteensa ja suhteensa tutkittavaan aiheeseen, koska se vaikuttaa väistämättä aineiston tulkitsemiseen. Aineiston tulkitsejan omat mielipiteet ja kokemukset tutkittavat aiheesta eivät saa ottaa tutkimusta tehdessä valtaa, mutta

---

³⁵ Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.

³⁶ ks. Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 138.

³⁷ Lappalainen 2002, 49–53, 56–60.

³⁸ Lappalainen 2002, 113.

³⁹ Ilvesviita 2005, 36–38.

ei niitä tarvitse kokonaan piilottaakaan. Mielenkiinto tutkittavaa asiaa kohtaan saa näkyä lopputuloksessa, eikä itselle maantieteellisesti ja kulttuurisesti läheisestä aiheesta tehdyt tulkinnat voi olla näkymättä.⁴⁰ Pääasia on, että tutkimuksen tekijä itse tiedostaa asemansa suhteessa aiheeseen ja kertoo sen lukijalle.

Aloitin lähdeaineistonkeruun siten kuin Tuomi ja Sarajärvi sisällönanalyysin menetelmäoppaassaan kuvaavat.⁴¹ Aluksi keräsin aiheeseen liittyvää lähdeaineistoa, jota luin sen jälkeen tarkemmin ja etsin tutkimuskysymyksiin vastaavaa materiaalia. Tässä vaiheessa aineisto näytti vielä laajalta, koska etenkin valtiopäiväasiakirjoista valitsin mukaan kaikkea metsästyksen ja luonnonsuojeluun liittyvää materiaalia. Sanahaun käyttäminen sähköisessä muodossa olevissa valtiopäiväasiakirjoissa auttoi lähdeaineiston hallinnassa. Muussa lähdeaineistossa tapahtui tarkempaa valikoitumista jo ensimmäisessä vaiheessa, kun etsin viittauksia saimaannorppaan ja muihin Suomen alueen hyljelajeihin. Tutkimuksen aikarajaus on laaja, mutta yhden eläinlajin tarkastelu rajoittaa lähdeaineiston hallittavissa olevaksi kokonaisuudeksi.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin seuraava työvaihe oli koodaaminen, jonka tarkoituksena on helpottaa aineiston jäsentämisessä. Tämän jälkeen pelkistin tutkimuksen kannalta olennaisiksi katsomani ilmaukset eli kirjoitin lyhyempään muotoon alkuperäisessä lähteessä olevan tekstin. Tätä seurasi pelkistettyjen ilmaisujen ryhmittely niin, että liitin samankaltaiset pelkistykset yhteen ryhmiksi. Viimeisessä analysointivaiheessa loin jokaiselle ryhmälle käsitteen, joka kuvaa mahdollisimman lyhyesti ja selkeästi sen oleellisimman sisällön. Ryhmiä muodostui lopulta kolme: 1. saimaannorpan suojelua koskeva aineisto, 2. lajin metsästyksen edistämistä koskeva aineisto sekä 3. neutraalisti lajiin suhtautuneet kirjoitukset. Toteutin sisällönanalyysin kaikki vaiheet niin, että linkki alkuperäisessä lähdeaineistossa olevaan tekstiin säilyi koko ajan.⁴²

---

⁴⁰ esim. Tepora 2018, 78–79.

⁴¹ Tuomi & Sarajärvi 2018, 104.

⁴² Tuomi & Sarajärvi 2018, 105, 123–126.

Analyysin tekemisen avulla lähdeaineistosta muodostui kokonaiskuva, jonka avulla pystyin tulosten kirjoitusvaiheessa vastaamaan tutkimuskysymyksiin ja esittelemään edustavia ilmaisuja alkuperäisestä aineistosta. Tarkoituksena oli luoda narratiivi saimaannorppaan suhtautumisen muuttumisesta.⁴³ Narratiivi näkyy tutkielmassa siten, että olen lähteiden perusteella järjestänyt työn kronologiseen muotoon pyrkien luomaan kuvan muutoksesta ja selittämään sen syitä. Metsästys ja luonnonsuojelu ovat aiheita, jotka jakavat mielipiteitä ja aiheuttavat kiivasta keskustelua yhteiskunnassa.⁴⁴ Historiantutkijan tulee olla mahdollisimman objektiivinen, eikä hän saa tulkita lähdeaineistoa tehdäkseen ”mielivaltaisia tulkintoja”.⁴⁵ Tutkimukseni lähdeaineistossa kuuluu sekä saimaannorpan metsästyksen että suojelun kannattajien ääni, joten vastakkaisten mielipiteiden tuominen esiin tasavertaisesti on edellytys tutkimuksen eettisyydelle.

---

⁴³ Siltala 2018, 73.

⁴⁴ esim. Ilvesviita 2005, 25.

⁴⁵ Kalela 2018, 43.

2 Saimaannorppa lajina ja hyljesodan kohteena

Saimaannorpan matka hävityksen kohteena olleesta haittaeläimestä Suomen luonnonsuojelun keulakuvaksi on ollut ajallisesti mitattuna vain muutaman vuosikymmenen mittainen. Tässä taustaluvussa esittelen saimaannorpan eläinlajina ja lajin historiaa Saimaan alueella. Luvun lopuksi tarkastelen ihmisten suhtautumista saimaannorppaan ennen vuotta 1907. Lajin ja siihen suhtautumisen tausta tulee ymmärtää, jotta 1907 jälkeen syntyneen lähdeaineiston voi asettaa kontekstiin. Kansanedustajat ja muut päätöksentekijät eivät lähteneet valtiopäivä uudistuksen jälkeen muuttamaan lainsäädäntöä tyhjän päältä, vaan heidän ajatuksensa muotoutuivat aieman politiikan ja aatteiden päälle. Tutkimuskirjallisuuden lisäksi lähdeaineiston osalta tarkastelen 1907 voimassa ollutta metsästyslainsäädäntöä sekä päätöksentekijöihin mahdollisesti vaikuttaneita tieteellisten tahojen ja edunvalvontajärjestöjen julkaisuja.

2.1 Saimaannorppa eläinlajina

Suomen alueella elää vakituisesti kaksi hyljelajia, harmaahylje ja norppa, jota kutsutaan myös nimellä kiehkuraishylje. Harmaahylje on Itämeressä elävä oma lajinsa, kun taas norppa jakaantuu alalajeiksi, joista kolme elää tai on elänyt Suomen alueella.⁴⁶ Norpan alalajit ovat nimensä mukaisesti vain Itämeressä elävä itämerennorppa (*Pusa hispida botnica*), laatokannorppa (*Pusa hispida ladogensis*) ja saimaannorppa (*Pusa hispida saimensis*).⁴⁷ Historiallisena aikana Suomessa on ollut siis kaksi sisävesissä elävää norpan alalajia. Toisen maailmansodan jälkeisten alueluovutusten takia laatokannorppa ei kuulu enää Suomen lajistoon, mutta se esiintyy tutkimukseni lähdeaineistossa sisävesissämme eläneenä hyljelajina saimaannorpan rinnalla.

Saimaannorppa ja laatokannorppa ovat reliktilajeja eli niistä muodostui omia alalajejaan jääkauden jälkeen, kun norppia jäi eristykseen maankohoamisen vuoksi syntyneisiin sisävesiin. Norpan

---

⁴⁶ Petsamon ollessa osa Suomea myös Jäämerellä elävää norppalajia voi pitää Suomen alueella eläneenä, joten alalajeja voi laskea olleen neljä. Ylimaunu 2000, 56–57.

⁴⁷ Ylimaunu 2000, 49; Hyvärinen et al. 2004, 35.

on todettu eläneen useissa sisävesissä jääkauden jälkeen, mutta Saimaa ja Laatokka ovat Itämeren alueen ainoat järvet, joissa norppa on säilynyt.⁴⁸ Saimaannorpan kehityshistoria saatetaan kirjoittaa kuitenkin uudelleen, koska viimeisimmän tiedon mukaan saimaannorppa on geneettisesti lähempänä arktisilla merialueilla eläviä norppia kuin itämeren- ja laatokannorppia.⁴⁹ Parhaiten norpat pystytään erottelemaan niiden kallojen perusteella, mitä on hyödynnetty myös tapporahojen kohdentamisessa. Saimaannorpan aivot ovat muihin norppalajeihin verrattuna suuret, mikä kertoo sen sopeutuneisuudesta sokkeloisiin järviympäristöihin. Ulkoisesti norpan alalajit ovat hyvin samannäköisiä.⁵⁰ Täysikasvuinen saimaannorppa painaa 50–90 kilogrammaa ja sen ruumiin pituus on 130–145 senttimetriä.⁵¹

Saimaannorppa synnyttää yhden 4–5 kilogramman painoisen harmaakarvaisen kuutin helmi-maaliskuussa rannan lumikinokseen tehtyyn onkaloon jään päälle. Naaras vieroittaa kuutin huhti-toukokuussa. Aikuinen saimaannorppa syö vuodessa noin 1000 kilogrammaa muikkuja ja muita pieniä kaloja, ja sen traanin eli rasvakerroksen paksuus voi olla 10 senttimetriä, mikä on 45 prosenttia eläimen painosta. Ihmisen lisäksi norpalla ei ole muita luontaisia vihollisia.⁵² Ylimaunun mukaan Suomen merialueilla ja Saimaalla on käytetty sanoja hylje tai hyle ja Laatokalla venäjän kielestä vaikutteita saanutta norppa-sanaa. Norppa-sana on jonkin verran käytetty Saimaalla aikaisemminkin, mutta virallisissa yhteyksissä se on ollut käytössä vasta 1900-luvun viimeisiltä vuosikymmeniltä alkaen.⁵³ Tässä tutkimuksessa Saimaalla elävästä norpan alalajista käytetään synonyymeina sanoja norppa ja hylje.

Alun perin saimaannorpan lisääntymisalueet ovat kattaneet koko Saimaan vesistön pitäen sisälleen kaikki alueet Etelä-Saimaalta Pyhäselän pohjoispäähän asti. Nykyään norpan tärkeimmät lisääntymisalueet sijaitsevat Savonlinnan etelä- ja luoteispuolella olevilla Haukivedellä ja Pihlaja-

---

⁴⁸ Ylimaunu 2000, 56.

⁴⁹ Heino et al. 2023, 8.

⁵⁰ Hyvärinen et al. 2004, 37–38; Jaakkola & Vuorisalo & Peltonen 2018, 15, 18.

⁵¹ Hyvärinen et al. 2004, 41; Jaakkola & Vuorisalo & Peltonen 2018, 16.

⁵² Ylimaunu 2000, 58–60; Hyvärinen et al. 2004, 41; Jaakkola & Vuorisalo & Peltonen 2018, 16.

⁵³ Ylimaunu 2000, 56, 62–63.

vedellä. Vuonna 2022 kerätyn tiedon mukaan kuutteja syntyi muuallakin Saimaalla lukuun ottamatta Mikkelin ja Varkauden edustojen vesialueita sekä aivan eteläisintä Saimaata. Metsähallituksen mukaan saimaannorpan uhkina tänä päivänä ” [--] ovat kalanpyydykset, ilmastonmuutos, rantarakentamisesta ja muusta ihmistoiminnasta aiheutuvat pesinnän häirintä sekä kannan koko ja hajanaisuus”.⁵⁴ Ihmisen toiminnalla on merkittävä vaikutus lajiin.

Saimaannorppien lukumäärästä on tarkempaa tietoa vasta 1900-luvun viimeisiltä vuosikymmeniltä alkaen, mutta niiden määrästä on tehty arvioita. Myöhemmin tehtyjen arvioiden mukaan kannan koko 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa oli 700–1000 yksilöä, kun taas 5000 vuotta sitten Saimaassa on arvioitu eläneen 2000–4000 norppaa. Vuonna 1955 tapahtuneen saimaannorpan rauhoittamisen⁵⁵ jälkeen 1970-luvulla kannan kooksi arvioitiin vielä 250–400 yksilöä, mutta jo seuraavalla vuosikymmenellä norppia oli alle 200.⁵⁶ Vuonna 2022 kannan kooksi arvioitiin 430–440 norppaa.⁵⁷

2.2 Saimaannorpan metsästäminen ja saaliin käyttö

Hylkeenpyynnillä ei ole koskaan ollut Saimaalla suurta merkitystä ihmisten elinkeinona. Itämeren alue oli 1300-luvulta 1600-luvun alkuun hylkeistä saatavan traanin vuoksi tärkeää hylkeenpyyntialuetta, mutta pyynti ja vähäiset tiedot pyyntimääristä koskevat pelkästään merialueita. Lamppujen polttoaineena ja nahkatuotteiden voiteluaineena käytettyä traania alettiin saada 1600-luvulta lähtien Jäämerellä pyydetyistä hylkeistä, mikä laski merkittävästi hylkeenpyynnin kannattavuutta Itämerellä. Hylkeenpyynti pysyi kuitenkin tärkeänä tulonlähteenä rannikon kalastajille ja talonpojille aina 1800-luvun loppupuolelle saakka.⁵⁸ Hylkeenpyynti ei ollut poikkeus, vaan metsästyks ja kalastus pysyivät muuallakin Suomen alueella tärkeinä elinkeinoina.⁵⁹

---

⁵⁴ Metsähallitus 2022a; Metsähallitus 2022b.

⁵⁵ Asetus Saimaan hylkeen ja supikoiran rauhoittamisesta 4.3.1955. AsK 110/1955.

⁵⁶ Rautiainen 1998, 25; Hyvärinen et.al. 1999, 133; Ylimaunu 2000, 57; Hyvärinen et.al. 2004, 17.

⁵⁷ Metsähallitus 2022a.

⁵⁸ Ylimaunu 2000, 26, 99–100, 106, 110, 113–114.

⁵⁹ Ilvesviita 2005, 132.

Saimaalla ja Laatokalla hylkeenpyynti tapahtui pääosin pyytämällä maalis-huhtikuussa norppia jään päältä. Pyynnissä ei merialueiden tapaan käytetty pesien, hengitysavantojen ja kuuttien paikallistamiseksi koulutettua hyljekoiraa. Ennen tuliaseiden yleistymistä hylkeenpyynti tapahtui pyrkimällä yllättämään makuukivellä levännyt norppa ja tappamalla se esimerkiksi kirveellä tai atraimella.⁶⁰ Saimaalla hylkeenpyyntiin ei ollut kehitetty erityisiä aseita, vaan pyynti tapahtui käyttämällä muuhun käyttötarkoitukseen suunniteltuja työkaluja. Lyömäaseella tapahtunut pyynti vaati norpan erityistä tuntemista, jota paikallisilla kalastajilla riitti.⁶¹

Ruotsissa ampuma-aseita hylkeenpyynnissä on käytetty ainakin 1500-luvun puolivälistä lähtien. Hyljettä varten kehiteltiin jopa oma raskastekoinen suusta ladattava hyljepyssy, joka oli käytössä Itämeren rannikolla 1600-luvulta eteenpäin. Saimaalla ja Laatokalla ei tällaista erityistä asetta käytetty, vaan asepyynti tapahtui samanlaisilla ampuma-aseilla kuin maaeläimiäkin metsästettäessä. Kiväärin eli takaaladattavat rihlatut aseet yleistyivät Suomessa 1890-luvulla, ja ne otettiin heti myös metsästyskäyttöön. Sotilastarkoitukseen kehitetyt kiväärin olivat tarkkoja ja tehokkaita nostaten henkilökohtaisia saalismääriä myös hylkeenpyynnissä. Kiväärien yleistyminen yhdessä tapporahan maksamisen kanssa kasvattivatkin myös Saimaalla kiinnostusta hylkeenpyyntiä kohtaan.⁶²

Kiväärillä tapahtuneen pyynnin lisäksi hylkeitä pyydettiin Saimaalla hyljeraudoilla ja -verkoilla, mutta molemmat tekniikat jäivät kokeilun asteelle 1900-luvun alussa. Hyljeverkko toimi kalaverkon kanssa samalla toimintaperiaatteella. Hyljerauta oli veden alle laskettava hetitappavaksi tarkoitettu rauta, johon hylkeen oli tarkoitus jäädä päästään tai kaulastaan kiinni yritettyään napata syöttinä ollutta kalaa. Aktiivisten pyyntimenetelmien lisäksi saimaannorppia on hukkunut kalanyydyksiin, mikä on tappanut etenkin nuoria yksilöitä.⁶³

---

⁶⁰ Ylimaunu 2000, 144, 150.

⁶¹ Hyvärinen et al. 2004, 113.

⁶² Ylimaunu 2000, 274, 282; Pohja-Mykrä 2014, 29.

⁶³ Ylimaunu 2000, 284, 311–312, 316; Hyvärinen et al. 2004, 113.

Traanin lisäksi hylkeestä saatavia tuotteita ovat nahka ja luut, minkä lisäksi lihaa ja sisäelimiä on käytetty ihmisten ravintona. Esihistoriallisena aikana hylje on ollut tärkeä ravinnonlähde Itämeren alueen ihmisille. Meren saariston asukkaille se on ollut tärkeää ravintoa osan aikaa vuodesta vielä 1900-luvun alussa, mutta Saimaalla ja Laatokalla norpan lihan ja sisäelinten syönti ei ole ollut yleistä.⁶⁴ Sen sijaan etenkin nahka on todennäköisesti käytetty hyödyksi samoin kuin merelläkin tapetuista norpista.⁶⁵ Hylkeen keitettyä rasvaa eli traania on käytetty polttoaineena ja voiteluaineena mutta myös lääkkeenä. Saimaannorpasta saatua rasvaa keitettiin ja siitä valmistettiin voidetta ihmisille sekä kotieläimille. Saimaan alueen apteekkeissa oli vielä 1940-luvulla myytävänä saimaannorpan rasvasta tehtyä voidetta.⁶⁶

Metsästyksellä ei ollut enää 1700-luvulta lähtien suurta merkitystä eteläisen Saimaan ja Vuoksen yläjuoksun alueella, mutta kalastuksella on ollut suurempi merkitys alueen elinkeinojen joukossa. Monet saivat sivuelinkeinona kalasta vaihtelua maanviljelyksellä tuotettuihin tuotteisiin, sekä omaan pöytään että pienimuotoisesti myös myyntiin. Saimaalla muikku oli tärkeä saalis kala, jota pyydettiin nuotalla. Suurempia kaloja pyydettiin verkoilla, rysillä ja merroilla.⁶⁷ Saimaannorpan metsästyksen motiivina on ollut kalastajien kanssa kilpailevan lajin hävittäminen. Norppa on ollut niin ammatti- kuin kotitarvekalastajienkin kilpailija sekä tekemällä vahinkoa pyydäksille että syömällä niistä kaloja.⁶⁸

Saimaannorpan metsästys oikeutettiin samalla tavoin kuin muidenkin petoeläinten. Petoeläinten metsästys on perustunut niiden ja ihmisten kilpailuun samoista resursseista. Ihminen ja petoeläimet ovat aina kamppailleet samoista syötävistä tai hyödynnettävistä eläimistä.⁶⁹ Saimaannorppia on muiden hyljelajien tapaan metsästetty niistä saatavan saaliin toivossa, mutta ennen kaikkea niiden metsästyksellä koettiin suojeltavan kalakantoja.⁷⁰ Saimaannorpan metsästyksen

---

⁶⁴ Ylimaunu 2000, 330–331.

⁶⁵ Hyvärinen et al. 2004, 115; Ylimaunu 2000, 330. Norpan nahkan käyttö tarve-esineisiin on kuvattu taulukossa yleiseksi.

⁶⁶ Ylimaunu 2000, 337; Hyvärinen et al. 2004, 113–115.

⁶⁷ Syrjö 1976, 165–168, 585–588.

⁶⁸ Hyvärinen et al. 2004, 110.

⁶⁹ Ilvesviita 2005, 77–78, 80.

⁷⁰ Ylimaunu 2000, 39.

on siten ollut kaksi oikeutusta. Petoeläimistä on perinteisesti katsottu olevan lähinnä haittaa ihmisille, kun taas riistaeläimiksi katsottujen lajien elinvoimaisuudesta on pidetty huolta, koska niistä haluttiin saada lihaa ja muita tuotteita jatkossakin.⁷¹ Niin arvokkaana riistana saimaannorppaa ei pidetty, että lajin elinvoimaisuudesta olisi oltu kiinnostuneita.

2.3 Suomen ensimmäiset hylkeentapporahat saimaannorpasta

Haitalliseksi katsottujen eläinten ja tapporahojen maksun historia yltää Suomen alueella keskiajalle saakka. Karhu, susi ja kettu olivat ensimmäiset Suomen alueella haitallisiksi luokitellut lajit. Vuoden 1347 Maunu Eerikinpojan maanlain mukaan ne sai kuka tahansa tappaa tavattaessa. Tapporahat otettiin käyttöön vuonna 1647, jolloin palkkioita alettiin maksaa karhusta ja sudesta.⁷² Vuoden 1868 metsästysasetuksessa hylkeitä ei vielä otettu mukaan haittaeläinten luetteloon, vaan tämä tapahtui vasta vuoden 1898 metsästysasetuksessa.⁷³ Ylimaunun mukaan hylkelajeja oli kuitenkin pidetty haitallisina Suomessa ainakin 1520-luvulta alkaen. Vaikka hylkeet olivat paikallisesti tärkeä saalis sellaisenaan, pidettiin niitä lähinnä ihmisen toimintaa haittaavina petoeläiminä.⁷⁴

Suomessa eri aikoina valtio ja kunnat ovat lakisääteisesti sekä metsästyksen ja kalastukseen liittyvät yhdistykset vapaaehtoisesti kannustaneet hävittämään vahinkoeläimiksi koettuja lajeja maksamalla tapporahoja.⁷⁵ Saimaannorpan, kuten kaikkien hylkeiden, koettiin olevan haitallisia kalastukselle. Ne hajottivat pyydyksiä ja söivät niistä kaloja sekä niiden arveltiin karkottavan kalaparvia.⁷⁶ Lajin katsottiin olevan niin haitallinen kalakannoille, että Suomen Kalastusyhdistys alkoi

---

⁷¹ Ilvesviita 2005, 73–74.

⁷² Pohja-Mykrä 2014, 24.

⁷³ Ilvesviita 2005, 148.

⁷⁴ Ylimaunu 2000, 397.

⁷⁵ Pohja-Mykrä 2014, 27–28.

⁷⁶ Jaakkola & Vuorisalo & Peltonen 2018, 13.

vuonna 1892 ja valtio vuonna 1909 maksaa siitä tapporahaa, mikä lisäsi metsästyspainetta aiheuttaen lajin kannan romahduksen.⁷⁷ Tässä ja seuraavassa alaluvussa tarkastelen saimaannorppaan, ja hieman yleisemminkin hylkeisiin, suhtautumisen taustaa. Keskityn tarkastelemaan suhtautumista norppaan 1800-luvun puolivälistä vuoteen 1907 saakka.

Hylkeet ovat verottaneet kalastajien saalista, mikä on aiheuttanut harmia pienen ammattikalastajien joukon pääelinkeinolle. Metsästys ei ole enää viime vuosisatoina ollut kalastuksen tapaan pääelinkeino.⁷⁸ Ihmisille ja kotieläimille vaarallisia maapetoja pelättiin, vihattiin ja inhottiin ymmärrettävistä syistä, mikä johti niiden vainoamiseen. Sen sijaan hylkeet aiheuttivat vain taloudellista tappiota kalastajille, mitä ei voi verrata joskus jopa ihmisten henkeä uhanneiden maapetojen tekoihin. Tämän lisäksi hylkeitä yleensä *pyydetään*, kun taas maapetoja voidaan myös *metsästä*. Hylkeiden pyydystämisestä on perinteisesti käytetty sanaa pyynti, koska pyydystäminen on koettu olevan lähempänä kalastusta kuin metsästystä. Keskiajalla Ruotsissa hylkeet on jopa luettu kaloiksi, joten niitä sai kielletystä lihasta poiketen syödä katolisen kirkon paastoaikana.⁷⁹ Tässä tutkimuksessa ei ole tehty eroa termien hylkeenpyynti ja hylkeenmetsästys välillä, koska molemmissa tapauksissa tarkoituksena on kuitenkin tappaa hylje.

Pyrkimykselle hävittää koko saimaannorppa lajina antoi alkusysäyksen kalastusentarkastaja Oscar Nordqvist. Hän piti Kalastusyhdistyksen kokouksessa 19.3.1892 esitelmän *Hylkeen hävittäminen Itämerestä, Laatokasta ja Saimaasta*. Esitelmän teksti julkaistiin seuraavassa kuussa ilmestyneessä *Suomen Kalastuslehden* numerossa. Esitelmässään Nordqvist perusteli hylkeiden hävittämisen tarvetta niiden haitallisuudella kalastukselle. Hän oli laskenut, kuinka paljon hylkeet syövät kaloja, ja perusteli saamillaan luvuilla niiden vahingollisuutta kalastukselle. Yksi hylje saattoi Nordqvistin keräämien tietojen mukaan syödä 10 naulaa eli noin 4,5 kilogrammaa kaloja päivässä. Tämän lisäksi hän viittasi kalastajien pyydyksien kokemuihin vahinkoihin saimaannorppaan liittyvällä esimerkillä:

---

⁷⁷ Pohja-Mykrä 2014, 29–30.

⁷⁸ Ylimaunu 2000, 23.

⁷⁹ Ylimaunu 2000, 38–39, 101.

[--] eräs kalastaja Liperistä kertoi minulle viime kesänä, että hyle on viime vuosina tullut hyvin yleiseksi Orivedessä, jossa se tekee suurta vahinkoa muikun kalastajille, repimällä verkkoja ja syömällä niistä kaloja.⁸⁰

Hylkeiden hävittämisestä voi puhua hyljesotana, kuten aikaisemminkin tutkimuksissa on todettu.⁸¹ Nordqvist julisti sodan etenkin saimaannorppaa, mutta myös Suomen muita hylkeitä vastaan vuoden 1892 esitelmässään:

Kaikkein välttämättömintä olisi kuitenkin hylkeen pyynnin palkitseminen Saimaan vesissä. Minun tietääkseni hyle ei niissä ole säännöllisen pyynnin esineenä ja sen vuoksi se näkyy ainakin eräistä seuduista lisääntyvän ja leviävän järviin, joissa sitä ei ole ennen tavattu. Niin pian kuin Kalastusyhdistys saa tarpeeksi varoja, rupeaa se toivottavasti, samaan aikaan kuin aloittaa hävityssodan saukkoa vastaan, työskentelemään myöskin hylkeen hävittämisiksi Saimaan vesistöä.⁸²

Ylimaunun mukaan tavoitteena oli hävittää kalastuselinkeinolle haitalliset hylkeet sukupuuttoon 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun petovihan aikana. Hän korostaa, että kaikkia Itämeren hyljelajeja kohtaan käytiin tuohon aikaan ”hyljesotaa”⁸³, ja niiden ympärillä käyty keskustelu tähtäsi hyljepolitiikan koventamiseen siten, että hylkeiden hävittämistä pystyttäisiin tehostamaan eri keinoin. Esimerkiksi kalastajia ja laivojen miehistöjä kehoitettiin hyljelauomien tappamiseen. Jopa sotalaivojen ja konekiväärien käyttöä saatettiin vaatia. Vasta myöhemmin suhtautuminen hylkeeseen muuttui Suomessa ”hyljekantojen kurissapitämiseksi”, jonka jälkeen niiden säilyttämistä osana luontoa alettiin pitää järkevänä.⁸⁴

---

⁸⁰ Oscar Nordqvist, Hylkeen hävittäminen Itämerestä, Laatokasta ja Saimaasta. Suomen Kalastuslehti no 4, 1892, 56–58.

⁸¹ Ylimaunu 2000, 118; Ilvesviita 2005, 140–142; Pohja-Mykrä 2014, 28.

⁸² Oscar Nordqvist, Hylkeen hävittäminen Itämerestä, Laatokasta ja Saimaasta. Suomen Kalastuslehti no 4, 1892, 59–60.

⁸³ Ylimaunu 2000, 359.

⁸⁴ Ylimaunu 2000, 357–360.

Mari Pohja-Mykrä on todennut, että useita eläimiä, kuten sutta, hyljettä ja varista vastaan, käytiin hävittämissotia 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa. Vahinkoeläinsodat eivät ole vain suomalainen ilmiö. Hän kutsuu niitä vahinkoeläinsodiksi, koska termistössä on selkeitä yhdenvertaisuuksia ihmisten välisten sotien kanssa. Pohja-Mykrän mukaan kielenkäytössä vahinkoeläimiä torjuttaessa oli mukana hävityssodan ja joukkotuhoaseen kaltaisia termejä, joilla viitattiin ajalle tyypillisiin metsästysmenetelmiin. Vahinkoeläinsodan suomalaiseksi esimerkiksi Pohja-Mykrä nostaa esiin varissodan, jossa joukkotuhoaseena käytettiin fosforiöljyä. Se oli helposti varisten tappamiseksi käytettyä myrkkyä, jonka käyttö sallittiin vuoden 1934 metsästyslaissa.⁸⁵ Saimaan-norpan kohdalla sanojen hyljesota ja hävityssota käyttö on ainakin Nordqvistin esitelmän tekstiversion perusteella täysin perusteltua.

Metsästyslainsäädännön uudistamista varten asetettiin komitea, joka laati komiteanmietinnön vuonna 1896. Komiteanmietinnön ensimmäisellä sivulla uuden metsästyslain tarpeellisuutta perusteltiin muuttamalla lajien määrittelyä joko hyöty- tai haittalajiksi kuuluvaksi. Joitakin lajeja haluttiin rauhoittaa kokonaan, kun taas joidenkin osalta haluttiin säätää tapporahojen maksamisesta.⁸⁶ Metsästyslainsäädännön tavoitteena näyttää olleen metsästäjien ohjaaminen kohti taloudellisesti tehokasta riistanhoitoa. Ilvesviita on todennut aikakauden metsästysjulkisuuden perustuneen vankasti hyöty-haitta-ajattelulle. Petoeläimiä pidettiin ihmisten kilpailijoina, kun taas riistaeläimiä haluttiin suojella tärkeänä resurssina. Metsästyslainsäädännön uudistamisella pyrittiin hänen mukaansa suojelemaan riistaa paitsi pedoilta myös kotitarvemetsästäjiltä, joiden käsitykset eivät vastanneet lainsäätäjän ja harrastajametsästäjän ymmärrystä järkeväksi katsotusta riistanhoidosta.⁸⁷

Yleisellä tasolla vahinkoeläinstatus perusteltiin komiteanmietinnössä yksinkertaisesti sillä, että lajista on enemmän haittaa hyödylliselle riistalle kuin mitä siitä on metsästettävänä hyötyä. Hylkeiden haitallisuutta ja niiden kuulumista vahinkoeläimiin perusteltiin komiteanmietinnössä hyvin lyhyesti: "[k]alastuksen etuihin nähden, joiden kanssa metsästyksen etujen on yhdyttävä, on

---

⁸⁵ Pohja-Mykrä 2014, 27–29.

⁸⁶ Komitean mietintö (Kom.miet.) 1896:15, 1.

⁸⁷ Ilvesviita 2005, 108–109, 175.

vahinkoeläimiin luettava myös kalastukselle vahingollisimmat eläinlajit, kuten saukko ja hylje.”⁸⁸ Oscar Nordqvistin kalastusyhdistyksen kokouksessa 1892 pitämän puheen ja sen tekstiversion sanoman käsitys hylkeiden haitallisuudesta jaettiin myös metsästyslakia valmistelleessa komiteassa.

Juha Ylimaunu on osoittanut hylkeiden pyyntiä ja kalastuselinkeinoa edistävien kirjoitusten pyrkineen tapporahojen maksamiseen. Hylkeenpyyntiä edistettiin 1800-luvulta lähtien levittämällä siitä tietoa mahdollisimman laajasti.⁸⁹ Varmaa tietoa siitä, että metsästyslakia valmistellut komitea olisi ollut tietoinen Nordqvistin esitelmästä ei ole mahdollista saada. Nordqvistin julistama hyljesota ja kalastuksen edut kuitenkin näkyivät komiteanmietinnön tekstissä. Tehokkaan kalastuksen asiaa ajaneella Nordqvistilla oli hyvin mahdollisesti vaikutusvaltaa hylkeiden pyynnin edistämiseksi aina lainsäädännön tasolla asti. Se on pääteltävissä siitä, että Ilvesviita on todennut samanlaista valtaa olleen metsästyksen etua kirjoituksillaan ajaneilla henkilöillä.⁹⁰

Komiteanmietinnössä vahinkoeläimiä koskevaksi 11 §:ksi ehdotettiin seuraavaa:

Jos joku missä hyvänsä sattumalta tapaa kesyttömän vahinkoeläimen valloillansa, saapi hän sen tappaa tahi kiinniottaa ja pitää. Vahinkoeläimiä tämän asetuksen mukaan ovat: [--] hylje (phoca ja halichoerus) [--].⁹¹

Säädöksessä lueteltiin pitkä lista vahinkoeläimiä karhusta aina pikkulintuihin asti. Pykälässä hylkeisiin luettiin kuuluvaksi latinankielisten lajinimien mukaan harmaahylje, norppa ja pääosin eteläisellä Itämerellä esiintynyt kirjohylje⁹². Pykälän sisältöä muutettiin hyväksytyyn säädökseen niin, että komiteanmietinnöstä poiketen hylkeistä ainoastaan järvihylje laskettiin lainsuojatto-

---

⁸⁸ Kom.miet. 1896:15, 25.

⁸⁹ Ylimaunu 2000, 357–359.

⁹⁰ Ilvesviita 2005, 178.

⁹¹ Kom.miet. 1896:15, 74.

⁹² Suomen alueella esiintyvistä hyljelajeista ks. Ylimaunu 2000, 49, 65.

maksi vahinkoeläimeksi Keisarillisen Majesteetin Armollisessa Asetuksessa metsästyksestä (Metsästysasetus 1898).⁹³ Käytännössä se siis tarkoitti, että saimaannorpan ja laatokannorpan sai laillisesti tavattaessa tappaa ja pitää saaliin itsellään.

Toisin kuin monista muista vahingollisiksi luokitelluista eläimistä, hylkeistä ei vielä vuoden 1898 metsästysasetuksessa velvoitettu maksamaan tapporahaa valtion tai kunnan kassasta. *Kalastuslehdessä* oli kysely valtion maksamien hylkeentapporahojen perään vuonna 1897. Niiden tarpeellisuutta perusteltiin hylkeenpyynnin vaarallisuudella ja vaivalloisuudella. Tämä koski etenkin vaivalloista merellä tapahtunutta pyyntiä, jossa hylkeitä pyydettiin usein vaikeissa ja vaarallisissa olosuhteissa. Samassa kirjoituksessa mainittiin Kalastusyhdistyksen maksavan jo tapporahaa Saimaassa elävästä hylkeestä, minkä koettiin olevan hyvä alku hylkeentapporahajärjestelmän laajentamiselle.⁹⁴ Tapporahan maksaminen tapahtui esittämällä tapetun saimaannorpan pää tai pääkallo Kalastusyhdistyksen asiamiehelle. Lisäksi norpan pyytäjällä tuli olla kahden henkilön todistus pyyntipaikasta ja -ajasta saadakseen kolmen markan suuruisen tapporahan, joka vastasi hieman yli maataloustyöläisen päiväpalkkaa.⁹⁵

Hylkeentapporahan maksamisen aloittamiselle juuri saimaannorpasta on looginen peruste. Nordqvist kirjoitti jo vuonna 1892, että elleivät Ruotsi ja Venäjä alkaisi maksaa tapporahoja Itämeressä tapetuista hylkeistä, Suomi joutuisi todennäköisesti maksamaan myös niiden alueilla tapetuista yksilöistä.⁹⁶ Sama olisi voinut tulla kyseeseen myös Laatokan kohdalla. Kalastusyhdistys saattoi pelätä suomalaisten hylkeenpyytäjien hankkivan hylkeitä muiden valtioiden vesiltä kasvattaakseen tapporahapottiaan. Saimaa sijaitsi sen sijaan Suomen rajojen sisäpuolella, mikä tarkoitti tapporahojen maksamista ainoastaan Suomessa tapetuista hylkeistä.

---

⁹³ Keisarillisen Majesteetin Armollinen Asetus metsästyksestä. AsK 45/1898 (Metsästysasetus 1898), 10 §.

⁹⁴ Suomen Kalastuslehti no 6-8, 1897, 120-121, "Hylkeiden tapporahat".

⁹⁵ Suomen Kalastuslehti no 6-8, 1897, "Hylkeiden tapporahat"; reaali-palkka 1892 ks. Heikkinen 1992, 156.

⁹⁶ Oscar Nordqvist, Hylkeen hävittäminen Itämerestä, Laatokasta ja Saimaasta. Suomen Kalastuslehti no 4, 1892, 59.

Saimaannorpan ainutlaatuisuus tunnistettiin viimeistään aivan 1800-luvun lopussa, jolloin *Luonnon ystävä* -lehdessä Oscar Nordqvistin väitettiin olleen ensimmäinen, joka totesi kallonmittauksien avulla eri norpilla olevan eroja. Hän esitteli eri merissä ja järvissä elävien norppien kalloja Suomen luonnontieteellisen seuran Societas pro Fauna et Flora Fennican kokouksessa 4.3.1899 todeten niiden olevan samaa lajia, mutta eri "muotoja".⁹⁷ Hyljelajien ja norpan alalajien erojen toteamisella ei pyritty niiden suojeluun, vaan niiden erottelemisen toisistaan paransi mahdollisuuksia tapporahojen maksamiseen lajikohtaisesti.⁹⁸

Saimaannorppia tapettiin 42 yksilöä 1893–1895 välisenä aikana.⁹⁹ Hylkeiden saalismäärä vuosilta 1891–1895 tilastoitiin ja esitettiin *Suomen Kalastuslehdessä* yhdessä kalojen saalismäärien kanssa.¹⁰⁰ Hyljesaaliit raportoitiin yhdessä kalasaaliiden kanssa ainakin 1800-luvun loppuun saakka. Saalistietojen raportoija kuitenkin pohti, tulisiko hylkeet rinnastaa metsästettäviin maa-eläimiin vai pyydettäviin kaloihin, mainiten samalla hylkeenpyynnistä sisävesillä:

Jos kohta hylkeenpyyntö oikeimmiten kuuluu metsästykseseen, on siitä tavallisesti mainittu kalastusta koskevissa tiedoissa. Hylkeenpyynti Saimaasta ja Laatokasta, jotka ovat ainoat sisävedet, missä hylkeitä löytyy, on ollut vähäpätöistä laatua. Sitä vastoin on se saaristoväestölle, etenkin Vaasan ja Viipurin lääneissä, tärkeä elinkeino.¹⁰¹

Saimaannorpan pyynti ei tämän tiedon perusteella ollut vielä Nordqvistin samankaltaisen seitsemän vuotta aikaisemmin tekemän havainnon jälkeen noussut erityisen suosituksi.

---

⁹⁷ Luonnon ystävä no 3, 1899, 52.

⁹⁸ Jaakkola & Vuorisalo & Peltonen 2018, 15, 18.

⁹⁹ Rautiainen 1998, 18.

¹⁰⁰ Suomen Kalastuslehti no 7–9, 1899, 139.

¹⁰¹ Suomen Kalastuslehti no 7–9, 1899, 142.

2.4 Ensimmäinen maininta saimaannorpan suojelusta

Saimaannorpan suojelun kannalta vuosi 1905 on merkittävä. Luonnonsuojelua vaatinut ja tapporahoja kyseenalaistanut Suomen luonnonsuojelun edelläkävijäksi kutsuttu eläintieteen professori Johan Axel Palmén piti tuona vuonna esitelmän *Luonnon muistomerkkien suojelemisesta*. Esitelmän suomennettu tekstiversio julkaistiin *Luonnon ystävä* -lehdessä.¹⁰² Esitelmässään Palmén halusi, että luontoa suojeltaisiin tekemällä joistakin lajeista tai paikoista luonnonmuistomerkkejä. Hän perusteli niiden tarvetta sillä, että ihmiset pystyttävät esimerkiksi patsaita tärkeiksi koke miensa ihmisten muistamiseksi. Samalla tavalla tulisi hänen mielestään muistaa ja pyrkiä säilyttämään ihmisen tuhoavalta voimalta luonnon tekemiä, aikojen saatossa muotoutuneita lajeja ja paikkoja. Kirjoituksessaan Palmén vaati harvinaisten lajien, mineraalien ja esimerkiksi jääkauden muovaamien kohteiden tarkkaa luetteloa.¹⁰³

Palménin edustama museaalinen ajattelutapa oli tyypillistä ajan luonnonsuojelijoille.¹⁰⁴ Palmén ja muut aikakauden luonnonsuojelijat vaativat luonnonmuistomerkkeiksi kutsumiensa harvinaisten lajien, elinympäristöjen ja luonnon muiden kohteiden rauhoittamista ihmisen toiminnalta. Luonnonmuistomerkkejä pidettiin ihmisen pystyttämien muistomerkkien tavoin kulttuurisesti ja isänmaallisesti tärkeinä, ja siten säilytyksen arvoisina.¹⁰⁵

Palmén ei pitänyt pahana maanviljelykselle haitallisten karhun ja suden häviämistä Suomen eläimistöstä, mutta saimaannorpan suojelun hän otti esille kritisoiden Kalastusyhdistyksen maksamia tapporahoja:

Sitä vastoin ei suinkaan ole yhtä välttämätöntä [kuin karhun ja suden hävittäminen asutuksen tieltä] hävittää sukupuuttoon erästä toista meikäläistä nisäkästä, Saimaan hyljettä, joka on ainoa suomalainen nisäkäs, jota tietävästi ei muualla löydy, se kun, jos kohta vähän,

---

¹⁰² J. A. Palmén, Luonnon muistomerkkien suojelemisesta. *Luonnon ystävä* no 6–7, 1905; Väyrynen 2021, 386–388; Borg 2008a, 26–27.

¹⁰³ J. A. Palmén, Luonnon muistomerkkien suojelemisesta. *Luonnon ystävä* no 6–7, 1905, 147–153.

¹⁰⁴ Pekurinen 1997, 134–135.

¹⁰⁵ Borg 2008a, 27; Borg 2008b, 15.

eroaa Suomen lahdessa, Laatokassa y.m. elävästä hyljemuodosta. Luonnonhistorian edun takia pitäisi kalastuksen Saimaan vesissä sallia hylkeen esiytymisen siellä, sen sijaan että nykyään ehdoin tahdoin, tapporahoja maksamalla, koetetaan saada se kokonaan hävitetyksi.¹⁰⁶

Vaikka Palmén vastusti tapporahoja, hän ei vastustanut metsästystä ja kalastusta. Hän perusteli metsästyksen ja kalastuksen hyötyvän luonnonsuojelusta, jota hänen mukaansa kannattaisi tehdä ensi sijassa vapaaehtoisesti. Hänen mielestään joidenkin alueiden rauhoittaminen voisi kasvattaa metsästyksessä ja kalastuksessa saatavia saaliita, kun lajeilla olisi jokin paikka, missä ne eivät ole alituisen pyyntipaineen alaisia.¹⁰⁷ Palménin näkemys luonnon järkevästi säädellystä käytöstä on peräisin romantiikan luontokäsityksistä.¹⁰⁸ Villin luonnon säilyttämiseen liittyvät mielipiteet yleistyivät Suomessa 1800-luvun lopusta alkaen, jolloin luonto alettiin nähdä muunakin kuin resurssina ihmisille ja yrityksille.¹⁰⁹ Luonnontilaisten alueiden säilyttäminen alettiin tuohon aikaan nähdä tärkeänä etenkin Yhdysvalloissa, mistä kansallispuistojen perustamisen ajatus alkoi levitä muualle maailmaan 1800-luvun lopussa.¹¹⁰

Palmén vetosi myös isänmaallisuuteen. Hänen mielestään tietyt kohteet olivat tärkeitä oman alueen erityisyyden näyttämiseksi.¹¹¹ Vetoaminen luonnon tärkeään rooliin kansallisuustunteessa nousee myös esille. Luontosuhde ja erämaaluonto olivat tärkeitä poliittisen identiteetin rakentaja kansallisromantiikan ajattelusta lähtien. Esi-isien näkemän luonnon säilyttämistä jälkipolvien ihailtavaksi pidettiin tärkeänä.¹¹² Palménin viittausta luonnon merkityksestä kansallisen yhtenäisyyden rakentajana ei voi olla ajattelematta meneillään olleita sortokaudeksi kutsuttuja venäläistämistoimenpiteitä. Luonnonsuojelun ja kansallistunteen yhdistäminen eivät varmastikaan olleet mieleisiä venäläisille vallanpitäjille, jotka eivät katsoneet hyvällä kansallistunteen kohottamista,

---

¹⁰⁶ J. A. Palmén, Luonnon muistomerkkien suojelemisesta. Luonnon ystävä no 6–7, 1905, 150.

¹⁰⁷ J. A. Palmén, Luonnon muistomerkkien suojelemisesta. Luonnon ystävä no 6–7, 1905, 152.

¹⁰⁸ Väyrynen 2006, 318.

¹⁰⁹ Pekurinen 1997, 129–130.

¹¹⁰ Oelschlaeger 1991, 209–211; Pekurinen 1997, 130–131.

¹¹¹ J. A. Palmén, Luonnon muistomerkkien suojelemisesta. Luonnon ystävä no 6–7, 1905, 153.

¹¹² Pekurinen 1997, 136–137, 140; Väyrynen 2006, 281.

vaan pyrkivät ennemmin venäläistämään Suomea esimerkiksi määräämällä venäjistä hallinnon kielen.¹¹³

Palmén viittasi esitelmässään Saksassa käytössä olleeseen malliin, jossa valtio edisti luonnonsuojelutoimintaa. Hänen mielestään valtion myötävaikutuksella ja avustuksella luonnonsuojelu toimi vapaaehtoisvoimin. Luonnonsuojelutyötä voisi tehdä tunnetuksi kuvaamalla omalle maalle erityisiä luonnonmuistomerkkejä esimerkiksi postimerkeissä.¹¹⁴ Palmén näytti ymmärtäneen symbolien merkityksen. Nostamalla jokin eläin symboliksi, voidaan siitä tehdä tunnetumpi mutta myös yhteiskunnassa laajemmin arvostettu laji. Palménin huomioima saimaannorppa ei noussut vielä tuolloin luonnonsuojelun symboliksi, vaan kesti vielä kymmeniä vuosia ennen kuin lajia alettiin toden teolla nostaa erityisasemaan. Saimaannorpasta tehtiin Suomen Luonnonsuojeluliiton ikoninen tunnuseläin 1970-luvulla, millä on varmasti merkitystä lajin suojelun kannalta.¹¹⁵ Palmén ei esitelmässään antanut ehdotuksia siitä, mikä tulisi nostaa Suomessa luonnonsuojelun symboliksi, mutta kuvien voiman hän näyttää huomanneen.

Kuvien lisäksi puheellakin on symbolista arvoa. Vielä 1900-luvun ensimmäisille vuosikymmenille asti vahinkoeläimistä käytettiin ilmaisuja, joilla korostettiin niiden ihmisen näkökulmasta moraalittomaksi katsottua käytöstä. Eläimistä käytettiin niiden luonteenpiirrettä kuvaavia sanoja. Kettua saatettiin kutsua petolliseksi ja karhua salakavalaksi. Eläinten inhimillistämällä ja luonteenpiirteiden kuvauksilla pyrittiin vaikuttamaan siihen, miten eläimiin suhtauduttiin. Haitalliseksi katsottuja eläimiä haluttiin kuvata vastenmielisiksi tai muuta luontoa terrorisoiviksi, jotta nostettiin ihmisten vihaa ja metsästysintoa niitä kohtaan.¹¹⁶

Ihmisten käsitys eläimistä on rakentunut omia aikojaan, mutta sitä on myös tarkoituksella rakennettu. Petoeläinten kohdalla korostettiin niiden negatiivisia piirteitä eli niitä pyrittiin arvottamaan

---

¹¹³ Klinge 1997, 372–373.

¹¹⁴ J. A. Palmén, Luonnon muistomerkkien suojelemisesta. Luonnon ystävä no 6–7, 1905, 152–153.

¹¹⁵ Ylimaunu 2000, 373–374.

¹¹⁶ Ilvesviita 2005, 145; Pohja-Mykrä 2014, 26.

huonoiksi ja pahoiksi.¹¹⁷ Saimaannorpan metsästystä ja tapporahoja ei niistä säädettäessä perusteltu lajin oletettujen luonteenpiirteiden avulla. Perustelut olivat taloudellisia ja ekologisia, mikä oli ajalle tyypillistä.¹¹⁸ Norppaa pidettiin yksinkertaisesti ihmisen kilpailijana kalasaaliista, pyydyksien hajottajana sekä kalojen suurkuluttajana. Moniin muihin vahinkoeläimiin verrattuna kielenkäyttö norpasta oli kuitenkin maltillista. Seuraavassa luvussa tarkastelen, miten saimaannorpan metsästystä ja tapporahoja perusteltiin vuoden 1907 jälkeen, ja miten se näkyy lainsäädännössä ja päätöksentekijöiden näkemyksissä.

Saimaannorpan olemassaoloa siis pidettiin uhkana kalastusta harjoittaneille ihmisille. Maatalousvaltaisessa 1900-luvun alun Suomessa pedot käsitettiin uhaksi ihmisen taloudelle.¹¹⁹ Suhtautuminen saimaannorppaan ei tehnyt siinä poikkeusta. Suomen Kalastusyhdistys vaikutti Oscar Nordqvistin johdolla siihen, että saimaannorpasta tuli Suomen ensimmäinen hyljelaji, josta maksettiin tapporahaa. Saimaannorppaa voi siten pitää eräänlaisena koesaaliseläimenä, kun pohdittiin, tulisiko muistakin hylkeistä maksaa tapporahoja. Kalastusyhdistys joutui kuitenkin keskeyttämään kaikkien tapporahojen maksamisen vuonna 1905 vedoten taloudellisiin syihin.¹²⁰ Taloudellinen tilanne oli venäläistämistoimien ja muiden mullistusten vuoksi huonontunut, joten varoja hylkeenpyynnin tukemiseen ei ymmärrettävästi ollut.¹²¹

Hylkeentapporahat eivät vuoteen 1907 mennessä olleet lakisäätteisiä, mutta lainsäätäjät oli selkeästi saimaannorpan hävittämisen tai ainakin kannan rajun vähentämisen puolella. Aikakausi oli silti tärkeä myös saimaannorpan suojelun kannalta. Professori Palmén ei olisi välttämättä puhunut lajin suojelusta, ellei Kalastusyhdistyksen johdolla olisi oltu tuolloin hävittämässä lajia. Poliittinen ilmapiiri näytti kuitenkin olleen lajin vahingollisuuden kannalla Palménin suojeluehdotuksen jäädessä yksittäiseksi kannanotoksi.

---

¹¹⁷ Aaltola 2004, 17–18, 92–95.

¹¹⁸ Ilvesviita 2005, 145–146; Pohja-Mykrä 2014, 26.

¹¹⁹ Ilvesviita 2005, 73.

¹²⁰ Suomen Kalastuslehti no 1–2, 1905, 18–19.

¹²¹ Klinge 1997, 398–404.

3 ”Muutama sana sisävesiemme hylkeistä ja niiden hävittämisestä”

3.1 Valtion ensimmäinen tapporahausi 1909–1918

Hylkeistä ei ollut vuodesta 1905 lähtien maksettu tapporahoja. Muutamia luonnonsuojelun pioneereja lukuun ottamatta hyljelajit nähtiin 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä ainoastaan kalastukselle haitallisina vahinkoeläiminä, josta tämän pääluvun otsikkona oleva lainaus on oiva esimerkki.¹²² Hylkeitä vastaan käyty taistelu ja hylkeentapporahat olivat 1940-luvulle asti saimaannorppapolitiikan ydintä. Saimaannorppa oli kuitenkin Suomen hyljelajeista ainoa, jonka suojele otettiin tuona aikana esille.

Yksikamarisen eduskunnan ensimmäiset valtiopäivät avattiin toukokuussa 1907.¹²³ Hylkeiden tapporahat nousivat keskustelun aiheeksi heti valtiopäivien ensimmäisinä kuukausina, kun joukko kansanedustajia halusi parantaa kalastuksen kannattavuutta ja ehdotti tapetuista hylkeistä valtion kassasta maksettavaa palkkiota. Anomusehdotuksen allekirjoittajat olivat huolissaan hylkeiden suuresta määrästä etenkin merialueilla.¹²⁴ Kaikki anomusehdotuksen allekirjoittaneet kuuluivat ruotsalaiseen eduskuntaryhmään ja useimmat olivat Itämeren rannikon kunnista,¹²⁵ joten heidän päämotiivinaan oli luultavasti hylkeenpyynnin tehostaminen merialueilla. Eduskunnan talousvaliokunta tuli mietinnössään samaan johtopäätökseen hylkeentapporahaa vaatineen anomusehdotuksen kanssa. Talousvaliokunta piti hyljettä ”tuhoeläimenä” kalastuselinkeinon kannalta ja oli sitä mieltä, että tapporahalla tuli ”[-] auttaa kalastajia heidän epätoivoiselta näyttävässä taistelussaan tätä yhä lukuisemmaksi tulevaa vahinkoeläintä vastaan.” Valiokunta esitti viiden markan suuruista palkkiota maksettavaksi vuodesta 1908 alkaen.¹²⁶

---

¹²² Kalastaja no 7, 1912, ”Muutama sana sisävesiemme hylkeistä ja niiden hävittämisestä”.

¹²³ Seitkari & Tuominen 1958, 173.

¹²⁴ Valtiopäivät (VP) 1907. Asiakirjat (AK). Anomusehdotus (Anom.ehd.) no 31, 4.6.1907.

¹²⁵ Kansanedustajat eduskunnan hakupalvelussa ks. Eduskunta 2023.

¹²⁶ VP 1907. AK. Talousvaliokunnan mietintö (TaVM) no 3, 19.10.1907, 4, 13.

Eduskunta hyväksyi talousvaliokunnan kannan sellaisenaan, mikä antoi mahdollisuuden varata määrärahan tapporahojen maksamista varten.¹²⁷ Lopulta tapporahat hyväksyttiin vuoden 1908 talousarvioon.¹²⁸ Senaatti teki kuitenkin vasta vuoden 1908 lopussa päätöksen, jolla se määräsi hylkeentapporahojen maksamisesta valtion varoista vuoden 1909 alusta alkaen. Viiden markan suuruisen tapporahan saadakseen pyytäjän tuli esittää todisteena hylkeen kuononahka ja hantänahka. Maataloustyöläisen päiväansio vuonna 1909 oli alle neljä markkaa,¹²⁹ joten tapporahan määrää voi pitää reilun päivän palkkaa vastaavana summana. Päätöksen myötä alkoi tapettujen hylkeiden aiempaa tarkempi tilastointi. Pyytäjän tuli ilmoittaa kalastusentarkastajalle pyyntipaikka ja -tapa.¹³⁰ Valtion varoista maksettavien tapporahojen myötä valtio lähti mukaan hyljesotaan, jonka käyminen oli aiemmin ollut kalastuksen edunsaajajärjestöjen, lähinnä Suomen Kalastusyhdistyksen, harteilla.

Ennen vuoden 1906 eduskuntauudistusta hylkeenpyynnin tehostamista voi pitää Suomen Kalastusyhdistyksen kampanjana. Yleinen äänioikeus ja yksikamarinen eduskunta muuttivat Suomen kansalaisten toimintaa puoluepolitiikan ja äänestämisen suuntaan.¹³¹ Samaa voi sanoa saimaanorppapolitiikasta tai aluksi lähinnä hyljepolitiikasta, koska tehdyt päätökset koskivat yhtäläisesti kaikkia hyljelajeja. Suomen Kalastusyhdistys ja muut hylkeenpyyntiä edistäneet tahot saivat paremmat mahdollisuudet vaikuttaa lainsäädäntöön. Eduskuntaan saattoi uudistuksen jälkeen päästä enemmän konkreettisesti kalastuksen ja hylkeiden kanssa tekemisissä olleita ihmisiä kuin entisen säätyjakoon perustuneiden valtiopäivien aikana. Edustajien tekemistä anomusehdotuksesta ja sen sisällöstä voi päätellä heidän olleen käytännössä lähellä hylkeitä tai ainakin suoraan

---

¹²⁷ VP 1907. AK. Täysistunnon pöytäkirja (PTK) 22.10.1907, 2465.

¹²⁸ VP 1907. AK. Keisarillisen Majesteetin armollinen esitys Suomen Kansaneduskunnalle varojen hankkimisesta niihin tarpeisiin, joihin vakinaiset valtion tulot eivät riitä, 31.10.1907.

¹²⁹ ks. Heikkinen 1992, 156.

¹³⁰ Keisarillisen Suomen Senaatin päätös, sisältävä määräyksiä palkinnon maksamisesta tapetuista hylkeistä 17.12.1908. AsK 65/1908. Senaatin pöytäkirjoja tutkimalla voi saada tietoa siitä, miten päätöstä perusteltiin. Tässä tutkielmassa niiden tarkastelu täytyi rajata pois, koska lähdeaineisto olisi kasvanut liian suureksi.

¹³¹ Klinge 1997, 425.

yhteydessä hylkeenpyyntiä vaativiin kansalaisiin. Lisäksi edustajat kuuluivat ruotsalaiseen kansanpuolueeseen, joka nimensä mukaisesti pyrki saamaan ääniä ruotsinkieliseltä tavalliselta kansalta.¹³² Kyseisen kansanosan keskuudessa oli suhteellisesti paljon hylkeenpyytäjiä.

Kalastuksen taloudellinen kannattavuus oli hallitsevassa asemassa suhtautumisessa hylkeisiin 1800-luvun lopun tapaan myös 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. Kalastusyhdistyksen jouduttua rahanpuutteen vuoksi lopettamaan hylkeenpyytäjille maksetun palkkion, muutamat kansanedustajat ottivat asian ajaakseen. Kalastusyhdistys oli varmasti mielissään, kun eduskunnassa otettiin esille hylkeentapporahojen maksaminen valtion kassasta. Ruotsissa maksetut hylkeentapporahat vaikuttivat myös Suomen halukkuuteen osallistua hylkeenpyynnin edistämiseen. Suhtautuminen hylkeisiin yleisesti oli negatiivinen, mikä johti tapporahan maksamiseen myös saimaannorpasta.¹³³ Tapporahoja vaatineiden tahojen tavoite toteutui Suomessa vuonna 1909.

Valtion maksaessa tapporahoja Suomen Kalastusyhdistys osallistui hyljesotaan pitämällä yllä käsitystä hylkeiden vahingollisuudesta. Kalastusyhdistys palkkasi filosofian maisteri Gunnar Gottbergin kalastusentarkastajan apulaiseksi vuonna 1910.¹³⁴ Hänestä tuli pitkäaikainen kirjoittaja *Kalastuslehteen*. Gottberg raportoi ja kirjoitti lehteen hylkeenpyynnistä usean vuosikymmenen ajan. Hänen ensimmäinen saimaannorppaa koskenut kirjoituksensa julkaistiin *Kalastuslehdessä* vuonna 1911. Kirjoituksessaan hän korosti hylkeen olevan haitallinen meren lisäksi myös sisävesissä. Gottberg kirjoitti hylkeiden tekevän tuhoja muikun kalastukselle Saimaassa ja Laatokassa. Hänen mielestään valtion maksamat tapporahat tulisivat maksamaan itsensä takaisin, eivätkä ne kuitenkaan vaarantaneet Suomen hyljekantoja.¹³⁵

---

¹³² Nygård & Kallio 1987, 569; Klinge 1997, 436.

¹³³ Palkkion maksamisen lopettamisesta ks. Suomen Kalastuslehti no 1–2, 1905, 18–19; Ensimmäiset hylkeentapporahat valtion kassasta ks. VP 1907. AK. TaVM no 3, 19.10.1907, 4.

¹³⁴ Suomen Kalastuslehti no 5–8, 1910, 215.

¹³⁵ Gunnar Gottberg, Om sälens skadlighet och sälpremiering. Fiskeritidskrift för Finland no 4–6, 1911, 94–97; Gunnar Gottberg, Tietoja hylkeiden vahingollisuudesta. Suomen Kalastuslehti no 4–6, 1911, 92–93.

Gottberg oli hylkeitä vastustavista kannanotoistaan huolimatta tietävästi ensimmäinen kalastajien etua ajaneiden järjestöjen edustajista, joka huomioi saimaannorpan erityisyyden Suomen muihin hyljelajeihin verrattuna. Samassa lehtikirjoituksessa, jossa hän piti saimaannorppaa haitallisena muikun kalastukselle, hän kirjoitti seuraavaa:

Ainoastaan Saimaan hylkeeseen nähden olisi poikkeus tehtävä. Tämä tieteelliseltä kannalta perin mieltäkiinnittävä sisävesissä oleskeleva kiehkuraishylje kuuluu niihin luonnonmuistoihin, joita meillä on jääkaudelta, ja tulisi se sellaisena ennemmin julistaa rauhoitetuksi, kuin että siitä maksetaan tapporahaa.¹³⁶

Gottbergin näkemyksessä on hyvin paljon samoja piirteitä, joita Palmén oli esitellyt kuusi vuotta aiemmin kirjoittaessaan Saimaassa elävän hylkeen erikoisuudesta.¹³⁷ Palménin lisäksi oli muitakin saimaannorpan erityisyyttä korostaneita ja tapporahoja kritisoineita luonnontieteilijöitä.¹³⁸ Gottbergin vetoamus saimaannorpan erityisaseman tunnustamiseksi ei saanut vastakaikua. Oman vahinkoeläinluokittelun laatinut biologi Thorsten Renvallkin piti hyljettä vahinkoeläimenä, mutta myönsi sen olevan "[v]iisas eläin, joka ansaitsee tiedemiesten huomiota."¹³⁹ Renvallin sanavalinnasta tekee mielenkiintoisen se, että yleensä vahingollisina pidetyistä eläimistä käytettiin negatiivisia luonteenpiirteitä kuvaavia ilmaisuja.¹⁴⁰

Renvall kritisoi karhun vainoamista ja sen hävittämistä Suomesta. Hän piti karhua viattomana ja vaarattomana eläimenä, mutta kehotti kuitenkin tappamaan sellaiset karhuyksilöt, jotka olivat hyökänneet karjan kimppuun. Renvall suhtautui karhuun siis kaksijakoisesti, mutta muut suurpedot susi, ilves ja ahma ansaitsivat hänen mukaansa vahingollisen eläimen leiman. Niistä maksettavia tapporahoja hän piti ainoastaan hyvänä asiana. Hylkeiden osalta Renvall ei ottanut kantaa

---

¹³⁶ Gunnar Gottberg, Tietoja hylkeiden vahingollisuudesta. Suomen Kalastuslehti no 4–6, 1911, 93.

¹³⁷ J. A. Palmén, Luonnon muistomerkkien suojelemisesta. Luonnon ystävä no 6–7, 1905, 150.

¹³⁸ Rautiainen 1998, 31.

¹³⁹ Renvall 1912, 8.

¹⁴⁰ Pohja-Mykrä 2014, 26.

tapporahoihin, mutta piti niitä kalastukselle vahingollisina.¹⁴¹ Renvall ei ollut yksin huomioidesaan karhun uhanalaisen aseman Suomessa. Societas pro Fauna et Flora Fennica oli vuonna 1912 esittänyt karhun ja metsäpeuran rauhoittamista valtiovallan toimesta. Esitys johti lopulta vain metsäpeuran rauhoittamiseen.¹⁴²

Suomen Kalastuslehteä julkaistiin välillä nimellä *Kalastaja*. Lehti julkaisi vuonna 1912 kirjoituksen *Muutama sana sisävesiemme hylkeistä ja niiden hävittämisestä*. Kirjoituksessa nimimerkki H. H:nen tuo selkeästi esille mielipiteen saimaannorpan vahingollisuudesta vetoamalla paikallisten kalastajien kokemiin saalis- ja pyydysvahinkoihin. Lajia pidettiin niin haitallisena, että kirjoittajan mielestä " [--] voidaan yksimielisesti puhua sen [saimaannorpan] hävittämisen välttämättömyydestä."¹⁴³ Pääpaino tekstissä oli saimaannorpan taloudellisesti mitattavassa vahingollisuudessa, mutta norpan pyynnillä saattoi kirjoittajan mukaan myös ansaita, koska traani ja nahka sekä tapporahat toivat hylkeenpyytäjälle tuloja.¹⁴⁴ Taloudellisiin seikkoihin vetoaminen jonkin lajin haitallisuuden tai hyödyllisyyden perustelemiseksi oli ajalle tyypillistä. Kirjoitus on ristiriitainen, koska yleensä peto- ja vahinkoeläinten kohdalla painotettiin taloudellisesti mitattavaa vahinkoa, millä perusteltiin lajin hävittämistä. Kirjoittaja kuitenkin mainitsi rahan ansaitsemisen traanista ja nahasta. Jos eläimestä on saatu rahaksi muutettavia tuotteita, on lajin kantaa haluttu yleensä kasvattaa.¹⁴⁵

Sen lisäksi, että kalatalouden edunvalvojat sekä muut kalastuksen etua ajaneet pyrkivät vaikuttamaan päättäjiin hylkeiden kannan pienentämiseksi, vetosivat he myös paikallisiin asukkaisiin käyttämällä näiden omia havaintojaan esimerkkinä. *Kalastajassa* saimaannorpan hävittämistä perusteltiin kalastajien kokemilla vahingoilla.¹⁴⁶ Kirjoituksella haluttiin selkeästi vedota paikallisiin asukkaisiin. Saimaannorpan pyynti esitettiin sekä välillisesti että suoraan taloudellisesti hyödylli-

---

¹⁴¹ Renvall 1912, 3–4, 8.

¹⁴² Telkänranta & Simola & Ajomaa 2008, 39.

¹⁴³ Kalastaja no 7, 1912, "Muutama sana sisävesiemme hylkeistä ja niiden hävittämisestä", 113.

¹⁴⁴ Kalastaja no 7, 1912, "Muutama sana sisävesiemme hylkeistä ja niiden hävittämisestä", 113–114.

¹⁴⁵ Ilvesviita 2005, 241–242.

¹⁴⁶ Kalastaja no 7, 1912, "Muutama sana sisävesiemme hylkeistä ja niiden hävittämisestä", 113.

senä. Jopa suomalaisen luonnonsuojelun edelläkävijä Rolf Palmgrén kirjoitti metsästyksen ja eläintensuojelua käsitelleessä tekstissään maanviljelijöiden ja muiden luonnonantimista toimeentuloa hankkineiden oikeudesta puolustaa omia etujaan petoeläimiä vastaan.¹⁴⁷ Saimaannorpan pyynnin edistämiseksi pyrittiin suojelemaan maanviljelijöille tärkeää sivuelinkeinoa kalastusta.¹⁴⁸

Kalastusyhdistys julkaisi 1917 Einar Hellevaaran kirjoittaman artikkelin yhdistyksen 25-vuotisesta taipaleesta. Artikkelin julkaistiin *Suomen Kalatalous* -kirjasessa, jota voi pitää politiikkasuosituksia sisältäneenä osittain tutkimuksiin perustuneena julkaisuna. Hellevaara piti kalastukselle vahingollisten eläinten hävittämistä yhdistyksen tärkeänä tehtävänä. Hän piti valitettavana tosiasiana sitä, että yhdistyksen täytyi taloudellisista syistä lopettaa tapporahojen maksaminen vuonna 1905, koska valtiolta ei enää herunut avustuksia yhdistykselle. Siihen mennessä vuosina 1894–1905 yhdistys oli maksanut tapporahoja 248 saimaannorppasta. Kahtena ensimmäisenä tapporahakauden vuotena 1892 ja 1893 ei saimaannorppia ollut ilmeisesti saatu saaliiksi, vaikka yhdistys oli tukenut hylkeenpyyntiä Saimaalla lähettämällä hyljeverkkoja pyynnin edistämiseksi.¹⁴⁹

Valtion ensimmäisen hylkeentapporahakauden 1909–1918 aikana saimaannorppia saatiin saaliiksi Gottbergin raportin mukaan ”[–] ainoastaan 142 kpl., melkein kaikki Mikkelin läänissä ja noin puolet Rantasalmen pitäjässä.” Syyksi tapettujen norppien pieneen määrään hän arveli ajan epävakaita poliittisia olosuhteita.¹⁵⁰ Poliittisilla olosuhteilla hän lienee tarkoittanut ensimmäistä maailmansotaa ja Suomen sisällissotaa. Valtion maksamien hylkeentapporahojen ensimmäinen kausi päättyi heinäkuun loppuun 1918. Itsenäistyneen Suomen senaatti kumosi päätöksellään Keisarillisen Suomen senaatin vuodelta 1908 olleen päätöksen, jolla oli säädetty hylkeentapporahojen maksamisesta.¹⁵¹

---

¹⁴⁷ Palmgrén 1915, 4; Palmgrénin henkilökuva ks. Pekurinen 1997, 147.

¹⁴⁸ Eteläisen Saimaan alueella kalastus ei ollut merkittävä pääelinkeino. Syrjö 1976, 165–168, 585–588.

¹⁴⁹ Hellevaara 1917, 23–25.

¹⁵⁰ Gunnar Gottberg, Hyljesaalit vuosina 1909–1918. Suomen Kalastuslehti no 1–2, 1921, 11–13.

¹⁵¹ Suomen Senaatin päätös 22.7.1918. AsK 75/1918. Senaatin pöytäkirjoja tutkimalla voi saada tietoa siitä, miten päätöstä perusteltiin.

Päätös oli ajan olosuhteet huomioon ottaen ymmärrettävä, koska Suomi oli sisällissodan vuoksi vaikeassa taloudellisessa tilanteessa. Eduskunnassa säädettiin tuohon aikaan useita lakeja, joilla pyrittiin kohentamaan elinkeinoelämää. Tällaisia olivat esimerkiksi elintarvikkeiden säännöstyistä sekä käyttötavaroiden hintakatosta säätäneet lait, joiden tarkoituksena oli ehkäistä nopeaa hintojen nousua.¹⁵² Tapporahoja varten varattua summaa ei poistettu budjetista tai muutettu millään valtiopäivillä vuosien 1909 ja 1918 välisenä aikana. Vuoteen 1916 saakka markan arvo pysyi suunnilleen samana kuin 1909, mutta vuonna 1918 sen arvo oli laskenut jo merkittävästi.¹⁵³

Gottbergin mukaan valtio lopetti tapporahojen maksamisen, koska viiden markan suuruinen tapporaha ei ollut enää rahanarvon alennuttua houkutteleva kannustin hylkeiden pyytämiseksi. Gottberg oli vielä 1911 ollut saimaannorpan rauhoittamisen kannalla, mutta piti nyt Saimaalla tapettujen norppien määrää pienenä. Saimaannorppaa pidettiin muiden hyljelajien tapaan haitallisena, eikä sen säilyttämisestä osana Suomen luontoa puhunut kukaan muukaan. Gottberg motivoi kalastajia ja muita meren tai sisävesien rannikoiden asukkaita hylkeenpyyntiin esittämällä sen edelleen taloudellisesti kannattavana, vaikkei pyynnistä enää tapporahoja maksettuakaan. Hylkeistä saatavien tuotteiden, kuten rasvan ja nahan hinta oli hänen mukaansa noussut sota-aikana sen verran korkeaksi, että pelkästään se riitti kannustamaan hylkeenpyyntiin. Hyljetuotteiden hinnannousu johtui siitä, että venäläiset estivät pyytäjien vapaan liikkumisen meren jäällä. Lisäksi monet pyytäjät ottivat osaa sisällissotaan. Tarjontaa hyljetuotteista oli siis aiempaa vähemmän. Vaikka Gottberg huomasi, että hylkeistä saatavia tuotteita voi hyödyntää taloudellisesti, hän puhui edelleen hylkeiden hävityssodasta.¹⁵⁴

Hylkeenpyynti ei ollut Saimaalla ennen tapporahojen maksamista kovinkaan yleistä.¹⁵⁵ Paikallisella väestöllä oli silti kokemusta lajin kalastukselle tekemistä vahingoista,¹⁵⁶ joten hylkeenpyynnin välttämättömyyden korostamiselle oli olemassa otollinen yleisö. Vuodesta 1909 alkaen valtio

---

¹⁵² Jääskeläinen 1973, 171–172.

¹⁵³ Markan arvo oli vuonna 1918 alle kuudesosa vuoden 1916 arvosta. Tilastokeskus 2023.

¹⁵⁴ Gunnar Gottberg, Hyljesaalis vuosina 1909–1918. Suomen Kalastuslehti no 1–2, 1921, 11–13; Gottberg 1925, 25, 28.

¹⁵⁵ Suomen Kalastuslehti no 7–9, 1899, 142; Kilkki & Marttinen 1984, 98.

¹⁵⁶ Kalastaja no 7, 1912, ”Muutama sana sisävesiemme hylkeistä ja niiden hävittämisestä”.

antoi siunauksensa saimaannorpan pyynnille ja tapporahoja maksamalla jopa pyrki sitä edistämään. Pirjo Ilvesviita on todennut kirjoitettujen tekstien ja asiantuntijuuden olleen 1900-luvun alussa erittäin vaikuttavassa asemassa pyrittäessä levittämään metsästyksen uudenlaisia aatteita, arvoja ja kulttuuria paikallisten ihmisten keskuuteen.¹⁵⁷ Kalastuksen etujärjestöt olivat jo 1800-luvun lopulta lähtien levittäneet käsitystä saimaannorpan haitallisuudesta. Suomen Kalastusyhdistyksen vuosina 1894–1905 maksamien tapporahojen määrän perusteella saimaannorppasaaliit olivat keskimäärin suurempia kuin valtion ensimmäisellä tapporahakaudella 1909–1918.¹⁵⁸ Viimeistään valtion tapporahojen maksaminen 1909–1918 teki saimaannorpan pyynnistä käydystä keskustelusta yleisempää, vaikka saaliit eivät yhteiskunnan epävakauden tai jo pienentyneen norppakannan takia olleetkaan kasvaneet. Senaatin päätös palkkioiden maksamisesta kaikista hylkeistä toimi joka tapauksessa auktoriteettina norppien pyynnin laajentamiseksi osaksi paikallista kulttuuria Saimaalla.

3.2 Kausi ilman tapporahoja Saimaalla 1919–1927

Metsästyslainsäädännön uudistamisen tarve oli nähty jo 1900-luvun alusta alkaen.¹⁵⁹ Senaatti oli eduskunnan anomuksesta asettanut vuonna 1918 komitean laatimaan ehdotuksen uudeksi metsästyslaiksi.¹⁶⁰ Komitea sai parisataa sivuisen mietintönsä valmiiksi vuonna 1921. Mietintö sisälsi kokonaan uusiksi laaditun metsästyslainsäädännön sekä perustelut sille. Metsästyksestä ja kalastuksesta vastasi komiteanmietinnön laatimisen aikaan eri viranomaiset, ja komitea ehdotti niiden yhdistämistä. Yhdistämistä se perusteli tehokkaammalla toiminnalla metsästyksen ja kalastuksen yhteisiä vihollisia, haittaeläiminä pidettyjä nisäkkäitä ja lintuja, vastaan. Voimien yhdistäminen voisi sen mukaan tuottaa paremman tuloksen vahinkoeläimiä vastaan taistellessa.¹⁶¹ Haittaeläimiksi katsottuja lajeja vastaan käytyä taistelua pidettiin niin tärkeänä, että taistelun tehostamiseksi oltiin halukkaita yhdistämään viranomaisia.

---

¹⁵⁷ Ilvesviita 2005, 178.

¹⁵⁸ Rautiainen 1998, 18, 20.

¹⁵⁹ Ilvesviita 2005, 197–198.

¹⁶⁰ Komiteanmietintö (Kom.miet.) 1921:12, 1.

¹⁶¹ Kom.miet. 1921:12, 13–14.

Voimassa olleessa vuoden 1898 metsästysasetuksessa lueteltiin joukko ainakin osan vuotta rauhoitettuja lajeja, minkä lisäksi asetuksen nojalla oli mahdollista rauhoittaa myös sellainen laji, jota ei säädöksessä mainittu.¹⁶² Metsästyslakia uudistanut komitea ehdotti, että koko maan laajuisesti maatalousministeriö tai paikallisesti kunnat saisivat tarpeen vaatiessa rauhoittaa villieläinlajin.¹⁶³ Valta rauhoittaa eläinlaji oli kuntien osalta merkityksellinen lähinnä hyödylliseksi katsotun riistan kannan suojelemiseksi liialliselta metsästykseltä.¹⁶⁴ Maatalousministeriön mahdollisuus antaa tulevan metsästyslain nojalla asetus jonkin lajin rauhoittamisesta tuli myöhemmin olemaan tärkeässä roolissa saimaannorpan kannalta. Saimaannorppaa pidettiin tässä vaiheessa vielä haittaeläimenä, joten rauhoittamisesta ei vielä puhuttukaan.

Saimaannorpan rauhoittaminen oli kuitenkin vielä vuonna 1921 kaukana tulevaisuudessa. Kaikki hyljelajit luettiin komiteanmietinnön ehdotuksessa vahinkoeläimiksi. Hylkeet määriteltiin kaikkein vahingollisimpiin eläimiin, koska ne olivat ”ihmisten menestymiselle vahingollisia” ja ne tuli hävittää tai vähintään niiden lisääntymistä täytyi estää.¹⁶⁵ Hylkeiden lisäksi näitä kaikkein vahingollisimpia vapaasti pyydetäviä lajeja olivat muut suurpedot ahma, susi, ilves ja karhu.¹⁶⁶

Haitallisuuden lisäksi vuosisatoja jatkunut eläinten luokittelu luonteenpiirteiden, moraalien sekä hyvyden ja pahuuden perusteella koettiin toimivaksi vielä 1920-luvulla. Hyljettä ei kuitenkaan luokiteltu esimerkiksi ketun tapaan petolliseksi tai karhun tapaan salakavalaksi.¹⁶⁷ Hylje luokiteltiin pahaksi ainoastaan sen ihmisen taloudelliselle toiminnalle tuottaman haitan takia. Metsästyslakia uudistamaan asetetun komitean jäsen, etenkin lintuja tutkinut luonnontieteilijä Einari Merikallio laati komiteanmietintöön selitykset eläinlajeista. Hän perusteli hylkeiden liittämistä pahojen vahinkoeläinten joukkoon tutuksi tulleilla kaloihin ja pyydyksiin kohdistuneilla vahingoilla. Kalastajien kokemuksiin vahinkoihin vetosi myös komiteanmietinnön yleisempi perustelu, lisäten

---

¹⁶² Metsästysasetus 1898. AsK 45/1898, 14–15, 17 §.

¹⁶³ Kom.miet 1921:12, 33, 77.

¹⁶⁴ Ilvesviita 2005, 198–199.

¹⁶⁵ Kom.miet. 1921:12, 36.

¹⁶⁶ Kom.miet. 1921:12, 80.

¹⁶⁷ Pohja-Mykrä 2014, 26.

tapporahojen vaikuttaneen ”elähdyttävästi hylkeen hävittämisyrittämyksiin”.¹⁶⁸ Komitea suosittelikin tapporahojen maksamisen jatkamista ja korottamista rahanarvon muuttuessa, vaikka viiden markan hylkeentapporaha oli sen mielestä riittävä hylkeestä saatavien rasvan ja nahan hintojen ollessa korkeat.¹⁶⁹

Hylkeenpyynnin tarkemmassa säätelyssä haluttiin kieltää pyynti myrkyllä ja koukulla, jotka olivat lähinnä merellä käytettyjä pyyntitapoja.¹⁷⁰ Hylkeenpyynnissä oli käytetty strykniiniä, joka oli voimakas myrkky. Sen käyttöä pidettiin maaeläinten pyynnissä vaarallisena, koska myrkkysyötti aiheutti eläimelle kovia kärsimyksiä ennen kuolemaa. Lisäksi myrkkyyden kuollut hylje saattoi kulkeutua rantaan, mikä saattoi olla rantojen asukkaista ikävää.¹⁷¹ Koukkupyynnillä tarkoitettiin pääasiassa Suomenlahdella käytössä ollutta raakaa pyyntitapaa, jossa elävänä napattu kuutti laskettiin koukussa jäältä avantoon. Poikanen huusi hätäänsä, ja emon tullessa sitä auttamaan pyytäjä vetäisi koukkuja niin, että emokin jäi siihen kiinni.¹⁷² Komitean metsästyslakiehdotus hylättiin kuitenkin kokonaan, koska metsästysjulkisuudessa kritisoitiin vahvasti komitean ehdottamaa muutosta metsästysoikeuden ja maanomistuksen erottamisesta. Yhteistä säveltä ehdotuksen saattamiseksi eduskuntaan ei näin ollen löytynyt.

Valtioneuvosto antoi jo syyskuussa 1922 toimeksiannon uuden lakiehdotuksen laatimiseksi.¹⁷³ Vuoden 1921 komiteanmietinnön antamisen ja syksyn 1922 toimeksiannon välissä pidettiin eduskuntavaalit ja käytiin sarja vaikeita hallitusneuvotteluita. Parlamentaarisen hallituksen kasaaminen onnistui vasta vuoden 1922 lopulla, joten toimeksiannon uutta komiteanmietintöä varten antoi A. K. Cajanderin toimitusministeriö.¹⁷⁴ Vuonna 1925 valmistuneen uuden ehdotuksen laatimisessa käytettiin laajempaa asiantuntijajoukkoa. Komitea kuuli metsästyksen ja kalastuksen asiantuntijoiden lisäksi luonnonsuojeluvalvojana siihen aikaan toiminutta Rolf Palmgrénia

---

¹⁶⁸ Kom.miet. 1921:12, 62.

¹⁶⁹ Kom.miet. 1921:12, 62, 100, 173.

¹⁷⁰ Kom.miet. 1921:12, 38–39, 81.

¹⁷¹ Ylimaunu 2000, 325; Ilvesviita 2005, 168.

¹⁷² Ylimaunu 2000, 221–226.

¹⁷³ Ilvesviita 2005, 198–200.

¹⁷⁴ Jääskeläinen 1973, 43–44.

sekä asiantuntijoita Maanmittaushallituksesta ja Metsähallituksesta. Laajan asiantuntijajoukon kuuleminen antoi lakiehdotukselle vankemman pohjan.¹⁷⁵

Syntyneessä vuoden 1925 komiteamietinnössä hylje oli ilveksen, kanahaukan ja varpushaukan ohella laji, jonka sai ehdotetun säädöksen mukaan tavattaessa tappaa ilman rajoituksia. Sana-
muoto oli hiukan erilainen, mutta lainhenki pysyi yhteneväisenä edelleen voimassa olleen vuoden 1898 metsästysasetuksen kanssa. Myrkkujen ja koukun käyttö hylkeenpyyntiin haluttiin kiel-
tää, kuten komiteamietinnön ehdotuksessa vuonna 1921. Sen sijaan rautojen käyttö hylkeen-
pyynnissä haluttiin sallia siten, ettei rautoja viritetty muualle kuin vedenpinnan alapuolelle. Pin-
nan alle sijoittamista perusteltiin hylkeen nopealla kuolemalla, mutta käytännössä hylje usein
hukkui, vaikka raudan oli tarkoitus tappa se välittömästi. Esimerkiksi muiden eläinten joutu-
mista rautaan sillä ei pyritty välttämään. Komiteamietinnössä varattiin mahdollisuus minkä ta-
hansa lajin rauhoittamiseen asetuksella vuoden 1921 komitean lakiehdotuksen tapaan.¹⁷⁶

Samaan aikaan, kun ehdotukset uudeksi metsästyslainsäädännöksi noudattelivat jo pidempään
vallalla ollutta ihmisen ja eläimen suhdetta, alkoi myös esiintyä uudenlaisia näkemyksiä. Ihmisen
edun ajaminen luonnon kustannuksella oli yleistä, mutta luonnonsuojelu nostettiin yhä useam-
min esille. Vahvimmin luonnonsuojelun asiaa 1920-luvun Suomessa ajoi luonnonsuojelun pio-
neeri luonnontieteilijä Rolf Palmgrén, joka julkaisi 1921 ruotsiksi, ja seuraavana vuonna niin
ikään luonnonsuojelua vaatineen kasvi- ja eläintieteilijä Hannes Salovaaran suomentamana, te-
oksen *Luonnonsuojelu ja kulttuuri I-II*.¹⁷⁷ Palmgrén vaati teoksessaan kaikkien vahingollisiksi luoki-
teltujen eläinten suojelua. Hän perusteli sitä niiden säilyttämisellä tulevien sukupolvien nähtä-
väksi.¹⁷⁸ Perustelu oli ajalle tyypillinen. Osa luonnosta haluttiin säilyttää ikään kuin museoituna
näytteenä, jotta tulevat sukupolvet näkisivät osan siitä, mitä heidän esi-isänsä olivat nähneet.¹⁷⁹

---

¹⁷⁵ Lainvalmistelukunnan julkaisuja. (Kom.miet.) 1925:4, 26; Komitean kuulemat asiantuntijat ks. Ilvesviita 2005, 200.

¹⁷⁶ Kom.miet. 1925:4, 4, 6, 9–10, 47, 53, 64.

¹⁷⁷ Palmgrén 1922; Pekurinen 1997, 143, 145.

¹⁷⁸ Palmgrén 1922, 270–271.

¹⁷⁹ Pekurinen 1997, 135–137.

Palmgrénin teos sisälsi hänen omien mielipiteidensä ja ehdotustensa lisäksi Societas pro Fauna et Flora Fennican laatiman ehdotuksen metsästys- ja luonnonsuojelulainsäädännöiksi. Seura ehdotti edelleen voimassa olleen vuoden 1898 metsästysasetuksen 11 §:n muuttamista siten, että kaikkien hylkeiden sijasta ainoastaan laatokanhylje määriteltäisiin vahinkoeläimeksi. Seura ei nähnyt ” [-] enää olevan syytä lukea Saimaanhyljettä kysymyksessä olevien vahinkoeläinten joukkoon, tämä hylje kun ei enää harvinaisuutensa vuoksi voi mainittavassa määrässä hävittää kalakantaa.”¹⁸⁰

Perustelu saimaannorpan haittattomuudelle haettiin kalastuksen taloudellisuuden kautta. Ensimmäinen askel saimaannorpan säilyttämiseksi oli ehdotus sen poistamiseksi vahinkoeläinten joukosta huomauttamalla sen vähälukuisuudesta, jonka takia siitä ei olisi ollut haittaa kalastukselle. Toisaalta laji olisi tullut suojella täydelliseltä hävittämiseltä. Lajin rauhoittamista eivät luonnonsuojelijatkaan vielä uskaltaneet ehdottaa.

Tässä vaiheessa vuoden 1898 metsästyslaki oli edelleen voimassa, joten ihmisen ja saimaannorpan suhde määriteltiin vanhoilla perusteilla ja säädöksillä. Metsästyslain uudistamiseksi laadittua komiteanmietintöä ei kuitenkaan heitetty pois, vaan sitä tulitaisiin käyttämään vuonna 1930 hallituksen esityksessä uudeksi metsästyslaiksi. Societas pro Fauna et Flora Fennican laatima ehdotus metsästys- ja luonnonsuojelulainsäädännöksi vaikutti luonnonsuojelulaista käytävään keskusteluun. Sen ehdotus saimaannorpan poistamiseksi vahinkoeläinten listalta tulisi löytymään hallituksen tekemästä esityksestä luonnonsuojelulaiksi.

3.3 Luonnonsuojelulain säätäminen

Rolf Palmgrén ja J. A. Palmén olivat tehneet Societas pro Fauna et Flora Fennican tuella senaatille esityksen luonnonsuojelulainsäädäntöä valmistelevan komitean perustamiseksi jo vuonna 1917.

---

¹⁸⁰ Palmgrén 1922, 415, 419–420.

Komitealta valmistui lakiehdotus kaksi vuotta myöhemmin, mikä tarkoitti lainsäädäntötyötä Suomen ensimmäisen luonnonsuojelulain valmistelemiseksi.¹⁸¹ Hallitus antoi esityksensä luonnonsuojelulaiksi, joka sisälsi myös muutoksia voimassa olleeseen metsästysasetukseen. Tulevaan lakiin ehdotettiin kuuluvaksi pitkä lista rauhoitettavia eläimiä, mutta metsästettäväksi kelpaavien eläinten rauhoittamisesta säädeltäisiin edelleen metsästyslaissa. Luonnonsuojelulakiesityksen painopisteenä oli suojelualueita koskenut sääntely.¹⁸²

Edelleen voimassa olleessa vuoden 1898 metsästysasetuksen 10 §:ssä kaikki hylkeet oli luettu vahinkoeläimiksi.¹⁸³ Vuonna 1922 hallitus antoi esityksen luonnonsuojelulaista ja muutoksista metsästysasetukseen. Hallitus esitti vahinkoeläimistä säätelevää pykälää muutettavaksi siten, että hylkeistä ainoastaan laatokanhylje olisi vahinkoeläin ja siten täysin lainsuojaton.¹⁸⁴ Lakiesityksen antoi A. K. Cajanderin virkamieshallitus.¹⁸⁵ Myöhemmin myös talvisotaa edeltävänä pääministerinä tunnetuksi tullut Cajander oli luonnonsuojelun ystävä ja metsien suojelua edistänyt Metsähallituksen pääjohtaja.¹⁸⁶ Luonnonsuojelua ymmärtäneenä henkilönä Cajanderilla saattoi hyvin olla vaikutusta saimaannorpan vahinkoeläinstatuksen poistamiseksi. Hänen hallituksensa oli luonnonsuojelulakiesityksessä samoilla linjoilla Societas pro Fauna et Flora Fennican lakiehdotuksen kanssa siitä, ettei saimaannorppaa tulisi enää listata vahinkoeläimeksi.

Sekä laki- ja talousvaliokunta että suuri valiokunta olivat kuitenkin lakiesitystä käsitelleissä mietinnöissään asiaa sen enempää selittämättä sitä mieltä, että kaikki hylkeet tulee lukea pykälässä vahinkoeläimiksi.¹⁸⁷ Vuoden 1898 metsästysasetuksen vahinkoeläimiä koskeneen pykälän muuttaminen ei aiheuttanut eduskunnassa mitään keskustelua, kun luonnonsuojelulaki sekä muutok-

---

¹⁸¹ Borg 1984, 14.

¹⁸² VP 1922. AK. Hallituksen esitys (HE) 24/1922 vp, 3–4.

¹⁸³ Metsästysasetus 1898. AsK 45/1898, 10 §.

¹⁸⁴ VP 1922. AK. HE 24/1922 vp, 6.

¹⁸⁵ Hallitukset aikajärjestyksessä ks. Valtioneuvosto 2023.

¹⁸⁶ Borg 2008a, 56–58; Borg 2008b, 47, 74–76.

¹⁸⁷ VP 1922. AK. Laki- ja talousvaliokunnan mietintö (LtVM) no 4, 10; VP 1922. AK. Suuren valiokunnan mietintö (SuVM) no 25, 1.

set metsästysasetukseen hyväksyttiin. Hallituksen esittämä pelkkien laatokannorppien lukeminen vahinkoeläimiksi ei mennyt läpi, vaan metsästysasetuksen vahinkoeläinpykälä pysyi ennallaan.¹⁸⁸ Se tarkoitti siis kaikkien hylkeiden säilymistä vahinkoeläinten listassa.

Hallituksen esityksen perusteluista ei käy ilmi, miksi se ehdotti vain laatokannorpan määrittämistä vahinkoeläinten joukkoon. Johtuiko se Cajanderin vaikutuksesta? Vai oliko taustalla mahdollisesti Palmgrénin teoksessa julkaistu *Societas pro Fauna et Flora Fennican* tekemä ehdotus?¹⁸⁹ Hallituksen esityksen perusteella valtion korkeimpien poliittisten päättäjien suhtautuminen saimaannorppaan oli joka tapauksessa muuttunut. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun valtion tasolla joku huomioi saimaannorpan erityisyyden. Vaikka hallitus esitti ainoastaan lajin jättämistä pois vahinkoeläinluettelosta, voi päätellä jonkun tai joidenkin poliitikkojen huomioineen lajin erityisyyden. Enemmistön voi kuitenkin päätellä olleen vanhalla kannalla, koska kaikki hylkeet säilyivät listattuina vahinkoeläinten joukkoon.

Luonnonsuojelu oli 1920-luvulla suomalaisille uusi käsite, vaikka esimerkiksi metsästysasetuksessa olleita rauhoitussäädöksiä voi pitää jonkinasteisena luonnonsuojeluna. Luonnonsuojelulain säätäminen johti luonnonsuojelun arkipäiväistymiseen ja siitä alkoi vähitellen tulla koko yhteiskuntaa koskeva asia.¹⁹⁰ Vaikka luonnonsuojeluun ja siitä säädettyyn lakiin suhtauduttiin 1920-luvulla pääosin myönteisesti, ei luonnonsuojelutyön katsottu olevan tärkeää yhteiskunnan ja talouden kehityksen kannalta. Valtio käytti enemmän voimiaan suurten teollisuushankkeiden, kuten Imatran kosken patoamisen parissa, luonnonsuojelutyön jäädessä suurelta osin paikallisten toimijoiden ja yhdistysten harteille.¹⁹¹

Luonnonsuojelulain säätämistä voi kuitenkin pitää modernin eläimiä koskevan lainsäädännön alkuna Suomessa. Sen myötä tapporahaa maksettiin metsästyslainsäädännön perusteella enää

---

¹⁸⁸ VP 1922. AK. PTK 24.11.1922, 881; VP 1922. AK. PTK 1.12.1922, 989.

¹⁸⁹ Palmgrén 1922, 415, 419–420.

¹⁹⁰ Pekurinen 1997, 150; Ilvesviita 2005, 227–229.

¹⁹¹ Järvikoski 1991, 165; Pekurinen 1997, 144–145, 150; Uino 1997, 254.

sudesta ja ahmasta, vaikka erillisillä päätöksillä saattoi vielä antaa määräyksiä muista tapporahoista. Luonnonsuojelulaki takasi useiden ennen vainottujen lajien, joista monet olivat petolin- tuja, rauhoittamisen, vaikka hylkeet laskettiin edelleen vahinkoeläimiksi.¹⁹² Luonnonsuojelu- lain säätämisen myötä perustettiin myös luonnonsuojeluvalvojan virka. Rolf Palmgrén nimitettiin ensimmäisenä virkaan, jota hän hoiti ensimmäiset vuodet sivutyönä Korkeasaaren eläintarhan johtajan toimen ohella.¹⁹³

Suomessa ei maksettu tapporahaa mistään hylkeistä vuosien 1919 ja 1923 välillä.¹⁹⁴ Joukko kansanedustajia oli tyytymättömiä hylkeenpyynnin vähäisyyteen ja laati helmikuussa 1923 anomusehdotuksen, jotta valtio alkaisi jälleen maksaa tapporahoja. Perustelut tapporahan tarpeellisuudelle olivat hylkeiden aiheuttamat haitat kalastukselle sekä hylkeistä saatujen tuotteiden pieni arvo. Vaikka hyljetuotteet olisivat menneet kaupaksi, tuotolla ei olisi ehdotuksen allekirjoittajien mielestä pystynyt kattamaan pyynnissä tarvittua kalustoa. Allekirjoittaneet kansanedustajat vaativat 30 markan tapporahaa Itämerellä pyydetyistä hylkeistä. Heidän vaatimuksensa koski ainoastaan hylkeenpyyntiä Itämerellä, eivätkä he maininneet saimaannorpasta mitään.¹⁹⁵ Anomusehdotuksen allekirjoittaneista kansanedustajista 15 oli Itämeren rannikon vaalipiireistä, kaksi Viipurin läänin itäisestä vaalipiiristä eli Laatokalta tai Suomenlahdelta sekä yksi Mikkelin läänin vaalipiiristä.¹⁹⁶ Huolimatta Saimaan alueen kansanedustajan mukanaolosta, saimaannorppaa ei mainittu anomusehdotuksessa.

Maatalousvaliokunta antoi lausuntonsa anomusehdotukseen ja oli sitä mieltä, että kaikista paitsi Petsamon alueella tapetuista hylkeistä tulisi maksaa Suomessa tapporaha.¹⁹⁷ Eduskunta hyväksyi vuoden 1924 tulo- ja menoarvioon määrärahan hylkeentapporahoiksi, mikä antoi valtioneuvostolle päätäntävällän käyttää se harkintansa mukaisesti.¹⁹⁸ Valtioneuvosto teki päätöksen aloittaa

---

¹⁹² Luonnonsuojelulaki. AsK 71/1923; Laki metsästysasetuksen muuttamisesta. AsK 72/1923, 10 §, 25 §; Pohja-Mykrä 2014, 35.

¹⁹³ Telkänranta & Simola & Ajomaa 2008, 40.

¹⁹⁴ Pohja-Mykrä & Vuorisalo & Mykrä 2005, 286.

¹⁹⁵ VP 1923. AK. Anom.ehd. no 113, 15.2.1923.

¹⁹⁶ Kansanedustajat eduskunnan hakupalvelussa ks. Eduskunta 2023.

¹⁹⁷ VP 1923. AK. Maatalousvaliokunnan lausunto (MvL) no 19, 22.3.1923.

¹⁹⁸ VP 1923. AK. Eduskunnan vastaus (EV) HE 19/1923, 7.12.1923, 14.

tapporahojen maksaminen hylkeistä vuoden 1924 alussa, mutta palkkioita ei päätöksen 1 pykälän mukaan maksettu Saimaan ja Petsamon alueilla pyydetyistä hylkeistä. Tapporaha oli 30 markkaa hylkeestä.¹⁹⁹ Rahanarvon muutos huomioiden tapporaha oli noin puolet vuoden 1908 tapporahan arvosta.²⁰⁰ Perusteluita Saimaan alueen jättämiselle pois ei tässä tutkimuksessa käytettyjä lähteitä tarkastelemalla voi löytää, vaan asia vaatii jatkotutkimusta. Perusteluja päätökselle olisi mahdollista löytää valtioneuvoston tai maa- ja metsätalousministeriön asiakirjoja tutkimalla.

Vastoin maatalousvaliokunnan lausuntoa, valtioneuvosto ei siis päättänyt maksaa tapporahaa saimaannorpasta. Mielenkiintoiseksi asian tekee se, että päätöksen teki maatalousministeri Östen Elfving, joka kuului A. K. Cajanderin toiseen virkamieshallitukseen. Elfving oli maatalousministerinä myös Cajanderin ensimmäisessä virkamieshallituksessa, joka teki esityksen luonnonsuojelulaiksi, jossa se piti hylkeistä vahinkoeläimenä ainoastaan laatokannorppaa.²⁰¹ Voi olla, että luonnonsuojelua ymmärtäneen metsätieteilijä Cajanderin virkamieshallitukset ymmärsivät saimaannorpan erityisyyden, mutta tässä tutkimuksessa käytettyjen lähteiden tai kirjallisuuden avulla varmaksi sitä ei voi sanoa. Petsamossa tapporahoja ei maksettu todennäköisesti siitä syystä, että Jäämerellä esiintyvää norppaa ei ole pidetty kalastukselle haitallisena.²⁰²

Kalastusyhdistyksen julkaisemassa *Suomen Kalastuslehdessä* oltiin tyytyväisiä tapporahapäätökseen. Tapporahojen aluerajausta kirjoittaja piti riittävänä ja mainitsi saimaannorpan jätetyn ”erikoisasemaan sen harvinaisuuden vuoksi.” Kirjoittajaa ei tekstille merkitty, mutta se oli *Kalastuslehden* toimituksen, johon Gunnar Gottberg kuului, kirjoittama.²⁰³ On hyvin mahdollista, että teksti oli Gottbergin laatima. Saimaannorpan pyynti ei ollut kokonaan pysähdyksissä, vaikka tapporahaa ei siitä maksettukaan. *Metsästys ja kalastus* -lehdessä oli kuvaus hylkeenpyynnistä Saimaalla. Saimaannorpan ampuja kirjoitti, kuinka hän käyttäsi pitkät ajat jäälle nousevaa norppaa

---

¹⁹⁹ Valtioneuvoston päätös 7.2.1924. AsK 43/1924.

²⁰⁰ Tilastokeskus 2023.

²⁰¹ VP 1922. AK. HE 24/1922 vp, 6; Jääskeläinen 1973, 44, 49; Valtioneuvosto 2023.

²⁰² Ylimaunu 2000, 60.

²⁰³ Suomen Kalastuslehti no 1, 1924, 8–9.

Luonterilla Anttolassa, ja sai lopulta saaliinsa.²⁰⁴ *Kalastuslehdessä* saimaannorppa huomioitiin myös hieman erikoisemmassa uutisessa, jossa kahden norpan kerrottiin laskeutuneen Vuokseen Imatran kosken alapuolelle.²⁰⁵

Saimaannorpan jättäminen hylkeentapporahojen ulkopuolelle ei aiheuttanut kalastuksen etujärjestöjen julkaisuissa porua. *Suomen kalatalous* -kirjasessa Einar Hellevaara kirjoitti valtioneuvoston toimeksiannosta toimenpiteistä, joita valtion tulisi tehdä kalastuselinkeinon kehittämiseksi. Hän piti hylkeitä merkittävänä haittana kalastukselle, mutta ei maininnut sanallakaan saimaannorppaa.²⁰⁶ Valtion maksamat tapporahat edellyttivät tarkkaa tilastointia, joten hylkeenpyyntitalastoista raportoitiin edelleen *Kalastuslehdessä*. Gunnar Gottbergin raportoidessa vuoden 1927 hyljesaaliista, hän kirjoitti, että "[t]ilastoon eivät sisälly Petsamon rannikolta pyydetyt hylkeet, eivätkä mahdollisesti Saimaalla saadut, missä viimeainitussa vedessä hylje on rauhoitettu."²⁰⁷ Rauhoitettu saimaannorppa ei suinkaan ollut, mutta Gottbergin virhe voi kertoa siitä, että puhetta asiasta on saattanut olla. Todennäköisesti hän kuitenkin viittasi siihen, että saimaannorpasta ei maksettu tapporahoja. Mahdollisesti yhä useammin pohdittiin saimaannorpan säilyttämistä luonnonmuistomerkkinä sen sijaan, että lajia olisi yksiselitteisesti pidetty haittaeläimenä.

Valtioneuvosto jatkoi vuosina 1925 ja 1926 päätöksillään hylkeentapporahojen maksamista muualla paitsi Saimaalla ja Petsamossa.²⁰⁸ Eduskunta sai vuonna 1927 anomusehdotuksen, jossa ehdotettiin, että Itämerellä ja Laatokalla tapetuista hylkeistä tulisi maksaa aiempaa korkeampi tapporaha. Ehdotuksessa ei tälläkään kertaa mainittu Saimaata.²⁰⁹ Anomusehdotuksen allekirjoittajista kukaan ei ollut Saimaan alueelta. Suurin osa oli Itämeren rannikon vaalipiireistä.²¹⁰ Maata-

---

²⁰⁴ Metsästys ja kalastus no 2, 1923, 60–61.

²⁰⁵ Suomen Kalastuslehti no 3, 1925.

²⁰⁶ Hellevaara 1927, 98–99.

²⁰⁷ Gunnar Gottberg, Hyljesaalis v. 1927. Suomen kalastuslehti no 10, 1928, 175.

²⁰⁸ Valtioneuvoston päätös 29.1.1925. AsK 24/1925; Valtioneuvoston päätös 4.2.1926. AsK 36/1926.

²⁰⁹ VP 1927. AK. Anom.ehd. no 110, 15.9.1927.

²¹⁰ Kansanedustajat eduskunnan hakupalvelussa ks. Eduskunta 2023.

lousvaliokunta lausunnossaan ja valtiovarainvaliokunta mietinnössään olivat kuitenkin anomusehdotuksesta sitä mieltä, että vain Petsamo tulisi jättää hylkeentapporahojen ulkopuolelle.²¹¹ Valtiovarainvaliokunta luotti maatalousvaliokunnan lausunnossa esitettyihin perusteluihin hyväksyessään sen. Valtioneuvosto yhtyi kalastajien edun etusijalle laittaneen maatalousvaliokunnan kantaan tekemällä päätöksen, jossa Saimaan alue palautettiin hylkeentapporahojen maksualueeksi. Vuoden 1928 alusta alkaen maksettiin kaikista paitsi Petsamon alueella tapetuista hylkeistä 50 markan tapporaha.²¹² Tapporahaa nostettiin siis vuoden 1923 päätöksen 30 markasta 50 markkaan rahanarvon pysyessä suurin piirtein samana.²¹³

Saimaannorpasta maksettujen hylkeentapporahojen ollessa katkolla 1919–1927 saatiin Saimaalla ensimmäiset viitteet siitä, että ainakin jotkut henkilöt valtion politiikan huipulla ymmärsivät lajin erityisyyden. Cajanderin ensimmäisen virkamieshallituksen tehdessä esityksen luonnonsuojelulainsäädännön muuttamiseksi saimaannorppa oli jätetty vahinkoeläinlistan ulkopuolelle. Vaikka eduskuntakäsittelyssä kaikki hyljelajit haluttiin kuitenkin säilyttää vahinkoeläiminä, jätti Cajanderin toinen virkamieshallitus saimaannorpan hylkeentapporahojen ulkopuolelle. *Kalastuslehdessäkin* hyväksyttiin valtioneuvoston päätös ja huomautettiin saimaannorpan jääneen tapporahojen ulkopuolelle lajin erityisyyden ja vähälukuisuuden vuoksi. Saimaannorpan hävittämistä tapporahojen maksamalla ei tuettu enää yhtä laajasti, vaikka eduskunnan valiokunnissa näytti olleen saimaannorpan pyynnin edistäjiä. Todennäköistä on, että lajia pidettiin edelleen haitallisena Saimaan kalastukselle, vaikka monissa lähteissä esiintyi jo kirjoituksia saimaannorpan erityisyydestä.

---

²¹¹ VP 1927. AK. MvL no 20, 12.10.1927; VP 1927. AK. Valtiovarainvaliokunnan mietintö (VaVM) no 13, 19.11.1927.

²¹² Valtioneuvoston päätös 2.2.1928. AsK 44/1928.

²¹³ Tilastokeskus 2023.

4 Tutkijat ja paikalliset ihmiset tukemaan rauhoittamista

4.1 Tapporahat takaisin ja uuden metsästyslain säätäminen 1928–1933

Saimaannorpan tapporahojen palauttaminen vuonna 1928 aloitti kaksikymmentä vuotta kestäneen viimeisen tapporahakauden, jonka aikana norppia tapettiin Saimaalla 287 yksilöä. Määrä oli huomattavasti pienempi kuin ensimmäisellä tapporahakaudella, jolloin ensin Suomen Kalastusyhdistys 1892–1905 ja sitten valtio 1909–1918 maksoivat palkkion 389 tapetusta saimaannorpasta.²¹⁴ Tietoa tapettujen saimaannorppien määrästä tapporahojen ollessa tauolla vuosina 1919–1927 ei ole löytynyt.

Päätös saimaannorpasta maksettavien tapporahojen palauttamisesta tarkoitti myös aiempaa tarkempaa saaliiden tilastointia. Palkkion saamista varten nimismiehelle tuli esittää hylkeen ala-leuka, ilmoitus hyljelajista, oliko saalis aikuinen vai kuutti sekä pyyntipaikka, -aika ja -tapa.²¹⁵ Kalastusyhdistys jatkoi pyyntitilastojen julkaisemista *Suomen Kalastuslehdessä* sekä sen ruotsinkielisessä versiossa *Fiskeritidskrift för Finlandissa*. Julkaistut tilastot olivat lehdissä samat, mutta Gunnar Gottbergin kirjoittamissa teksteissä on pieniä eroavaisuuksia, joten molempien lehtien tarkastelu on tarpeen.

Saimaannorppasaalis oli vuonna 1928 16 aikuista norppaa ja 2 kuuttia.²¹⁶ Seuraavana vuonna Saimaalla pyydystettiin 13 aikuista norppaa, joista 3 oli saatu kalanpyydykseksi tarkoitettulla pitkäsiimalla. Gottbergin mielestä se osoitti, " [--] ettei tämä eläin ole siellä perin harvinainen."²¹⁷ Pitkäsiimaa käytettiin Suomen vesistöissä lähinnä lohen ja taimenen pyynnissä kiinnittämällä pitkässä siimassa olleisiin koukkuihin pieniä syöttikaloja. Hylkeet aiheuttivat pitkäsiimakalastuksessa merkittäviä vahinkoja kalasaaliille. Ylimaunu kirjoittaa hylkeitä saadun pitkäsiimakalastuksen sivutuotteena, mutta pitkäsiimaa on keksitty käyttää tarkoitukselliseen hylkeenpyyntiin.

---

²¹⁴ Rautiainen 1998, 18–25.

²¹⁵ Valtioneuvoston päätös 2.2.1928. AsK 44/1928.

²¹⁶ Gunnar Gottberg, Hyljesaalis v. 1928. Suomen Kalastuslehti no 8–9, 1929, 109.

²¹⁷ Gunnar Gottberg, Hyljesaalis vuonna 1929. Suomen Kalastuslehti no 8–9, 1930, 103, 106.

Hänen mukaansa pitkäsiiman käytöstä hylkeenpyynnissä ei juuri ole lähdetietoja, mutta Kalastusyhdistyksen lehdissään julkaisemien tilastojen perusteella hylkeitä saatiin pitkäsiimalla 1928 jälkeen useana vuonna.²¹⁸

Saimaannorppia saatiin seuraavina vuosina saaliiksi 17 yksilöä vuonna 1930, 16 vuonna 1931, 18 vuonna 1932 ja 9 vuonna 1933. Muutamia yksilöitä lukuun ottamatta saaliiksi oli saatu aikuisia norppia ampumalla tai kalanpyydykseen jääneenä.²¹⁹ Jotkut aikalaiset tiedostivat 1930-luvulla norpan kannan pienentyneen. Siitä osoituksena on *Fiskeritidskrift för Finlandissa* julkaistu uutinen, jossa kerrottiin, että Saimaan kanavan lähellä Viipuria sijaitsevassa Juustilan sulussa tavattiin norppa vuoden 1931 elokuussa. Sulku tyhjennettiin ja norppa tapettiin. Uutisen kirjoittaja kuitenkin huomautti saimaannorpan olevan melko harvinainen.²²⁰ Juustilan sulku oli mereltä lukien ensimmäinen, joten norppa saattoi olla Itämerellä esiintyvää alalajia, vaikka silminnäkijät pitivät sitä saimaannorppana.

Metsästyslainsäädännön uudistaminen oli ollut puheena läpi 1900-luvun ensimmäisten vuosikymmenten, mutta vuoden 1898 metsästysasetus oli edelleen voimassa 1930-luvun alun vuosina. Keskeinen puheenaihe metsästyspolitiikassa oli, että oliko pelkästään maanomistajalla oikeus metsästä vai annettaisiinko metsästysoikeus myös maata omistamattomille esimerkiksi maksua vastaan. Lisäksi keskustelussa nousi esille luonnonvarana pidetyn riistan taloudelliselta kannalta katsottuna huono hyödyntäminen. Ilvesviita tulkitsee vuoden 1925 komiteamietintöä siten, että komitea halusi säännöstellä metsästystä entistä enemmän. Se halusi asettaa maanomistajille rajoitteita, jotta he eivät hävittäisi tärkeitä riistalajeja mailtaan kokonaan. Komitea ha-

---

²¹⁸ Ylimaunu 2000, 315, 324.

²¹⁹ Gunnar Gottberg, Sälångsten 1930. *Fiskeritidskrift för Finland* no 8–9, 1931, 140–144; Gunnar Gottberg, Hyljesaalis v. 1931. *Suomen Kalastuslehti* no 8, 1932, 132; Gunnar Gottberg, Hyljesaalis v. 1932. *Suomen Kalastuslehti* no 9, 1933, 148; Gunnar Gottberg, Sälångsten år 1933. *Fiskeritidskrift för Finland* no 8–9, 1934, 128–131.

²²⁰ *Fiskeritidskrift för Finland* no 8–9, 1931, 152.

lusi Ilvesviidan mukaan myös kehittää riistanhoitoa velvoittamalla pieniä tiloja perustamaan yhteisiä suurempia metsästysalueita. Näistä tulikin tärkeät aiheet metsästyspolitiikan ja -julkisuu- den keskusteluihin uutta metsästyslakia laadittaessa.²²¹

Hylkeiden osalta maanomistuksen ja metsästysoikeuden uudistamiseen liittyneet kysymykset eivät olleet merkityksellisiä. Sekä metsästyslainsäädännön uudistamisen pohjana toimineessa vuoden 1925 komiteanmietinnössä että hallituksen esityksessä metsästyslaiksi hylkeen sai tappa- paa lupaa kysymättä kenen tahansa omistamalla maalla tai vesialueella.²²² Hylkeiden kohdalla riistanhoidon tehostaminen oli kalastuksen tehostamista, joten hylkeet listattiin esimerkiksi maa- riistalle haitalliseksi katsotun ilveksen kanssa lainsuojattomiksi eläimiksi. Metsästäjien ja kalasta- jien etuna oli heidän tavoittelemansa saaliin suojaaminen pedoilta.

Metsästyslainsäädännön uudistamiseksi oli annettu jo kaksi komiteanmietintöä vuosina 1921 ja 1925 ennen kuin tehtiin ensimmäinen hallituksen esitys metsästyslaiksi. Vuonna 1930 tehtiin kaksi hallituksen esitystä metsästyslaiksi. Laki- ja talousvaliokunta ei ehtinyt antaa ensimmäi- sestä esityksestä mietintöä, ja uusi hallitus teki oman esityksensä metsästyslaiksi. Kumpikin esi- tys metsästyslaiksi annettiin vuonna 1930.²²³ Molemmissa esityksissä hylkeisiin liittyvät säädök- set olivat vuoden 1925 komiteanmietinnön ehdotuksen mukaisia. Kaikki hylkeet saisi esityksen mukaan tappa- tavattaessa myös toisen metsästysalueella kysymättä lupaa maanomistajalta, koska petojen tappamisen katsottiin edistävän riistaeläinten ja siten ihmisten etua. Rautoja saisi hylkeenpyynnissä käyttää, kunhan ne olisivat viritetty veden pinnan alle. Hylkeiden lisäksi muita- kin petonisäkkäitä saisi hallituksen esitysten mukaan pyytää rautoilla. Sen sijaan riistaeläinten pyynnissä rautojen, loukkujen ja ansojen käyttö haluttiin kieltää muutamia alueellisia poikkeuk- sia lukuun ottamatta. Kiellon tarkoitus oli suojella riistaeläimiä summittaiselta hävittämiseltä.²²⁴ Saimaannorpasta ei hallituksen esityksissä mainittu, joten sitä pidettiin vahingollisena, kuten muitakin hylkeitä.

---

²²¹ Ilvesviita 2005, 197–203.

²²² Kom.miet 1925:4, 4; VP 1930. AK. HE 37/1930 II vp, 4.

²²³ VP 1930. AK. HE 22/1930 vp; VP 1930. AK. EV HE 22/1930 vp; VP 1930 II. AK. HE 37/1930 II vp; Hallitukset aikajärjestyksessä ks. Valtioneuvosto 2023.

²²⁴ VP 1930. AK. HE 22/1930 vp, 4, 10; VP 1930 II. AK. HE 37/1930 II vp, 4, 10–11.

Metsästyslakiasia eteni eduskunnassa vasta vuonna 1932, kun laki- ja talousvaliokunta otti mie-
tinnössään kantaa kaksi vuotta aiemmin hallituksen tekemään lakiesitykseen. Hylkeiden osalta
valiokunta ei ehdottanut muutoksia.²²⁵ Suuri valiokunta ehdotti kuitenkin koko lakiesityksen hyl-
käämistä, koska valiokunnan jaosto oli ollut tyytymätön lakiesityksen riistanhoitoyhdistyksiä kos-
keviin pykäliin.²²⁶ Eduskunta hyväksyi lopulta metsästyslain, mutta presidentti jätti sen vahvista-
matta, joten hallitus teki vuonna 1933 uuden esityksen metsästyslaiksi. Tämäkään esitys ei teh-
nyt muutoksia hylkeisiin liittyviin säädöksiin vuoden 1925 komiteamietintöön nähden.²²⁷ Met-
sästyslain säätäminen aiheutti eduskunnassa paljon keskustelua riistanhoitoyhdistyksiin ja met-
sästysoikeuksiin liittyen, mutta hylkeisiin liittyvät säädökset hyväksyttiin lähes keskusteluitta.²²⁸

Suomen Yhtyneitten Eläinsuojeluyhdistysten Keskusliitto oli metsästyslakia valmisteltaessa eh-
dottanut rautojen kieltämistä kokonaan pyyntivälineenä. Sen mukaan rautapyynti aiheutti kitu-
maan jääneille eläimille pitkän kuolonkamppailun ja kärsimyksiä.²²⁹ Eläinsuojeluyhdistysten kan-
nanotto ei tuottanut tulosta, vaan uudessa metsästyslaissa sallittiin petonisäkkäiden, mukaan
lukien hylkeiden, pyynti raudoilla. Hylkeitä sai kuitenkin edelleen pyytää vain veden alle sijoite-
tuilla raudoilla.²³⁰ Rautoja käytettiin Saimaallakin. Niiden oli tarkoitus tappaa nopeasti syöttinä
ollutta kalaa hamunnut hylje.²³¹ Kuten muussakin rautapyynnissä, hylkeenraudat saattoivat vain
haavoittaa eläintä tai se saattoi jäädä rautaan kiinni.²³² Rautaan kiinni jäänyt hylje tukehtui pin-
nan alla, jos rauta ei välittömästi sitä tappanut.

Metsästäjien etujärjestö Metsästäjäliitto teki paljon vaikutustyötä uutta metsästyslakia valmistel-
taessa saadakseen siitä haluamansa sisältöisen. Liitto pyrki saamaan kantansa esille alan leh-

---

²²⁵ VP 1932. AK. LtVM no 2, 6–7, 11.

²²⁶ VP 1932. AK. SuvM no 89; VP 1932. AK. PTK 12.12.1932, 1704–1705. Pykälissä oli kyse riistanhoitoyhdis-
tysten koosta ja järjestäytymisestä läänien, kuntien tai muun alueen perusteella.

²²⁷ VP 1933. AK. HE 27/1933 vp, 1, 6, 12–13.

²²⁸ VP 1933. AK. PTK 15.12.1933, 1903, 1908; VP 1933. AK. PTK 19.12.1933, 2163.

²²⁹ Suomen Yhtyneitten Eläinsuojeluyhdistysten Keskusliitto 1931.

²³⁰ Metsästyslaki. AsK 146/1934, 36–37 §.

²³¹ Ylimaunu 2000, 311.

²³² Ilvesviita 2005, 169–170.

dissä sekä sanomalehdissä levittämällä niihin kirjoituksiaan. Se lähetti myös puhujia metsästysseurojen kokoontumisiin ympäri maata. Etenkin petoeläinten hävittämisen edistämiseksi käytettiin voimia. Metsästäjäliitto sai asiaansa ajetuksi näyttäen, että sillä oli paljon vaikutusvaltaa metsästysjulkisuudessa. Eläinsuojeluyhdistys oli sen sijaan pitänyt lakiehdotusta askeleena taaksepäin metsästettävien eläinten humanissa kohtelussa.²³³ Säädetty laki ei poikennut paljoakaan komiteanmietinnöstä esimerkiksi rautapyyntiä koskevien pykälien osalta, joten Eläinsuojeluyhdistyksellä ei ollut riittävästi vaikutusvaltaa.

Eläinten fyysisen kärsimyksen välttäminen oli metsästäystä uudistavien tahojen esillä pitämä asia, mutta peto- ja vahinkoeläinten pyynnissä kärsimyksen aiheuttamista ei pidetty niin pahana kuin riistan pyynnissä. Urheilumetsästäjät, jotka metsästivät kansan kotitarvemetsästyksestä poiketen ”harrastuksenaan”, ajoivat sivistykseksi kokemiaan arvoja metsästyksen. Hyödyllisiksi katsottuja eläimiä sai metsästää heidän mielestään ainoastaan siten, että eläimet eivät kärsisi esimerkiksi rautaan kiinni jääneinä. Sen sijaan vahingollisiksi luetut riistaa hävittäneet tai muuten haitalliset eläimet sai pyytää myös kärsimystä aiheuttavilla raudoilla ja myrkyillä, koska vahinkoeläinten hävittämisellä koettiin saavutettavan arvokkaampi tavoite eli riistaeläinten säilyminen.²³⁴ Metsästysjulkisuuden mielestä tarkoitus pyhitti keinot.

Lainsäädäntö on tyypillisesti ihmislähtöistä, eikä eläimiä ole otettu siinä huomioon. Metsästyslakia säädettäessä ihmisen oikeutta kalakantoihin pidettiin korkeammassa arvossa kuin hylkeiden kuolemaa ilman kärsimyksiä. Lainsäädännön on tarkoitus ohjata ihmisten toimintaa yhteiseksi hyväksi katsotun suuntaan, mikä tarkoitti kalasaaliiden hävittäjinä pidettyjen hylkeiden mahdollisimman tehokasta tappamista.²³⁵ Toisaalta ihmiset ovat vuosisatojen saatossa ymmärtäneet rautapyyntin normaaliksi tavaksi samoin kuin hylkeet haitallisiksi. Säädetty metsästyslaki säilytti

---

²³³ Ilvesviita 2005, 190–191, 203–204.

²³⁴ Ilvesviita 2005, 123–124, 163–164, 169–170.

²³⁵ ks. Wahlberg 2020, 338.

nämä yleisesti hyväksytyt näkemykset.²³⁶ Petojen määrää kontrolloitiin riistanhoidollisista syistä eli riistaa tai kaloja suojattiin, jotta ihminen voisi käyttää niitä omiin tarpeisiinsa.²³⁷

Ihmisten ja ihmisille hyödyllisten eläinten etujen puolustaminen sekä vahingollisiksi katsottuihin eläimiin kohdistuvan epäinhimillisyyden hyväksyminen olivat muodostuneet totutuiksi tavoiksi. Selkeimmin se näkyi karhun, suden ja ahman kohdalla, joista oli metsästyslaissa säädetty tapporaha,²³⁸ sekä hylkeistä, joista maksettiin tapporahaa erillisellä päätöksellä. Villieläinten ja luonnon käyttöä alettiin 1920- ja 1930-luvuilla säätelemään tarkemmin ja lakien noudattamista pyrittiin myös valvomaan paremmin. Osoituksia muutoksesta olivat luonnonsuojelua, metsästystä ja kalastusta valvovien virkamiesten määrittäminen lainsäädännössä sekä ylipäätään villin luonnon käytön tarkempi säätely laeilla.²³⁹ Riistan ja villin luonnon taloudellisen hyödyntämisen edelläkävijämaa Suomi ei kuitenkaan ollut. Esimerkiksi Yhdysvalloissa riistanvartijoita oli ollut jo 1850-luvulta lähtien, ja yhdysvaltalainen ympäristö- ja luonnontieteilijä Aldo Leopold teki riistanhoidosta jo 1930-luvulla tiedettä.²⁴⁰

4.2 Suuria saaliita ja sota-ajan tarvikepula 1934–1945

Uusi metsästyslaki astui voimaan heinäkuun ensimmäisenä päivänä 1934. Saimaannorpan asemaa laki ei muuttanut, vaan kaikki hylkeet saimaannorppa mukaan lukien sai tavattaessa tappaa.²⁴¹ Takaaladattavat kiväärit kehittyivät 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä. Ne olivat aiempia suustaladattavia aseita helpompia käyttää, ja ampumaetäisyyttä pystyttiin kasvattamaan, koska luodit olivat tehokkaita kaukaakin ammuttuna. Kiväärejä oli myös aiempaa helpommin saatavilla, koska sisällissodan ja suojeluskuntien järjestäytyneen toiminnan vuoksi aseille oli ollut jo pitkään enemmän kysyntää. Suojeluskunnat saivat aseita ja ampumatarvikkeita ennen

---

²³⁶ Tiedon ja ymmärryksen sosiaalinen rakentuminen ks. Berger & Luckmann 1966, 43–48; Ilvesviita 2005, 70.

²³⁷ Ilvesviita 2005, 139, 256.

²³⁸ Metsästyslaki. AsK 146/1934, 54 §.

²³⁹ Luonnonsuojelulaki. AsK 71/1923, 7 §, 26 §; Metsästyslaki. AsK 146/1934, 24 §.

²⁴⁰ Oelschlaeger 1991, 216; Gigliotti & Shroufe & Gurtin 2009, 75–80.

²⁴¹ Metsästyslaki. AsK 146/1934, 9 §, 64 §.

sisällissotaa ja sen aikana pääasiassa Saksasta. Sotilaskäyttöön tarkoitetut kiväärit olivat sopivia etenkin suurten eläinten ampumiseen. Kiväärien yleistyminen ja kehittyminen edesauttoivat hylkeenpyynnin yleistymistä ja saalismäärien kasvua Saimaalla 1920-luvulta alkaen.²⁴² Seuraavan vuosikymmenen suuret saalismäärät eivät aiheuttaneet romahdusta saimaannorppien määrässä, mutta metsästys ei silti ollut kannan koko huomioon ottaen kestävää norppien lukumäärän vähentyessä koko ajan.²⁴³ Pyyntipaine saimaannorppaan kohtaan pysyi vähintään 1900-luvun alun tasolla, mistä syystä kannan koko jatkoi laskuaan.

Saimaannorppasaaliit olivat 1930-luvun loppupuoliskon vuosina tilastohistorian suurimpia. Vuonna 1934 saalis oli vielä edellisvuosiin verrattuna tavanomainen, 13 aikuista norppaa ja 1 kuutti.²⁴⁴ Seuraavana vuonna norppasaalis oli Gottbergin mielestä huomiolle pantavan suuri, 20 aikuista ja 2 kuuttia.²⁴⁵ Tilastohistorian suurin saalis saatiin vuonna 1937, jolloin tapettiin 25 norppaa, 23 aikuista saimaannorppaa ja 2 kuuttia, joista 4 oli jäänyt pitkäsiimaan.²⁴⁶ Muina vuosina saaliit olivat tavanomaiset 11 vuonna 1936, 18 vuonna 1938 ja 13 vuonna 1939.²⁴⁷ Jokaisena vuonna eniten norppia saatiin Säämingistä eli Savonlinnan kaupungin ympäryskunnan alueelta. Ampuminen oli tavanomainen pyyntimenetelmä, mutta useat norpat jäivät myös kalanpyydyksiin.

Hyljetuotteiden tarve sota-aikana oli suurta ja traanin arvo oli korkea. Traania hyödynnettiin maaleissa ja nahkatuotteiden, kuten saappaiden ja hevosvaljaiden voitelussa. Hylkeestä saatavaa öljyä käytettiin myös hevosten kavioiden, lehmien utareiden ja ihmisten haavojen voiteluun.

---

²⁴² Kilkki & Marttinen 1984, 100–101; Klinge 1997, 501; Ylimaunu 2000, 281–282.

²⁴³ Rautiainen 1998, 25; Ylimaunu 2000, 65; Hyvärinen et al. 2004, 17.

²⁴⁴ Gunnar Gottberg, Sälångsten år 1934. Fiskeritidskrift för Finland no 8–9, 1935, 135–137.

²⁴⁵ Gunnar Gottberg, Sälångsten år 1935. Fiskeritidskrift för Finland no 8–9, 1936, 133–136.

²⁴⁶ Gunnar Gottberg, Sälångsten år 1937. Fiskeritidskrift för Finland no 11, 1938, 173–176.

²⁴⁷ Gunnar Gottberg, Sälångsten år 1936. Fiskeritidskrift för Finland no 10, 1937, 162–165; Gunnar Gottberg, Sälångsten år 1938. Fiskeritidskrift för Finland no 12, 1939, 170–172; Gunnar Gottberg, Sälångsten år 1939. Fiskeritidskrift för Finland no 8–9, 1940, 76–79.

Toisen maailmansodan aikana hylkeestä saatavat tuotteet olivat arvossaan, minkä vuoksi hylkeitä pyydettiin todennäköisesti tilastoissa näkyviä lukuja enemmän.²⁴⁸ Sotaa käynyt Suomi tarvitsi hylkeenrasvaa sekä armeijan että kotirintaman tarkoituksiin, minkä vuoksi se päätti tukea hylkeenpyyntiä esimerkiksi muuten säännösteltyä polttoainetta jakamalla.

Valtio tuki sota-aikana hylkeenpyyntiä antamalla pyytäjien käyttöön polttoainetta moottoriveneiden käyttöön.²⁴⁹ Valtioneuvosto päätti myös kerran sota-aikana korottaa hylkeentapporahoja. Tapporahaa sai vuodesta 1943 alkaen 150 markkaa, jos hylkeestä sai vähintään 20 kilogrammaa rasvaa. Pienemmistä hylkeistä sai 50 markan tapporahan. Tapporahaa maksettiin edelleen kaikista paitsi Petsamossa pyydetyistä hylkeistä.²⁵⁰ *Suomen Kalastuslehdessä* oltiin tyytyväisiä korotettuihin tapporahoihin. Uutisessa keuhuttiin hylkeenpyytäjien saamia etuuksia, kuten ylimääräisiä muona-annoksia ja polttoainetta veneisiin, jos pyytäjä myi saaliinsa valtion määräämälle ostajalle.²⁵¹

Sota-aikana 1939–1945 tarvikepula vaikutti valtion suhtautumiseen hylkeenpyyntiin. Hylkeestä saatavien tuotteiden, lähinnä rasvan ja nahan, myyntiä ja käyttöä säännösteltiin. Niiden tarkoituksena oli hylkeestä saatujen tuotteiden hintojen pitäminen kurissa määräämällä, että pyytäjä sai myydä hylkeen rasvan ja nahan ainoastaan valtion hyväksymälle taholle.²⁵² Saimaannorpan pyytäjiin säännöstelyllä tuskin on ollut kovinkaan suurta merkitystä, koska saalismäärät pysyivät sotavuosina edellisvuosien tasolla. Ainoastaan välirauhan aikana 1941 saalis nousi Saimaalla 23 norppaan, kun Laatokalla tapettiin samana vuonna ainoastaan yksi norppa.²⁵³ Syynä tähän oli, että talvisodan jälkeen suomalaisilla oli mahdollisuus hylkeenpyyntiin Laatokalla vasta, kun jatko-

---

²⁴⁸ Kilkki & Marttinen 1984, 102; Ylimaunu 2000, 127–129, 340; Hyvärinen et al. 2004, 114–115.

²⁴⁹ VP 1944. AK. Hallituksen kertomus 1943, 134; VP 1945. AK. Hallituksen kertomus 1944, 136.

²⁵⁰ Valtioneuvoston päätös 18.2.1943. AsK 165/1943.

²⁵¹ Suomen Kalastuslehti no 1, 1944, 19.

²⁵² Valtioneuvoston päätös 13.3.1941. AsK 189/1941; Kansanhuoltoministeriön päätös 23.1942. AsK 257/1942; Valtioneuvoston päätös 25.2.1943. AsK 184/1943.

²⁵³ Gunnar Gottberg, Sälångsten år 1940. Fiskeritidskrift för Finland no 6–7, 1941, 88–91; Gunnar Gottberg, Sälångsten år 1941. Fiskeritidskrift för Finland no 8–9, 1942, 101–103; Gunnar Gottberg, Sälångsten år 1942. Fiskeritidskrift för Finland no 4, 1943, 49–51; Gunnar Gottberg, Sälångsten år 1943. Fiskeritidskrift för Finland no 1, 1944, 5–7.

sodassa oli vallattu alueita takaisin. Ylimaunun mukaan saimaannorpan pyynnissä tapahtui sota-vuosina pientä nousua, mutta pyyntitilastojen perusteella sitä ei ole nähtävissä.²⁵⁴ Saaliit olivat sota-aikana 1930-luvun huippuvuosien kaltaisia.

Valtion tukema saimaannorpan pyytäminen oli tulossa päätökseen. Toisen maailmansodan aikaiset polttoaine- ja varustetuet hylkeenpyytäjille loppuivat. Hylkeentapporahoja maksettiin Saimaalla vielä pari vuotta toisen maailmansodan päättymisen jälkeen, mutta saimaannorpan näkökulmasta rauhallisemmat ajat olivat jo lähellä. Tapporahoja maksettiin vuosien 1939–1947 aikana yli sadasta saimaannorpasta. Se on valtava määrä, kun ottaa huomioon, että myöhemmin tehtyjen arvioiden mukaan saimaannorppia oli 1940-luvun loppupuolella enää noin 200 yksilöä.²⁵⁵ Tapporahojen maksamisen lopettaminen oli kuitenkin vasta ensimmäinen askel saimaannorpan säilyttämiselle osana Suomen luontoa.

4.3 Tapporahoista luopuminen

Valtioneuvosto oli vuoden 1943 päätöksellään korottanut hylkeentapporahoja. Pian sodan jälkeen vuonna 1947 se teki uuden päätöksen hylkeentapporahoista. Päätöksellä jatkettiin tapporahojen maksamista muista hylkeistä, mutta Saimaalla ei maksettu hylkeentapporahaa enää elokuun 15. päivästä vuonna 1947 lähtien.²⁵⁶ Päätöstä ei välttämättä aluksi pidetty saimaannorpan tapporahojen loppuna, vaan maksun keskeytyksenä, koska ne olivat olleet aikaisemminkin tauolla. Saimaannorppia tapettiin tilastojen mukaan 676 yksilöä vuosien 1892 ja 1947 välisenä aikana.²⁵⁷ Samana ajanjaksona saimaannorppien määrän arvellaan tippuneen 500–1000 yksilöstä kahteensataan norppaan vuonna 1948.²⁵⁸ Arviot norppien kannan koon tippumisesta on tehty vasta 1900-luvun ja 2000-luvun taitteessa, joten aikalaisten käytössä ne eivät ole olleet.

---

²⁵⁴ Ylimaunu 2000, 127.

²⁵⁵ Rautiainen 1998, 24–26; Hyvärinen et.al. 1999, 133; Hyvärinen et.al. 2004, 17.

²⁵⁶ Valtioneuvoston päätös 31.7.1947. AsK 612/1947.

²⁵⁷ Rautiainen 1998, 18–25.

²⁵⁸ Rautiainen 1998, 24–26; Hyvärinen et.al. 1999, 133; Hyvärinen et.al. 2004, 17.

Valtioneuvoston päätös ei sisältänyt perusteluja sille, miksi saimaannorppa päätettiin jättää tapporahojen ulkopuolelle. Perusteluja voisi löytyä maatalousministeriön ja valtioneuvoston pöytäkirjoista tai muusta arkistoaineistosta, mikä vaatisi jatkotutkimusta. Tämän tutkielman puitteissa niiden tarkastelu ei ole kuitenkaan mahdollista, koska lähdeaineiston määrä kasvaisi suureksi. Ministeriöiden ja valtioneuvoston toiminnassa syntyneestä materiaalista voisi löytää perusteluja myös aikaisemmin tässä tutkimuksessa tarkastelluille tapporahapäätöksille.

Tapporahojen maksamisen lopettaminen tai keskeyttäminen ei siis kuitenkaan tarkoittanut saimaannorpan rauhoittamista. Valtioneuvosto oli asettanut 1947 komitean metsästyslain uudistamiseksi. Komitea ehdotti kaksi vuotta myöhemmin valmistuneessa mietinnössään, että kaikkia hylkeitä saisi metsästää koko vuoden ajan myös muulla kuin oman metsästysoikeuden piiriin kuuluvalla alueella.²⁵⁹ Saimaannorpan osalta komitean ehdotus uudeksi metsästyslaiksi ei poikennut voimassa olleesta vuoden 1934 metsästyslaista. Hylkeenpyynnissä saisi komitean ehdotuksen mukaan edelleen käyttää rautoja, kunhan ne sijoitetaan pinnan alle. Koukun käyttö oli kielletty samoin kuin aiemminkin.²⁶⁰ Komitea ei mietinnössään perustellut suhtautumistaan mihinkään hylkeisiin, joten lakiehdotuksesta voi päätellä sen pitäneen hylkeitä haitallisina. Se ei nähnyt tarvetta muuttaa voimassa olleita hylkeenpyyntiin liittyneitä säädöksiä.

Metsästyslakikomitean mielestä hylkeiden pyynti täytyi edelleen pitää tehokkaana. Sen mielestä kaikki hylkeet tulisi pitää lainsuojattomina, eikä pyyntimenetelmiin ollut tarvetta tehdä muutoksia. Vain kaksi vuotta aikaisemmin saimaannorpan tapporahat päätettiin lopettaa tai laittaa tauolle, mikä kertoo siitä, ettei lajin hävittämiseen haluttu aikaisempien vuosien tapaan kannustaa valtion voimin. Muiden hylkeiden tapporahoja kuitenkin korotettiin pyyntimotivaation nostamiseksi 1953, mutta pian rauhoitettava saimaannorppa jäi vuoden 1947 tapaan palkkion ulkopuolelle.²⁶¹ Pirjo Ilvesviita on todennut, että petojen asemasta käyty keskustelu oli luonnonsuoje-

---

²⁵⁹ Komiteamietintö (Kom.miet.) 1949:37, 1, 50, 53.

²⁶⁰ Kom.miet. 1949:37, 65–66.

²⁶¹ Valtioneuvoston päätös 19.2.1953. AsK 105/1953; Tapporahan nostamisella haluttiin korvata traanista ja nahasta saatavan hinnan laskua hylkeenpyytäjien motivoimiseksi, ks. Ylimaunu 2000, 130.

lijoiden ja metsästäjien välistä argumentaatiokamppailua 1920–1960-luvuilla. Petojen osalta kiisteltiin siitä, oliko niillä oikeutta elää suomalaisessa luonnossa. Tieteellisissä tutkimuksissa saatu tieto eläinten tuottamasta taloudellisesti mitattavissa olevasta vahingosta oli kasvanut. Se asetti petojen hävittämisen tai merkittävän vähentämisen kyseenalaiseksi ensimmäistä kertaa historiassa. Lajien suojeleminen täydelliseltä hävittämiseltä katsottiin olevan sivistysmaiden velvollisuus, ei lajin hävittäminen ihmisen edun turvaamiseksi.²⁶²

Saimaannorpan rauhoittaminen ei noussut politiikassa esiin 1940-luvun lopulla. Kukaan ei eduskunnassa esittänyt lajin rauhoittamista, eikä tapporahojen maksun lopettaminen Saimaalla aiheuttanut kritiikkiä. Toisen maailmansodan jälkeen perustetun Yhdistyneitten kansakuntien eli YK:n johdolla järjestettiin kansainvälinen luonnonsuojelukonferenssi vuonna 1948, mikä tarkoitti luonnonsuojelun huomioimista korkealla poliittisella tasolla. Konferenssin pohjalta perustettiin Maailman luonnonsuojeluliitto (IUPN, nyk. IUCN), jonka suojelutoimet keskittyivät aluksi kansallispuistoihin ja vuodesta 1950 alkaen myös yksittäisten lajien suojeluun. Suomi oli valtiona ja vuonna 1938 perustettu Suomen Luonnonsuojeluyhdistys kansalaisjärjestönä mukana konferenssin päätösten pohjalta organisoidussa kansainvälisessä luonnonsuojelutyössä.²⁶³

Suomen Luonnonsuojeluyhdistys oli koottu tieteellisistä seuroista, joihin kuului esimerkiksi *Societas pro Fauna et Flora Fennica*. Yhdistyksen jäsenet olivat alkuvuosina luonnontieteilijöitä Suomen akateemisen maailman huipulta, mutta tarkoituksena oli saada mukaan kaikki kansalaispiirit ympäri Suomen. Yhdistyksen toiminta keskittyi vuoteen 1953 saakka passiiviseen alkuperäisen luonnon, yksittäisten kohteiden ja tiettyjen lajien suojelun edistämiseen. Kansallisen kulttuuriperinnön säilyttäminen, luonnon esteettiset arvot ja tieteellisen tutkimuksen tekeminen alkuperäisenkaltaisessa luonnossa motivoivat yhdistystä. Se pyrki vaikuttamaan esimerkiksi kansallispuistojen, suojelualueiden ja koskien suojelemiseen vaikuttamalla ihmisiin tavallisista kansalaisista poliittisiin päättäjiin. Yhdistys oli pystynyt kasvattamaan jäsenmääräänsä, mikä nosti vähitellen sen vaikutusvaltaa.²⁶⁴

---

²⁶² Ilvesviita 2005, 236; Pohja-Mykrä 2014, 35.

²⁶³ Borg 2008b, 125–127; Telkänranta & Simola & Ajomaa 2008, 244, 250–252.

²⁶⁴ Järvikoski 1991, 166–167; Pekurinen 1997, 155, 161–165; Telkänranta & Simola & Ajomaa 2008, 40–41.

Vaikutustyö ja jäsenmäärän kasvu eivät ainakaan haitanneet saimaannorpan tunnetummaksi tekemistä, vaikka yhdistys ei ilmeisesti aktiivisesti vaikuttanut saimaannorpan suojeluun vielä 1950-luvun alussa.²⁶⁵ Luonnonsuojelutahojen järjestäytyminen sekä luonnonsuojelun huomioiminen YK:n tasolla loivat kuitenkin alustaa suojelutyölle Suomessa. Saimaannorppapolitiikan käänös kohti lajin rauhoittamista oli melko nopea, mutta mitään selkeää suunnanmuutoksen hetkeä ei tässä tutkimuksessa käytössä olleiden lähteiden perusteella ole nähtävissä.

Saimaannorpan jättäminen tapporahojen ulkopuolelle ei johtunut todennäköisesti taloudellisista syistä, vaikka Suomi oli sodan jälkeisinä vuosina taloudellisesti vaikeassa tilanteessa. Valtio joutui esimerkiksi ottamaan kansalaisilta pakkolainaa ja sääntelemään tuotteiden myyntiä.²⁶⁶ Saimaannorppien tapporahat olivat jo sota-aikanakin olleet vain pieni osa kaikista hylkeentapporahoista, joten valtio ei ne lopettamalla paljon varojaan säästänyt. Sotien jälkeisenä pula-aikana ja jälleenrakennuksen vuosina ympäristökysymyksistä ei Suomessa välitetty, sillä luonnonsuojeluun ei ollut taloudellisesti varaa. Saimaannorpan tapporahojen lopettamisella ja myöhemmällä lajin rauhoituksella toteutettiin ainakin pieni osa häviämisen partaalla olevien eläinten säilyttämiseksi. Sotien jälkeen luonnonsuojelijat painottivat, että sivistysvaltio ei voi hävittää luontoa tai sen osia kokonaan.²⁶⁷

Käyttämäni lähdeaineiston perusteella ei voi tehdä tulkintaa saimaannorpan tapporahojen maksun lopettamiseen johtaneista syistä. Mahdollista on, että aikalaiset huomasivat lajin kannan koon supistuneen, eivätkä siksi halunneet enää kannustaa hylkeenpyyntiin Saimaalla. Toisaalta tapporahojen maksamisen lopettaminen Saimaalla ei saattanut näyttää aikalaisten silmissä lopulliselta päätökseltä, koska olihan saimaannorppa ollut 1920-luvullakin tapporahojen ulkopuolella, vaikka muualla hylkeentapporahaa maksettiinkin.

---

²⁶⁵ Jaakkola & Vuorisalo & Peltonen 2018, 68.

²⁶⁶ Haataja 1987, 816–817.

²⁶⁷ Järvikoski 1991, 165–167.

4.4 Saimaannorpan rauhoittaminen

Luonnonsuojelun yleistyminen ja saimaannorppien määrän romahtaminen vaikuttivat varmasti siihen, ettei lajia enää yleisesti pidetty yhtä haitallisena kalastukselle. Taloudellinen kasvu ja teollistuminen vaikuttivat myös siihen, ettei eläimiä vastaan tarvinnut taistella ravinnosta. Oscar Nordqvist oli jo vuonna 1899 huomannut saimaannorpan poikkeavan lajina muista hylkeistä ja kuusi vuotta myöhemmin J. A. Palmén oli vedonnut lajin säilyttämiseksi sen erikoisuuteen vedoten. Palménin ja hänen jälkeensä saimaannorpan suojelua esittäneiden näkemykset jäivät pitkään lajin haitallisuutta korostavien mielipiteiden varjoon, mutta 1950-luvulle tultaessa lajin rauhoittaminen nousi esille maa- ja metsätalousministeriössä. Vuosikymmenet kalastajien eduksi toiminut ministeriö alkoi nyt kuunnella saimaannorpan rauhoittamista koskevia mielipiteitä. Saimaannorppapolitiikassa tämä oli merkittävä muutos. Metsästyslain 22 §:n nojalla pystyi asetuksella säätämään eläimen rauhoituksesta, ja juuri maa- ja metsätalousministeriö oli taho, joka pystyi tällaisen asetuksen valtioneuvostolle esittelemään.²⁶⁸

Saimaannorpan rauhoittamisen tarpeesta ei tehty selvitystä, vaan maa- ja metsätalousministeriö sai erilaisia yhteydenottoja lajin rauhoittamiseen liittyen. Rauhoituksen puolesta puhuneiden joukossa oli esimerkiksi Mikkelin seudulla toimineen riistanhoitoyhdistyksen puheenjohtaja Olavi Pylkkänen. Hän oli selvittänyt alueen kalastajien ja norppia pyytäneiden ihmisten mielipiteitä tullessaan siihen tulokseen, että saimaannorppa kannatti rauhoittaa. Ministeriössä toiminut asiantuntija professori Göran Bergman oli toiminut lajin rauhoittamiseksi vuodesta 1952 lähtien.²⁶⁹ Bergman oli Suomen johtavia luonnontieteilijöitä, joka oli merkittävässä roolissa esimerkiksi merikotkan suojelussa.²⁷⁰ Bergman oli tehnyt lukuisia tutkimuksia linnuista sekä ollut toimittajana luonnonsuojeluyhdistyksen vuosikirjoissa.²⁷¹ Hän oli aktiivinen toimija myös luonnonsuojeluyhdistyksessä.²⁷² Bergman oli tutkinut etenkin lintuja, mutta myös hylkeitä. Rauhoittamista pohdittaessa

---

²⁶⁸ Metsästyslaki. AsK 146/1934, 22 §.

²⁶⁹ Becker & Sipilä 1984, 119–120.

²⁷⁰ Räsänen 2021, 276.

²⁷¹ esim. Bergman, Göran 1950, Zur Zugphysiologie der Drosseln, Societas scientiarum Fennica: Commentationes biologicae, X (16); Olsoni, Börje & Bergman, Göran 1949–1951, Naturskyddsforeningens i Finland årsbok 8–10. Helsingfors.

²⁷² Borg 2008a, 132–133.

ei ollut edes tarkkaa tietoa saimaannorppien kannan koosta, mutta kannan koko arvioitiin myöhemmän tiedon valossa todellista pienemmäksi, mikä ei ainakaan haitannut suojelupyrkimyksiä.²⁷³

Tutkijat ja paikalliset ihmiset vaikuttivat myönteisesti saimaannorpan rauhoittamiseen, mutta Suomen luonnonsuojeluyhdistyksen ei tiedetä vaikuttaneen saimaannorpan rauhoituspäätökseen millään tavalla.²⁷⁴ Luonnonsuojeluyhdistys keskittyi tuohon aikaan edelleen luonnonmuistomerkkien sekä suojelualueiden perustamiseen. Saimaannorpasta tuli kuitenkin vuonna 1976 Suomen luonnonsuojeluliitoksi muuttuneen järjestön keulahahmo, kun liitto otti tunnukseseen taiteilija Erik Bruunin suunnitteleman saimaannorppalagon.²⁷⁵

Saimaan alueen kalastajien ja entisten saimaannorpan pyytäjien mielipiteiden kysyminen kertoo siitä, että lajin rauhoittamiselle haluttiin riittävän laaja kannatus. Mari Pohja-Mykrä toteaa, että sillä on merkitystä, ” [--] kuka omistaa oikean tiedon [--]” jonkin lajin kannan koosta.²⁷⁶ Hänen mukaansa esimerkiksi suden metsästystä kannattavat ovat tehneet omia laskentojaan kannan koosta, koska eivät luota viranomaisten tekemiin ja käyttämiin laskentoihin.²⁷⁷ Saimaannorpan rauhoittamiseksi haluttiin ilmiselvästi paikallisten kalastajien sekä norpan pyytäjien tuki ja hyväksyntä.

Maatalousministeri esitteli maaliskuussa 1955 asetuksen Saimaan hylkeen ja supikoiran rauhoittamisesta, jolla saimaannorppa rauhoitettiin toistaiseksi. Maatalousministerinä oli tuolloin maa-
laisliiton Viljami Kalliokoski.²⁷⁸ Asetus on eduskunnan säätämää lakia täydentävä säädös, joka

---

²⁷³ Becker & Sipilä 1984, 119–120; Jaakkola & Vuorisalo & Peltonen 2018, 24.

²⁷⁴ Jaakkola & Vuorisalo & Peltonen 2018, 68.

²⁷⁵ Borg 2008a, 132–136; Telkänranta & Simola & Ajomaa 2008, 269.

²⁷⁶ Pohja-Mykrä 2014, 40.

²⁷⁷ Nykyään tiedetään, että rauhoittamisen yleinen hyväksyminen on omiaan vähentämään salametsästystä, koska metsästäjille on tärkeää kokea toimivansa hyväksytyllä tavalla omassa yhteisössään. Pohja-Mykrä & Kurki 2014, 768; Pohja-Mykrä 2014, 40.

²⁷⁸ Asetus Saimaan hylkeen ja supikoiran rauhoittamisesta 4.3.1955. AsK 110/1955; hallitus ja ministerit ks. Valtioneuvosto 2023.

voidaan antaa lain nojalla. Saimaannorpan rauhoitus asetuksella tehtiin metsästyslain 22 §:n nojalla, joka kuului seuraavasti:

Jos kokemus osoittaa, että 17 ja 18 §:ssä säädettyjä rauhoitusaikoja pitäisi joko koko maassa tai jossakin sen osassa pidentää tai lyhentää tahi jokin niissä mainittu riistalaji määräytyksi ajaksi tai toistaiseksi kokonaan rauhoittaa, säädettäköön siitä asetuksella. Sama olkoon laki sellaisen riistan rauhoittamisesta, jota ei ole sanotuissa pykälissä mainittu.²⁷⁹

Hylkeistä säädettiin voimassa olleen vuoden 1934 metsästyslain 9 §:ssä, jonka mukaan ne sai tavattaessa tappaa milloin tahansa. Pykälä koski kirjoitusmuodoltaan edelleen kaikkia hylkeitä, mutta saimaannorppa rauhoitettiin lain 22 §:n nojalla. Metsästyslain 17 ja 18 §:ssä lueteltiin rauhoitusajat riistalinnuille, hirvieläimille sekä jänikselle ja oravalle.²⁸⁰ Saimaannorpan rauhoitukseen riitti, että lajin nähtiin tai koettiin olevan rauhoituksen tarpeessa. Samoin kuin saimaannorpan tapporahojen lopettamiseen johtaneen päätöksen kohdalla, rauhoittamisesta säätäneen asetuksen perustelut voisi löytyä maatalousministeriön ja valtioneuvoston arkistoista. Vaatisi jatkotutkimusta selvittää, minkälaisen asiakirjojen perusteella ja miten maatalousministeri Kallio-koski päätyi esittelemään asetuksen lajin rauhoittamisesta.

Saimaannorpan rauhoittamisesta säätänyt asetus johti metsästyslain hylkeitä koskevan säädöksen muuttamiseen vielä 1955. Hallitus esitti muutaman muun metsästyslain pykälän muutoksen ohella 9 §:n muuttamista siten, että sattumalta saisi hylkeistä tappaa enää merialueella tavatun yksilön.²⁸¹ Tältä osin hallituksen esitys ei aiheuttanut täysistunnoissa keskustelua. Eduskunta hyväksyi lakimuutoksen hylkeitä koskevan 9 §:n hallituksen esityksen mukaisena.²⁸² Yksinkertaisella pienellä lakimuutoksella saimaannorppa poistettiin lopullisesti vahingollisten eläinten listalta.

---

²⁷⁹ Metsästyslaki. 146/1934, 22 §.

²⁸⁰ Metsästyslaki. 146/1934, 9 §, 17–18 §.

²⁸¹ VP 1955. AK. HE 96/1955 vp, 2.

²⁸² VP 1955. AK. EV HE 96/1955 vp, 7.12.1955.

Yksityiskohtana on vielä mainittava, että saimaannorpan rauhoituksesta säädettiin asetuksella vielä uudelleen. Vuonna 1960 maalaisliittolainen maatalousministeri Toivo Antila esitteli ja tasavallan presidentti Urho Kekkonen allekirjoitti asetuksen Saimaan hylkeen rauhoittamisesta. Ainoana muutoksena reilu viisi vuotta aiemmin annettuun asetukseen oli supikoiran rauhoittamisen peruminen, joten saimaannorpan rauhoitukseen uusi asetus ei tehnyt mitään muutosta.²⁸³

Erityisen saimaannorpan rauhoituksesta tekee se, että hylkeet luettiin kuuluvan petoeläimiin, joita pidettiin edelleen taloudellisesti haitallisina ja vahingollisina. Tyypillisesti petoeläimet erotettiin riistaeläimistä, joita pidettiin taloudellisesti arvokkaina ja pedoilta suojeltavina.²⁸⁴ Suurista petonisäkkäistä saimaannorppa oli ensimmäinen, joka rauhoitettiin Suomessa.²⁸⁵ Aiemmin vahingollisina ja hävitettävänä pidetyistä lajeista oli ennen saimaannorppaa rauhoitettu vain petolintuja. Asenne niitä kohtaan oli lieventynyt, koska niiden ei koettu olevan haitallisia vähäisen määrän tai elintapojensa perusteella.²⁸⁶ Eläinten suojeluun Suomessa vaikutti suojeluaatteen lisäksi siis ekologistiedon leviäminen, mikä tarkoitti aiemmin haitalliseksi luokitellun lajin toteamista hyödylliseksi luonnon kokonaisuuden tai esimerkiksi maanviljelyn kannalta.²⁸⁷

Tiedotusvälineillä sekä niiden luonnosta ja eläimistä välittämällä kuvalla on merkitystä ihmisten suhtautumiseen ja mielikuvien muodostamiseen. Saimaannorpasta oli tehty 1800-luvun lopulta alkaen lehdistön avulla tunnettu, ainoastaan Suomessa esiintyvä laji, mikä saattoi osaltaan vaikuttaa lajin suojeluun. Palménin esitelmä *Luonnon ystävässä* vuonna 1905 nosti selkeästi esiin saimaannorpan ainutlaatuisuuden, mutta samaa voi sanoa *Suomen Kalastuslehden* ja *Fiskeritidskrift för Finlandin* kirjoituksista. Näissä kalastajien etua ajaneissa lehdissä mainittiin aika-ajoin saimaannorpan erityinen asema, vaikka lehdet laajassa kuvassa kannattivatkin tapporahojen maksamista ja saimaannorpan pyyntiä.

---

²⁸³ Asetus Saimaan hylkeen rauhoittamisesta 16.12.1960. AsK 489/1960; hallitus ja ministerit ks. Valtioneuvosto 2023.

²⁸⁴ Ilvesviita 2005, 73–74.

²⁸⁵ Pohja-Mykrä 2014, 35.

²⁸⁶ Vuorisalo & Oksanen 2020, 39; Räsänen 2021, 276, 283.

²⁸⁷ Pohja-Mykrä 2014, 35.

Saimaannorppaa voi pitää suomalaisena kulttuurisena ilmiönä, koska laji esiintyy ainoastaan Suomessa. Erityisen suhteen syntyminen tiettyä lajia kohtaan johtaa usein siihen kohdistuvaan sympatiaan, kuten esimerkiksi isopandojen kohdalla on käynyt.²⁸⁸ Isopandasta tehtiin Maailman luonnonsäätiö WWF:n symbolieläin, joten se on saimaannorpan tavoin antanut kasvonsa luonnonsuojelulle.

Petoeläimiin suhtautuminen oli yleisesti lieventynyt metsästysjulkisuudessa 1950-luvulle tultaessa. Aiemmin metsästäjät olivat puhuneet petojen hävittämisestä, mutta viimeistään 1940-luvun loppupuolella puheissa esiintyi hävittämispuheen sijaan petokantojen kurissapito. Metsästysjulkisuus halusi pitää asiantuntijaroolinsa petoihin liittyen, mutta kiinnostus petoeläimiä kohtaan oli entistä suurempaa myös muualla, kuten luonnonsuojelujulkisuudessa. Ilvesviidan mukaan metsästysjulkisuuden ulkopuolisten tahojen kiinnostus eläimiä kohtaan näyttäytyi etenkin taloudellisesti pientä hyötyä tai haittaa aiheuttaneiden lajien kohdalla.²⁸⁹

Saimaannorpan osalta keskustelu oli johtanut 1950-luvulla siihen, että lajia ei pidetty enää kalastukselle haitallisena. Maa- ja metsätalousministeriössä asiantuntijana saimaannorpan rauhoittamista puuhannut professori Göran Bergman muisteli myöhemmin, että 1950-luvun alussa saimaannorppakannan kooksi arvioitiin 60–80 yksilöä. Hänen mielestään oli onni, että kannan koko arvioitiin todellista pienemmäksi.²⁹⁰ Saimaannorpasta tuli Itämeren alueen ensimmäinen rauhoitettu hyljelaji.²⁹¹ Saimaannorppa lajina oli taloudellisesti laskettuna riittävän mitätön suojeltavaksi. Lajista ei ollut merkittävää taloudellista haittaa tai hyötyä. Sen sijaan suomalaiset päättäjät huomasivat, että saimaannorppaa voi suojella ainoastaan Suomessa. Lajin rauhoittamiselle oli saatu laaja tuki, kun huomioidaan, että siitä maksettiin tapporahaa vielä vuonna 1947 eli kahdeksan vuotta ennen rauhoittamista. Saimaannorpan rauhoittaminen vuonna 1955 oli alkusysäys ainoan vain Suomessa esiintyvän lajin säilyttämiseksi osana luontoamme.

---

²⁸⁸ Ilvesviita 2005, 87.

²⁸⁹ Ilvesviita 2005, 238, 257.

²⁹⁰ Becker & Sipilä 1984, 119–120.

²⁹¹ Ylimaunu 2000, 131, 134.

5 Johtopäätökset

Saimaannorpan rauhoituspäätös ei päättänyt poliittista keskustelua lajin haitallisuudesta. Eduskunnassa pyrittiin vetoamaan saimaannorpan täysrauhituksen purkamisen puolesta vielä 1960-luvulla. Kaksi sosialidemokraattien kansanedustajaa Mikkelin läänin vaalipiiristä teki toivomusaloitteen ”Saimaan hylkeen rauhoitusajan rajoittamisesta.” Aloitteen tekijät olivat huolissaan Säämingin pienviljelijöille tärkeän kalastuksen kokemista vahingoista. He toivoivat hallituksen selvittävän saimaannorpan aiheuttamien taloudellisten menetysten korvaamista ja lajin rauhoitusajan rajoittamista.²⁹²

Laki- ja talousvaliokunta kuuli aloitetta käsitellessään asiantuntijoina Heikki Suomusta maatalousministeriöstä, Teppo Lampiota Metsästäjien keskusjärjestöstä sekä Gösta Bergmania Suomen Kalastusyhdistyksestä. Lisäksi Mikkelin läänin maanviljelysseuran toiminnanjohtaja Lauri Tolonen antoi asiasta kirjallisen lausunnon. Valiokunta tuli pohtiessaan siihen tulokseen, että saimaannorppa on

[--] liiallisesti lisääntynyt ja osoittautunut vahingolliseksi [--] että hallituksen olisi kiinnitettävä huomiota Saimaan hylkeen kalastukselle aiheuttamiin vahinkoihin ja ryhdyttävä asian vaatimiin toimenpiteisiin.²⁹³

Eduskunta hyväksyi valiokunnan mietinnön sellaisenaan, joten valtioneuvoston oli otettava asiaan kantaa.²⁹⁴ Valtioneuvosto päätti, että toive saimaannorpan kalastukselle aiheuttamien vahinkojen huomioimiseen valtion suunnalta ei aiheuttanut toimenpiteitä.²⁹⁵ Tätä valtioneuvoston tekemää kannanottoa voi pitää saimaannorpan rauhoittamisen lopullisena päätepisteenä, jonka jälkeen eduskunnassa poliittinen keskustelu saimaannorpan ympärillä on liittynyt lajin suojeluun ja kalastajien kokemien vahinkojen korvaamiseen. Vuoden 1965 jälkeen valtiopäiväasiakirjoissa

---

²⁹² VP 1962. AK. Toivomusaloite no 395; Eduskunta 2023.

²⁹³ VP 1963. AK. LtVM no 14.

²⁹⁴ VP 1963. AK. PTK 5.6.1963, 1205.

²⁹⁵ VP 1965. AK. Hallituksen kertomus 1964, 61–61.

ei esiinny vaatimuksia saimaannorpan rauhoittamisen rajoittamiseksi tai kumoamiseksi. Saimaannorppa otettiin erittäin uhanalaiseksi luokiteltuna ensimmäisenä suomalaisena eläinlajina maailman uhanalaisten eläinten punaiseen kirjaan vuonna 1966.²⁹⁶

Täysin rauhassa metsästykseltä saimaannorppa ei vielääkään ollut. Saimaannorpan ampumiseen annettiin vielä rauhoittamisen jälkeen poikkeuslupia,²⁹⁷ mutta valtion korkeimpien poliittisten päättäjien taholta ei tehty aloitteita saimaannorpan rauhoittamisen perumiseksi. Rauhoittamisen jälkeen norppia tapettiin vielä jonkin verran salaa. Salametsästyksen ei tiedetä olleen laajamittaista.²⁹⁸

***

Saimaannorppaan suhtautumista 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla hallitsi institutionaalinen käsitys siitä, että kaikista hylkeistä oli haittaa ihmiselle, esiintyi niitä kuinka vähän tahansa.²⁹⁹ Norpan pyynti ei ollut merkityksellistä Saimaalla historiallisena aikana. Saimaannorpan pyydystämisestä tuli tavoitellumpaa vasta Kalastusyhdistyksen aloittaessa tapporahojen maksamisen vuonna 1892. Laji joutui muiden hyljelajien sijaiskärsijäksi, kun siitä tuli aluksi Suomen hyljelajeista ainoa, josta maksettiin tapporahoja kokeilumielessä. Kalastusyhdistys halusi kannustaa hylkeenpyyntiin Saimaalla, koska se oli huomannut hylkeenpyyntikulttuurin puuttumisen siellä.

Hylkeiden pyynnin tehostamista perusteltiin kalastuksen kokemilla vahingoilla. Saimaalla kalastus ei ollut merkittävä elinkeino, mutta Kalastusyhdistyksen kiivaan kampanjoinnin takia saimaannorppa saatiin näyttämään hävitettävältä vahinkoeläimeltä. Kalastusyhdistys onnistui kampanjassaan niin hyvin, että Suomen korkeimman tason poliittiset päättäjätkin hyväksyivät ja jopa kannustivat hylkeen hävittämiseen tai ainakin määrän pitämiseen kurissa myös Saimaalla.

---

²⁹⁶ Hyvärinen et al. 2004, 110; Jaakkola & Vuorisalo & Peltonen 2018, 24.

²⁹⁷ Becker & Sipilä 1984, 120.

²⁹⁸ Becker 1984, 109–110; Hyvärinen et al. 2004, 115.

²⁹⁹ Institutionaalinen käsitys eläimen ja ihmisen välisestä suhteesta, ks. Vuorisalo & Oksanen 2020, 25.

Valtio aloitti tapporahojen maksamisen saimaannorpasta vuonna 1909, mikä antoi korkeimman tason auktoriteetin hyväksynnän saimaannorpan pyynnille. Saimaan rantojen asukkaat eivät välttämättä ajatelleet saaneensa valtion hyväksynnän norpan pyynnille, vaan laittoivat ainoastaan merkille uuden keinon rahan ansaitsemiseen. Tavallinen kalastusta sivutoimena harjoittanut pienviljelijä tuskin ajatteli minkään eläinlajin pyynnin oikeutusta 1900-luvun alussa. Hän todennäköisesti piti hylkeitä kilpailijana ja uhkana sekä ajatteli hylkeentapporahoja vain mahdollisuutena lisätienestin ansaitsemiseksi.

Perustelut hylkeiden pyynnin tehostamiseksi haettiin näennäisesti tieteelliseltä pohjalta. Lähinnä Kalastusyhdistys oli tehnyt laskelmia hylkeiden kalakannoille ja kalanpyydyksille aiheuttamista tuhoista. Pyydystuhojen osalta laskelmat saattoivatkin pitää paikkansa, mutta kalasaaliissa koettut menetykset eivät lähteiden mukaan perustuneet tarkalle tieteelliselle tiedolle. Tältä osin voisi väittää, että perustelut hyljesodalle ja tapporahoille nousivat kalastuksen etujärjestöjen ja yksittäisten hyljepolitiikkaan vaikuttaneiden henkilöiden omista ajatuksista tai kokemuksista. Käsitys saimaannorpan haitallisuudesta oli suurelta osin kalastuselinkeinonharjoittajien ja sen etujärjestöjen tarkoituksella rakentamaa. Monet ihmiset pitivät saimaannorppaa aidosti kalasaaliista kilpailevana lajina ja vihasivat sitä siksi. Ihmiset, joille kalastus, Saimaa ja saimaannorppa olivat kaukaisia eivät taas kyseenalaistaneet lajin haittaeläinstatusa ollenkaan.

Saimaannorpan ja yleisemminkin villin luonnon suojelua ajaneiden henkilöiden perustelut nojasivat moraaliin, sivistyneeksi pidettyyn luonnonsuojeluun sekä luonnon säilyttämiseen. Saimaannorpan suojelua vaatineet vetosivat siihen, ettei sivistynyt valtio voi hävittää jotain osaa luonnosta kokonaan. He ymmärsivät saimaannorpan ainutlaatuisuuden jo aivan 1900-luvun alussa vedoten suomalaisten velvollisuuteen säilyttää laji. Suojelun puolesta puhuneet vetosivat jo 1920-luvulla saimaannorppien mitättömään merkitykseen kalakantojen hävittäjänä, koska lajin yksilöiden määrä oli jo siihen mennessä pienentynyt. Perustelu ei kuitenkaan johtanut silloin vielä mihinkään, vaan hylkeenpyyntiä kannattaneet pitivät saimaannorppaa edelleen liian yleisenä ja saivat näkemykselleen valtion tuen.

Saimaannorppapolitiikassa lajiin suhtauduttiin 1940-luvun loppuun asti negatiivisesti, vaikka suojeluvaatimukset toisinaan nousivat esille. A. K. Cajanderin virkamieshallituksen esitys luonnonsuojelulaiksi vuonna 1922 sisälsi ensimmäisen lainsäädännön muuttamiseen pyrkineen askeleen kohti saimaannorpan suojelua. Esityksessä hallitus halusi poistaa saimaannorpan haittaeläinten listalta. Eduskunnan valiokunnissa esitystä muutettiin kuitenkin siten, että kaikki hylkeet pysyivät lainsäädännössä haitallisiksi määriteltynä.

Saimaannorppien määrä oli tippunut 1940-luvun loppuun mennessä niin paljon, ettei lajia pidetty enää haittana tai uhkana kalastukselle. Talouden kasvaessa ja yhteiskunnan teollistuessa ihmiset olivat myös yhä vähemmän riippuvaisia kalastuksesta. Luonnonsuojelun yleistyminen toisen maailmansodan kauhujen jälkeen saattoi niin ikään olla syynä eläimiin suhtautumisen muuttumisessa. Joka tapauksessa maa- ja metsätalousministeriö sai 1950-luvun alussa yhteydenottoja saimaannorpan rauhoittamiseen liittyen. Ministeriö ei teettänyt rauhoittamisen tarpeesta selvitystä, vaan päätyi rauhoittamaan lajin yksittäisten tutkijoiden ja paikallisten ihmisten suositusten perusteella.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on ollut luoda kuva ihmisten suhtautumisesta eläinlajiin, joten eläimen osuutta lähdeaineiston syntymisessä ja tulkitsemisessa ei ole voinut sivuuttaa. Saimaannorpan ihmisten omaisuudelle tekemistä vahingoista löytyi lähdeaineistossa tarkkoja kuvauksia, mikä kertoo läheisestä suhteesta samassa elinpiirissä eläneiden ihmisen ja norpan välillä. Ihminen ja norppa kävivät samoilla kala-apajilla haitaten toinen toistensa tekemisiä. Teknisen kehittyneisyytensä ansiosta ihminen pääsi niskan päälle kamppailussa, mutta hylkeenpyytäjien ja kalastajien kovasta yrittämisestä huolimatta saimaannorppa selviytyi lajina täydelliseltä hävittämiseltä.

Lähdeaineiston tulkinnassa olen pyrkinyt huomioimaan saimaannorpan aseman ja samalla tekemään lähdeaineistosta objektiivisia tulkintoja. Omasta saimaannorppaa puolustavasta asenteestani tuli pyrkiä irrottautumaan, jotta välttyisin korostamasta norpan varhaisten suojelijoiden merkitystä tai sen hävittämistä kannattaneiden – nykypäivän näkökulmasta katsottuna – eläinvi-

hamielisiäkin kirjoituksia. Pyrkimyksenäni oli esittää lähdeaineiston kiihkeätkin näkökulmat norpan hävittämisen tai säilyttämisen puolesta mahdollisimman peittelemättömästi. Lähteiden tulokinnassa ei ole voinut esimerkiksi jättää jotain nykypäivän luonnonsuojelun näkökulmasta moraalisesti kyseenalaista pois siksi, että se saattaisi häiritä lukijaa. Sekä hyljesotaa kiihkeästi kannustaneiden että eläinten suojelua ajaneiden mielipiteet on esitelty tutkimuksessa, jotta molempien ryhmien äänet tulisivat esille.

Saimaannorppapolitiikka vaatii jatkotutkimusta. Senaatin, valtioneuvoston ja ministeriöiden pöytäkirjoja sekä muuta arkistoaineistoa tutkimalla voisi saada lisää tietoa siitä, miten tapporaha- ja rauhoituspäätöksiä perusteltiin. Läänien ja kuntien arkistoista voisi niin ikään löytyä aineistoa, joka auttaisi luomaan tarkemman kuvan saimaannorppapolitiikan muutoksesta ja paikallisuudesta. Jatkotutkimuksen arvoista olisi tarkastella myös Suomen Kalastusyhdistyksen, luonnonsuojelijoiden ja tutkijoiden arkistoitua materiaalia. Näiden lähteiden tutkimisen kautta voisi ymmärtää yksittäisten virkamiesten tai yhdistysaktiivien toimintaa saimaannorppapolitiikassa. Virkamiehet ovat päätöksenteossa usein merkittävässä roolissa, mutta pöytäkirjoissa ja muissa julkaistuissa asiakirjoissa heidän roolinsa jää usein piiloon.

Saimaannorppapolitiikan laajempaan ymmärtämiseen voisi käyttää myös sanomalehtiä. Niistä voisi löytyä uutisia, joissa niin poliitikkojen kuin tavallisten kansalaistenkin mielipiteet näkyisivät julkisessa hallinnossa syntyneitä aineistoa paremmin. Poliitikko on voinut lehtihaastattelussa kertoa tarkemmin omasta näkemyksestään, mikä ei näy päätöksenteossa laaditussa asiakirjassa. Sanomalehtiä tutkimalla olisi mahdollista tarkastella saimaannorppapolitiikkaa myös paikallisella tasolla. Jatkotutkimuksessa lähdeaineiston laajentaminen on perusteltua, koska saimaannorppasta ei käyty keskustelua eduskunnan täysistunnoissa, vaan ainoastaan valiokunnissa ja valtioneuvostossa, joissa käytyjä keskusteluja ei litteroida täysistuntojen tapaan.

Saimaannorppaa voi pitää Suomen ainoana pitkän aikaa erityisen vahingollisena pidetyistä eläinlajeista, jonka suojelutarpeesta ollaan nykyään suurilta osin yksimielisiä. Saimaannorpan tie hyljesodan kohteesta rauhoitetuksi eläimeksi ei ollut suoraviivainen vaan poukkoileva. Varhaiset lajin suojelua vaatineet kannanotot vaikuttivat todennäköisesti joidenkin päättäjien mielipiteisiin.

Haitallisuutta korostaneet näkemykset pitivät kuitenkin pintansa aina 1950-luvun alkuun asti. Saimaannorppapolitiikka rakentui käyttämäni lähdeaineiston perusteella etujärjestöjen julkaisujen, eduskuntapolitiikan ja tutkijoiden kannanottojen keskinäisessä vuorovaikutuksessa, joka oli argumentaatiokamppailua lajin metsästämistä ja suojelua vaatineiden välillä. Saimaannorpan rauhoittamisen ja suojelun puolesta puhuneet voittivat lopulta tämän argumentaatiokamppailun.

Saimaannorppaa voidaan suojella ainoastaan Suomessa. Tänä päivänä vain harvat kritisoivat saimaannorpan suojelua, ja lajin suojelusta on tehty symboli Suomen luonnonsuojelulle. Mediasta voi joka talvi lukea norpan pesimistä auttavien lumikinosten kolaajista, mutta myös pesintärauhaa häiritsevistä ihmisten toimista. Kesäisin uutisoidaan syntyneistä kuuteista, joille ensimmäinen elinvuosi on se vaarallisin. Vaikka saimaannorppaa ei luonnossa pääsisikään näkemään, voimme aina internetin videolähetyksen avulla katsella saimaannorppien lokoisaa köllöttelyä Saimaan rantojen laakeilla kivillä. Saimaannorppa ei ole symboli pelkästään Suomen luonnonsuojelulle vaan ylpeyden aihe koko Suomelle.

Lähteet ja kirjallisuus

Painetut lähteet

Komiteanmietinnöt

Komitean mietintö 1896:15. Keisarilliselle Majesteetille voimassa olevan metsästyslainsäädännön tarkastusta varten asetetulta komitealta alamaismasti. Helsinki 1896. J. C. Frenckell ja Poika, Helsinki.

Komiteanmietintö 1921:12. Mietintö metsästyslainsäädännön uudistamista varten asetetulta komitealta. Valtioneuvoston kirjapaino, Helsinki.

Lainvalmistelukunnan julkaisuja 1925:4. Ehdotus uudeksi metsästyslainsäädännöksi ynnä perustelut. Valtioneuvoston kirjapaino, Helsinki.

Komiteanmietintö 1949:37. Metsästyslakia uudistamaan asetetun komitean ehdotus uudeksi metsästyslaiksi perusteluineen. Helsinki.

Suomen asetuskokoelma 1898–1960

Asetus Saimaan hylkeen ja supikoiran rauhoittamisesta 4.3.1955. Suomen asetuskokoelma (AsK) 110/1955

Keisarillisen Majesteetin Armollinen Asetus metsästyksestä 20.10.1898. Suomen Suuriruhtinaanmaan Asetus-Kokoelma (AsK) 45/1898 (Metsästysasetus 1898)

Laki metsästyksestä lokakuun 20 päivänä 1898 annetun asetuksen eräiden pykäläin muuttamisesta toisin kuuluviksi 23.2.1923. Suomen asetuskokoelma (AsK) 72/1923

Luonnonsuojelulaki 23.2.1923. Suomen asetuskokoelma (AsK) 71/1923

Metsästyslaki 6.4.1934. Suomen asetuskokoelma (AsK) 146/1934

Suomen valtiopäiväasiakirjat 1907–1965

Lähteenä käytetty kirjallisuus

- Gottberg, Gunnar 1925. Tilastoa hylkeensaaliista vv. 1909–1918. Teoksessa Suomen kalatalous: kalataloudellisen tutkimustoimiston sarjajulkaisu. Valtioneuvoston kirjapaino, Helsinki, 23–34.
- Hellevaara, Einar 1917. Suomen Kalastusyhdistys 25-vuotinen. Selostus yhdistyksen toiminnasta. Teoksessa Suomen kalatalous: Suomen Kalastusyhdistyksen sarjajulkaisu. Toim. Järvi, T. H. Suomen Kalastusyhdistys, Helsinki, 1–46.
- Hellevaara, Einar 1927. Kalastajaväestön sivuelinkeinot. Teoksessa Suomen kalatalous. Toim. Hellevaara, Einar. Valtioneuvoston kirjapaino, Helsinki, 96–102.
- Palmgrén, Rolf 1915. Nöjesjakten ur djurkyddssynpunkt. Finska Litteratursällskapetets tryckeri, Helsingfors.
- Palmgrén, Rolf 1922. Luonnonsuojelu ja kulttuuri I-II. Otava, Helsinki.
- Renvall, Thorsten 1912. Vahingolliset eläimet ja metsästyslakimme turvattomat. Turun Suomalainen kirjapaino- ja Sanomalehti OY, Turku.
- Suomen Yhtyneitten Eläinsuojeluyhdistysten Keskusliitto 1931. Esitys uudeksi metsästyslaiksi eläinystävälliseltä kannalta katsottuna. Työväen kirjapaino, Helsinki.

Lähteenä käytetyt lehdet

- Fiskeritidskrift för Finland 1911 no 4–6, 1931–1944
- Kalastaja: kalataloudellinen kuukauslehti 1912, no 7
- Luonnon ystävä 1899–1905
- Metsästys ja kalastus 1923, no 2
- Suomen kalastuslehti 1892–1944

Kirjallisuus

Aaltola, Elisa 2004. Eläinten moraalinen arvo. Vastapaino, Tampere.

Becker, Pentti 1984. Uhanalaisuuden syyt. Teoksessa Saimaannorppa. Toim. Becker, Pentti. Suomen Luonnonsuojelun Tuki Oy, Helsinki, 109–118.

Becker, Pentti & Sipilä, Tero 1984. Saimaannorpan suojelu ja tutkimus. Teoksessa Saimaannorppa. Toim. Becker, Pentti. Suomen Luonnonsuojelun Tuki Oy, Helsinki, 119–127.

Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas 1966. The Social Construction of Reality. Penguin Books, London.

Borg, Pekka 1984. Luonnon- ja ympäristönsuojelun historiaa. Teoksessa Ympäristönsuojelu 2. Toim. Ruuhijärvi, Rauno & Häyrinen, Urpo. Kirjayhtymä, Helsinki, 7–18.

Borg, Pekka 2008a. Herättäjät, tulenkantajat ja muutoksentekijät. Luonnonsuojelun voimahahmot Suomessa. Pilot-kustannus oy, Tampere.

Borg, Pekka 2008b. Monimuotoisuuden aika – Luonnonnähtävyyksistä Naturaan. Karisto, Hämeenlinna.

Eduskunta 2023. Haku: Kansanedustajat. <https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/people-results.aspx?k=> [luettu 17.1.2023]

Gigliotti, Larry M. & Shroufe, Duane L. & Gurtin, Scott 2009. The Changing Culture of Wildlife Management. Teoksessa Wildlife and Society. Toim. Manfredo, Michael J. & Vaske, Jerry J. & Brown, Perry J. & Decker, Daniel J. & Duke, Esther A. Island Press, Washington, 75–89.

Haataja, Lauri 1987. Jälleenrakentava Suomi. Teoksessa Suomen historian pikkujättiläinen. Toim. Zetterberg, Seppo & Kallio, Veikko. WSOY, Helsinki, 737–845.

Heino, Matti T. & Nyman, Tommi & Palo, Jukka U. & Harmoinen, Jenni & Valtonen, Mia & Pilot, Małgorzata & Översti, Sanni & Salmela, Elina & Kunnasranta, Mervi & Väinölä, Risto & Hoelzel, A. Rus & Aspi, Jouni 2023. Museum specimens of a landlocked pinniped reveal recent loss of genetic diversity and unexpected population connections. *Ecology and Evolution* 13.

<https://doi.org/10.1002/ece3.9720>

Heikkinen, Sakari 1992. Aineen voitot – 1800-luvun elintaso. Teoksessa *Talous, valta ja valtio*. Toim. Haapala, Pertti. Vastapaino, Tampere, 149–172.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. *Tutki ja kirjoita*. 15., uudistettu painos. Tammi, Helsinki.

Hyvärinen, Heikki & Kunnasranta, Mervi & Nieminen, Petteri & Taskinen, Juha 2004. *Hyle: Saimaan oma norppa*. Tammi, Helsinki.

Hyvärinen, Heikki & Sipilä, Tero & Koskela, Jouni & Kunnasranta, Mervi 1999. *Saimaannorppa*. Teoksessa *Elävä Saimaa*. Toim. Kuusisto, Esko. Tammi, Helsinki. 126–136.

Ilvesviita, Pirjo 2005. *Paaluraudoista kotkansuojeluun: Suomalainen metsästyspolitiikka 1865–1993*. Lapin yliopisto, Rovaniemi.

Jaakkola, Minttu & Vuorisalo, Timo & Peltonen, Lasse 2018. *Saimaannorppa ja ihminen: sosiaalisesti kestävä luonnonsuojelun haaste*. Into, Helsinki.

Järvikoski, Timo 1991. *Ympäristöliike suomalaisessa politiikassa*. Teoksessa *Ympäristökysymys: ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle*. Toim. Massa, Ilmo & Sairinen, Rauno. Gaudeamus, Helsinki, 162–179.

Jääskeläinen, Mauno 1973. Suomen kansanedustuslaitoksen historia. Seitsemäs osa. Eduskunnan historiakomitea, Helsinki.

Kalela, Jorma 2018. Teoriattomuus historiantutkimuksen yhteiskuntasuhteessa. Teoksessa Menneisyyden rakentajat: teorit historiantutkimuksessa. Toim. Hannikainen, Matti O. & Danielsbacka, Mirikka & Tepora, Tuomas. Gaudeamus, Helsinki, 20–45.

Katajisto, Kati 2022. Poliittisen historian monitahoinen tulkintakehikko. Teoksessa Avaimia menneisyyteen: opas historiantutkimuksen menetelmiin. Toim. Danielsbacka, Mirikka & Hannikainen, Matti O. & Tepora, Tuomas. Gaudeamus, Helsinki, 89–111.

Kilkki, Veikko & Marttinen, Kaiku 1984. Henkipatosta suojelukohteeksi – saimaannorpan ja ihmisen historiaa. Teoksessa Saimaannorppa. Toim. Becker, Pentti. Suomen Luonnonsuojelun Tuki Oy, Helsinki, 98–102.

Klinge, Matti 1997. Keisarin Suomi. Schildts, Espoo.

Lappalainen, Jussi T. 2002. Haluatko historiankirjoittajaksi? SKS, Helsinki.

Latva, Otto & Lähdesmäki, Heta 2020. Miten kertoa menneisyydestä ja rakentaa tulevaisuutta – historiasta, ihmisistä ja muista eläimistä. Teoksessa Me & muut eläimet. Toim. Aaltola, Elisa & Wahlberg, Birgitta. Vastapaino, Tampere.

Metsähallitus 2022a. Saimaannorppa. <https://www.metsa.fi/luonto-ja-kulttuuriperinto/lajien-suojelu/saimaannorppa/> [luettu 29.11.2022]

Metsähallitus 2022b. Uhanalainen saimaannorppa -esite. <https://julkaisut.metsa.fi/asets/pdf/lp/Esitteet/uhanalainen-saimaannorppa.pdf> [luettu 11.11.2022]

Miettinen, Timo 2021. Eurooppa – poliittisen yhteisön historia. Kustannusosakeyhtiö Teos, Helsinki.

Nygård, Toivo & Kallio, Veikko 1987. Rajamaa. Teoksessa Suomen historian pikkujättiläinen. Toim. Zetterberg, Seppo & Kallio, Veikko. WSOY, Helsinki, 545–601.

Oelschlaeger, Max 1991. The Idea of Wilderness. Yale University Press, New Haven and London.

Pekurinen, Mika 1997. Sivistys velvoittaa – Klassinen luonnonsuojelu Suomessa. Teoksessa Luonnon ehdoilla vai ihmisen arvoilla? Toim. Roiko-Jokela, Heikki. Atena, Jyväskylä, 129–165.

Pohja-Mykrä, Mari 2014. Vahinkoeläinsodasta psykologiseen omistajuuteen: Petokonfliktien historiallinen tausta ja nykypäivän hallinta. Turun yliopisto, Turku.

Pohja-Mykrä, Mari & Kurki, Sami 2014. Strong community support for illegal killing challenges wolf management. *European Journal of Wildlife Research*, 60 (5), 759-770.

Pohja-Mykrä, Mari & Vuorisalo, Timo & Mykrä, Sakari 2005. Hunting bounties as a key measure of historical wildlife management and game conservation: Finnish bounty schemes 1647–1975. *Oryx* 39 (3): 284–291.

Rautiainen, Sirpa 1998. Saimaannorpan vuosisata. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, Helsinki.

Räsänen, Tuomas 2021. Tyhjenevä maa – suhde luonnonvaraisiin eläimiin. Teoksessa Suomen ympäristöhistoria 1700-luvulta nykyaikaan. Toim. Ruuskanen, Esa & Schönach, Paula & Väyrynen, Kari. Vastapaino, Tampere, 267–291.

Seitkari, Olavi & Tuominen, Uuno 1958. Suomen kansanedustuslaitoksen historia. Viides osa. Eduskunnan historiakomitea, Helsinki.

Siltala, Juha 2018. Teoriat historiantutkimuksen työkaluina ja tutkimustuloksina. Teoksessa Menneisyyden rakentajat: teoriat historiantutkimuksessa. Toim. Hannikainen, Matti O. & Danielsbacka, Mirikka & Tepora, Tuomas. Gaudeamus, Helsinki, 49–76.

Suomen Luonnonsuojeluliitto 2022. Etusivu. <https://www.sll.fi/> [luettu 26.10.2022]

Syrjö, Veli-Matti 1976. Jääsken kihlakunnan historia II. Suuresta Pohjan sodasta 1860-luvulle. Jääsken kihlakunnan historiatoimikunta, Imatra.

Telkänranta, Helena & Simola, Heikki & Ajomaa, Harri 2008. Laulujoutsenen perintö: Suomalaisen ympäristöliikkeen taival. Suomen luonnonsuojeluliitto & WSOY, Helsinki.

Tepora, Tuomas 2018. Kiihkeä historia – tunteet historiantutkimuksessa. Teoksessa Menneisyyden rakentajat: teoriat historiantutkimuksessa. Toim. Hannikainen, Matti O. & Danielsbacka, Mirikka & Tepora, Tuomas. Gaudeamus, Helsinki, 77–93.

Thomas, Keith 1984. Man and the natural world. Penguin Books, London.

Tilastokeskus 2023. Rahanarvonmuunnin. <https://www.stat.fi/tup/laskurit/rahanarvonmuunnin.html> [luettu 18.1.2023]

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Tammi, Helsinki.

Uino, Ari 1997. Poliitikka ja vihreät arvot – Puolueiden ympäristönsuojeluohjelmat 1980-luvulle. Teoksessa Luonnon ehdoilla vai ihmisen arvoilla? Toim. Roiko-Jokela, Heikki. Atena, Jyväskylä, 253–266.

Valtioneuvosto 2023. Hallitukset aikajärjestyksessä. <https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/v2> [luettu 9.1.2023]

Vuorisalo, Timo & Oksanen, Markku 2020. "Mikä on toiselle hyödyksi, voi usein olla toiselle vahingoksi": Pohdintoja eläinluokittelusta. Teoksessa *Kanssakulkijat: Monilajisten kohtaamisten jäljillä*. Toim. Räsänen, Tuomas & Schuurman, Nora. SKS, Helsinki, 23–49.

Väyrynen, Kari 2006. *Ympäristöfilosofian historia: maaäitimyytistä Marxiin*. Eurooppalaisen filosofian seura ry, Tampere.

Väyrynen, Kari 2021. Suomalaisen ympäristöajattelun suuntaviivoja valistuksen ajalta 2000-luvulle. Teoksessa *Suomen ympäristöhistoria 1700-luvulta nykyaikaan*. Toim. Ruuskanen, Esa & Schönach, Paula & Väyrynen, Kari. Vastapaino, Tampere, 377–409.

Walhberg, Birgitta 2020. Eläinten oikeudellinen asema ja perusoikeudet ihmisen toiminnan ohjaajina. Teoksessa *Kanssakulkijat: Monilajisten kohtaamisten jäljillä*. Toim. Räsänen, Tuomas & Schuurman, Nora. SKS, Helsinki, 336–373.

Ylimaunu, Juha 2000. *Itämeren hylkeenpyyntikulttuurit ja ihminen-hylje-suhde*. SKS, Helsinki.